DE JURAMENTI Promissorii OBLIGATIONE

Prælectiones Septem.

Habitæ in Schola Theologicâ Oxon. Termino Michaëlis *Ann. Dom.* MDCXLVI.

A

ROBERTO SANDERSONO.

S. Theologiæ in Academiâ Oxonienſi Profeſſore Regio.

Præmiſſâ Oratione ab eodem habita cum publicam profeſſionem auſpicaretur 26. Octobr. 1646.

LONDINI.

Typis *T. R.* & *E. M.* Proſtat vænale apud *G. Pullen* & *A. Crook*, in Cœmeterio S. Pauli. 1647.

Oratio habita in Schola Theologica *Oxon.* à *R.S.* sacræ Theologiæ Regio PROFESSORE, cùm publicam professionem auspicaretur. 26. Oct. 1646.

POstquam mihi, integro jam quadriennio & quod excurrit, quicquid est hoc professorii sive muneris delegatum, sive oneris impositum esse sensi: dici vix potest (Auditores) quam horruerim totus; quàm variæ adversantésque sibi cogitationes mox animum alternatim incesserint meum. Obversabantur imprimis ante oculos quamplurima, quæ virum longè viribus

bus præſtabiliorem, audentioremque quàm ego me aut eſſe puto, aut haberi velim, à ſuſcipiendo tàm arduo munere prorſus abſterrerent. Provincia, cùm omni tempore difficilis; tum illis, niſi pejora inſecuta eſſent, peſſimis temporibus, poſt tot enatas novas, veteres renatas hæreſes, multò difficilior : Vires, cùm vel maximè vigerent, admodum exiguæ; & tunc accreſcentibus annis fractæ plurimùm imminutæque : Memoria fragilis & infida : Impediti oris, in hàc etiam balbeſcente ſenectute, infantia : Vel ipſius Latini ſermonis, poſt quinque tum ſupérque luſtrorum abſentiam, inſolentia. Perorandi, prælegendi, diſputandi, determinandi, cæteraque quæ hujuſce ſunt muneris præſtandi, (quæ fortaſſis ab his exigi fas eſt, qui aſſidui

assidui sunt in hâc palæstra) facultas siqua olim inerat, quum in his studiis aliquantulum versaremur, (& quantillà tum illa!) exoleta jam prorsus, & plane nulla. Denique, ut minutiora illa præteream, longinquæ migrationis cum famulatu & supellectile qua libraria quà domestica tædium, reliquaque ab re familiari incommoda : vel is unus, quem & fateri pudet, pudor plusquam subrusticus, & (quam facilè patior amicos amoris quodam errore Modestiam interpretari) invirilis quædam verecundia. Insuperabilis illa quidem ; ut quam natura insevit, firmavit educatio, fovit hactenus, atque etiamnum fovet tenuitatis propriæ conscientia : sed quâ tamen vix aliud comperi quidquam à primâ pueritiâ ad hunc usque diem, aut

ant rationibus meis aut existimationi magis adversarium. Retundit hæc assiduè generosiores quosque animi impetus : eximium quid ausuri conatus frangit : memoriam pessimè labefactat : sermonis vim aut præripit, aut sistit : ut, quod mihi visus sum quandoque mente concepisse haud prorsus incommodè aut abs re, hoc aut non ausim proloqui statuâ taciturnior; aut si tentẽ, sic timidè, sic gelidè, sic id faciam hæsitans, ut aliquanto nonnunquam præstaret non tentasse. Dicam verbo, & quod reseſt; una hæc timiditas, & (si dabitis vocabulo veniam) hæc infiducia mei, ut de munere hoc detrectando seriò cogitarim, atque etiam aliud eam in rem tentarim; plus effecit, quàm cætera illa, quantumvis gravia, quæ hactenus commemini, universa. Occur-

Occurrebant dum ista cogito, ex adverso pauca quædam, nec aspernanda, quæ labantem animum nonnihil erigerent, cunctantemque subinde velut subjectis stimulis in hanc arenam propellerent. Optimi Regis judicium: crebri amicorum hortatus: vester multorum (ut illi submonebant, & ego haud inexpertus humanitatem vestram facilè credebam) in me proni affectus. Pepulerunt ista fateor, (ut par erat) animum meum; quin & commoverunt: sed hæsitamus, ut tamen si meo unius arbitratu res statuenda foret, nec longa nec difficilis futura esset deliberatio. Quid enim? Paterer ne ego me ætate jam declivi, defectis viribus, memoriâ lubricâ, balbum & pertimidum senem, ex suavissimo quo perfruebar otio &

umbra, in apricum & in pluverem, iniquissimo tempore, post 25. annorum missionem, quasi post-liminio, & invitum rapi? Et quæ me poterant satis expurgasse cicutæ, si lubens consensissem? Quis non omnem mihi Antiçyram destinatam crederet, ni abnuissem & quoad verecundè licuit, restitissem.

Ergone perduci poteras, inquietis, ut conditioni tàm iniquæ acquiesceres tandem, sanus utrisque auribus atque oculis? Poteram, ut videtis, & perductus sum; ita sunt ut res humanæ, sic & consilia incerta: Sanúsne an secus, ubi facti rationem edidero, vosmet judicate. Certè non ego hac in re vel ingenio meo obsecutus sum, vel etiam judicio: cui ut optatius fuit, ita visum est salutarius, in tenebris latitare

titare ſecurum, quàm cum labore & periculo prodire in ſcenam. Imo vero egi cum amicis, qui apud ſereniſſimam Regiam majeſtatem videbantur aliquid poſſe; idque non una vice, coram & per literas ſemel atque iterum obteſtatus per omnem amicitiam, Regis animum pertentarent fieri ne poſſet ſine ipſius offenſione, ut de hac Cathedra aliter ſtatueretur, nec ego tàm importunum onus tàm imparibus humeris ſuſtinere cogerer. Pertentant: renunciant fieri non poſſe; perſtare in ſententia Regem, quod antè juſſiſſet & id ratum eſſe velle: non utique obniterer porro fruſtrà, ſed onus quod excutere non poſſem, qua poſſem animi alacritate ſubirem & perferrem. Hæc admonitus, officii conſcientia, cujus voluntati obtemperare debui, ejus autho-

ritati cessi: Maximè cùm altiùs assurgerem, (nam quæ hactenus dicta sunt ad humanas tantùm rationes pertinent,) & ut decuit hominem & Christianum & Theologum, summam Dei Opt. Max. providentiam, singula quæ in terris aguntur vel minutissima quæque, prout ipsi collibitum est, & suaviter & fortiter moderantis, diligentiùs cogitarem: Scilicet est cor Regis in manu domini, sicut derivationes aquarum; & pro bene-placito suo convertit ipsum. Hæc ego quò sæpiùs & attentiùs cum animo reputavi meo, eò mihi propiùs conjunctam cum Regiâ voluntate divinam etiam vocationem visus sum contueri. Siquidem nihil aliud est, quantùm ego quidem adhuc intelligere potui, ordinata Dei ad aliquod munus vocatio, quàm

quàm ab his penes quos eſt plena & legitima de ejuſmodi rebus ſtatuendi poteſtas, perſonæ ipſorum judicio non inidoneæ, nulla intercedente pravâ ambitione, dolo, maliſve artibus, deſignatio. Pervicit itaque omnia impedimenta, omnia objectamenta diluit, duplex illa parendi neceſſitas, voluntati Regiæ, divinæ vocationi. Quò mihi paratiorem apud omnes bonos, apud omnes æquos rerum æſtimatores excuſationem fore confido, ſi (quod indubiè futurum proſpicio) in obeundo hoc tàm illuſtri tàm arduo munere, nec votis meis, nec veſtræ expectationi ſatisfacerem. Dabo tamen operam officio utcunque ut ſatisfaciam meo: & ſane, ut aliquid ſaltem de me fidenter dicam, ſpero me aliqua ex parte ſatisfacturum: illud ſi concedatis, quod omnino concedi

vedi debet & est verissimum, Non satisfeciſſe officio qui se ingessit, ni fecerit quod debuit : satisfeciſſe qui admotus est, si fecerit quod potuit.

Exposui pluribus, Auditores, provinciam hanc quo concilio jam olim susceperim: cur in ea administranda toto quadriennio nil gestum sit, si forte requiratis, paucioribus expediam. Quo tempore reverendus in Christo Pater Vigorniæ Episcopus, cathedrâ pastorali conscensâ, doctoralem hanc quam permultis jam annis plurimùm ornaverat, mihi successori designato reliquit (fuit id æstivâ vacatione circiter Kal. Sextiles:) discessi tum hinc ea mente, ut proximo termino Michaelis certo etiam die constituto, Kal. sc. Novembribus reverterer; res domesticas interea componerem, eáque curarem

curarem quæ reditum maturarent. Quid multa? Curo, compono, & totus in hoc ſum. Gliſcere jam tum ſimultates publicæ, magis magſque indies univerſa in pejus ruere, ardere paſſim omnia diſcordiis civilibus: verſari in ore, in auribus, in oculis omnium nil niſi bellici apparatus, armorum ſtrepitus, tumultus militum. Ego tamen pergo, ſed ſegniùs aliquantò quàm occæperam, vaſa colligere, ſarcinas complicare, capſas & ciſtulas rebus neceſſariis implere: ex quibus una, magno meo cum infortunio, paulò longiùs domo mea eo fine præmiſſa ut huc commodiùs aſportaretur, poſt aliquot menſes cum ſupellectile quam habui pretioſiſſima incidit in glutinoſas manus bonorum illorum virorum, quibus pro jure vis eſt, & arma pro legibus: unde

XUM

unde eam mihi reglutinandi nulla jamdiu reliqua est ant facultas, aut spes. Sed quod amissum est, missum facio; & pergo. Instat tandem destinatus itineri dies; et erant quæ ad profectionem videbantur necessaria, pleraque expedita: præstolabar tantùm tabellarium hinc cum literis ex quibus nonnulla, quæ mihi usui forent, et rescire intererat, intelligerem. Miror hominem condicto die non adesse: expecto adhuc diem alterum, tertium, quartum; comparet nullus: quinta demum luce venit, sed pedes, inops, squalidus, & mæstus. Nempe acciderat forte per illa tempora, (ipsissima hac ferè anni tempestate,) prælium illud atrox, & utrique parti satis funestum Monticlivense, sive ad Edgehill *: unde disjecti*

sparsique

ſparſique per oppida longe latèque milites vicina quæque loca occuparant, & vias undique publicas nefariis deprædationibus infeſtabant. Narrat miſellus homuncio, ut in hos inciderit, ut ſe minis contumeliiſque peſſimè exceptum, equo, veſtitu, nummis, & tabellis expoliaverint: docet omnia rapinis, latrociniis, concuſſionibus, terroribus plena: quoad ardor ille belli refrixerit, intuta omnia viatoribus. Quibus auditis, neceſſitati iterùm parendum ratus, abjeci profectionis conſilium, certus memet domi continere, donec reſideret nonnihil belli æſtus, & immutata rerum facies ſpem oſtenderet commodioris profectionis: quod ego ſanè, ut eram illarum rerum inexpertus, intra paucos ſaltem menſes futurum non dubitavi.

vi. Sed heu! quàm inanis fuit ſpes illa! Exarſit ex illo tempore multò quàm antè æſtuoſiùs belli furor, pervagatuſque eſt latiùs; & afflictiores indies res evaſere publicæ: Venit interea Oxonium cum exercitu ſereniſſimus Rex Carolus: urbem vallo & foſſa cingit, præſidio firmat: figunt hic ſtativa prætoriani milites. Abjectâ igitur protinus omni ſpe & pacis publicæ, & reditus huc mei: quod rèliquum erat, experiri ſtatui, veterum illud λάθε βιώσας an aliquid contineret ſanæ ac ſolidæ Philoſophiæ. Periculum feci, latui, eáque fui in propoſitâ ſententia, (poſtquam ita conſtitueram) ſive conſtantia mentis ſive pertinacia: ut cùm aliàs quàm parciſſimè, idque non niſi magnâ cogente neceſſitate, tum integro pro-

propemodum biennio, non omnino aut ocreas induerim aut equum conscenderim, aut parochiolæ meæ angustissimos fines (qui ubi maximè patent vix sunt millenûm passuum) vel latum pedem unquam excesserim. Quod quàm animo meo fuerit jucundum, quàm rebus meis salutare; nec ego satis oratione complecti, nec vos existimatione consequi potestis. Qua in re ingratissimus essem quot quot sunt usquam mortaliû, si non providentiæ divinæ vim, sapientiam, bonitatem & agnoscerem lubens & lætus deprædicarem: cujus singulari beneficio factum est, ut quod paucissimis in tanta rerum perturbatione contigisse reor, mihi domi meæ inter meos considere licuerit; libris, literis, otio frui: & quod ad animi mei fructum max-

imum duco, illibatam unà cum libertate conſcientiam & dignitatem conſervare. Sc. ab domo abductus ſum meâ, iniqua ut tum videbatur conditione, ſed (Deo providente) non infelicitamen; ut alium quendam verbi præconem belli lege captivum in libertatem redimerem; virum ſanè gravem & diſertum, quicum interceſſerat mihi à multis ante annis ex vicinia et longo uſu non levis animorum conjunctio et amicitiæ quædam neceſſitudo. Ne longam faciam; utèrque tandem data utrinque fide publica ita dontum remiſſi ſumus, ut communis incolumitatis mutui invicem obſides eſſemus. Hæc fides ſanctè ſervata, utrique noſtrùm in hoc tanto rerum æſtu tranquillitatem ſecuram præſtitit. Sicque mihi, auſpice Dei bonitate,

tate, brevis procella longam peperit halcyoniam.

Verùm, ubi post deditam hanc urbem, immutatámque in tantum rerum conditionem, ut saltem itinerantibus securiores essent viarum transitus, oblatam mihi opportunitatem sensi Academiam revisendi: de ornanda hac quæ mihi obtigisset Sparta denuò cogitare cæpi: Nempe contractam longo situ seu rubiginem, seu scabritiem ocyus abradendam, excutiendum omnem torporem: reptandum è latebris in apricum; ingenium deses et inurbanum quà pote exitandum, et ad Academicos mores, studia, institutáque paulatim efformandum: hoc est, ut ego interpretor, vim naturæ faciendam, et vel invita Minerva Minervam colendam. Statui itaque, sed

communicato priùs per literas cum amicis concilio, ad medium Octobr. adesse, si & illis id opportunum videretur. Rescribunt non sibi id opportunum videri, sed necessarium, adeóque ab omnibus expectari; proinde advolarem, de prælegendo aut disputando ne sollicitus essem; nec enim in tanta Academiæ solitudine, in mediis castris & inter arma (ubi silere solent leges) istarum rerum rationem ullam haberi, nedum expectationem. Pergratum id fuit homini & semper cunctatori, & subire onus ignavo, maximè & imparato. Quamprimum itaque per alias occupationes, & continuos imbres licuit, huc advolo: ita securus ab omni publici officii metu, ut ne vel solitariam schedam adversariarum annotatiuncularum mecum attulerim.

rim. Alium enim mihi proposueram istiusce itineris finem duplicem: alterum, ut de Academicarum rerum præsenti statu certius aliquid præsens cognoscerem: alterum, ut de futura prælegendi ratione cum viris amicis & prudentibus consilium caperem. Sciebam enim vi statuti atque etiam officii prælectiones habendas esse: sed in prælegendo quam potissimùm viam insisterem, ut id sequerer quod Theologiæ studiosis & gratissimum esse posset & utilissimum, id vero nisi ab his edoctus qui quid maximè esset ad gustum & sensum eorum qui nunc sunt hominum, exploratum haberent, scire non poteram. Ast ubi advenissem, vix salutatum resalutatumque est invicem, cum mihi nova occinitur cantilena: prælectiones or-

dinarias pro more ſolito à Profeſſoribus expectari : Egóne ut aliquid ſic inſperatum præſtem hac temporis angustia, hoſpes, & harum rerum inſolens, & quem tot alia premunt incommoda? fieri non poteſt, inquam : Illi contra, At fieri oportet. Tunc ego mecum, Jam ergo teneris : nec eſt aut elabendi ſpes, aut deliberandi locus. Sed bono es animo ; Non eſt impoſſibile, niſi nos dialectici fallant, quodcunq; eſt neceſſarium: —δυνάμις γὰρ ἀνάγκης ἔγγυθι ναίει. Audendum ergo aliquid ; & nunc tertium, quod à te bis antea factum eſt, neceſſitati parendum. Protinus ergo & calamum & chartas, & ſcrinia poſco : & dum meditor (pro more publicè profitentium) aliquid ipſo in limine præfari, quod apud humanitatem veſtram

ſtram habiturum eſſet juſtæ excuſationis inſtar, dum eam in rem ſcripturio neſcio quid ſubſeſivis horis & ſubſultoriâ operâ; exit tandem de re nihili, hoc eſt de me, & de rebus, factis, conſiliis meis, jejuna hæc & (ut vereor) nimium importuna narratiuncula.

Quam, quò mihi videmini proniorib⁹ animis & auribus excepiſſe, eò confidentius ad illa accedo quæ ſuperſunt dicenda: & ſpero vos facilè exoratum iri, ut quâ me attentione et patientiâ hactenus proſecuti eſtis de præteritis rebus deferentem, eâdem proſequamini porrò, dum quid ego vobis in poſterum ſpondeam, quidque à vobis viciſſim petam, quâ potero brevitate expoſuero. Prius illud quod attinet, imprimis apertè profiteor non

esse me ex illorum numero, quibus cordi est litem ex lite serere, rixas ciere doctiores quàm componere, quique controversias novas movere malunt quam summovere veteres, et contentionis funem trahere quam abrumpere: ingeniosi suo, fortassis et aliorum, judicio; sed certè malo publico. Est hæc gens hominum numerosa satis et multigena: sed in triplici ferè discrimine. Sunt qui suo nescio quo malo genio, vel etiam odii invidiæve æstro perciti, alienorum operum Aristarchi fiunt et censores severissimi. Excutiunt hi non sententias modò et locutiones hominum, sed et vocum et syllabarum minutissimos quasque apices. Si erratum est in re aliquâ quamvis levissima, si quid forte aut vehementiùs, aut temperatiùs dictum quàm

pro

pro ipſorum palato; vociferantur continuò, inſectantur, damnant, et tantùm non diro anathemate feriunt. Si quid obſcuriùs prolatum aut ambiguè, trahunt ſemper in deteriorem partem; et ne deſit calumniæ locus, ſenſum ei de ſuo affingunt. Quod ita ſanum, ſolidum, pulchrum eſt, ut non audeant vituperare, (quod vituperio proximum eſt) malignè laudant. Eſt alterum genus eorum, qui aut ex inanis gloriolæ cupiditate, nova et inaudita opinionum monſtra in Eccleſiam invehunt, quorum eſt hoc infœlix ſeculum longè feraciſſimum; aut μικροφιλοτιμία quadam laborantes pulchrum eſſe ducunt inutilibus diſtinctiunculis et ſubtilitatibus, aut puerilibus inaniis, gratiam apud adoleſcentes captare, aut riſu diducere rictum Auditoris:

Diſputa-

Disputaturientes Theologi, nec veteri Stoicorum vulgo multùm absimiles; qui severiorem professi philosophiam, in exilibus tamen Grammaticorum λεπτολογίαις *vel Dialecticorum argutiolis omne ævum transegère. Tertium genus latissimè patet, estque eorum hominum qui aut studio partium sic illos admirantur, quibus se magistris addixerunt, ut sibi nefas esse putant ab eorũ placitis vel latum unguem discedere; aut odio partium ita se demum satis esse religiosos existimant, si ab eorum sententiâ, quos sibi adversarios constituerunt, quàm longissimè recesserint. Hinc alios effectos videas* ἀμετριὰ τ ἀνθολκῆς *ex Antipapismo Semianabaptistas, alios ex Antipuritanismo Semipapistas, alios — Sed piget ista ulteriùs prosequi tàm innumera,*

tàm

tàm ingrata : & ad alia feſtino. Harum ne in ulla claſſe nomen cenſeri mereatur meum, Deum cordis mei conſcium teſtem advoco, cui ſervire in ſpiritu filii ſui ante omnia cupio, eâ me mente ad hoc munus accedere, non ut propriæ exiſtimationi aut affectibus, non ut alterius cujuſquam voluntati aut gratiæ, ſed ut unis his tribus litarem, Veritati, Pietati, Paci. Et quidem ſpero precorque eundem illum Deum, cujus gratiâ hanc miſericordiam hactenus conſecutus ſum viliſſimus licet peccator, ut tamen eſſem fidelis : largiturum mihi in poſterum, pro ſua bonitate, ne ab eadem hac mente ullis aut mundi illecebris, aut machinis tentationum, aut temporum inclinationibus unquam dimovear. Cujus ope fretus, ut cætera non auſim polliceri

polliceri quæ non sunt mearum virium, spondeo vobis tamèn in fungendo hoc munere, quoad Deus permiserit, sinceritatem, fidem, & postquam hospes esse desiero, diligentiam.

Sunt & nonnulla, viri, patres & fratres, ut ad ultimum illud orationis meæ caput tandem accedam, quæ à vobis ego vicissim expecto, vel saltem expeto; compluria illa quidem, si aut mihi vacaret exequi, aut vobis audire singula. Sed præterquam quod id nimis longum esset, est quoque ut mihi videtur non multùm necessarium; nam qui Humanitatem dixerit, hunc ego omnia illâ unâ voce complexum esse arbitror. Cogitate obsecro, quantæ sit molis, non cum uno jam Typhone Romano (quæ fuit quondàm præcipua & penè singularis in hac arena concer-

tatio)

tatio) sed cum tot efferis gigantibus, Socinianis, Pelagianis, Antinomis, Anabaptistis, Erastianis, aliusque succrescentibus quotidiè velut Hydræ capitibus novis hæreseôn monstris, quorum vix audita vulgo nomina, nedum satis explorata dogmata, manus conserere Cogitate cujus sit artis, anguillas illas lubricas & cæno gaudentes, sed quid ego anguillas dico? apage deminutiva; quin angues potius μέρος τὸν θανατηφόρον (Sectarios, inquam, & sophistas) è cavis & limo quibus sè abdiderunt eruere, in lucem protrahere, ita constrictos tenere, nequâ aut toxico noceant, aut elabantur lubrico. Cogitate quantæ sit solertiæ, latentem sub ovilla veste lupum deprehendere; Detrahere & pellem nitidus qua quisque per ora Cederet intror-

trorsum turpis: hypocritarum & Enthusiastarum, qui obtentu Reformationis orbi illudunt, qui sub larvâ Spiritus carni militant, qui libertatem prophetandi sibi arrogant ut aliis licentiùs imponant, quid sibi velint & quò tendant occulta consilia sapienter perspicere, eorúmque conatibus tempestivè & prudenter obvenire, τὶς πρὸς τᾶυτα; Quotusquisque est ea narium sagacitate, ea perspicacia oculorum, ea lacertorum & laterum firmitate, ut ad ista omnia debitè peragenda unus sufficiat? Ista si cogitabitis, facilè ut opinor & illud unà existimabitis, mihi cui omnia jam dicta ex officio incumbunt facienda, omnino sub tàm impari onere succumbendum esse, ni vos me fatiscentem usque & languentem cum omni humanitate vestra subinde

inde ſublevetis. Condonabitis itaque uti ſpero ingenio, pudori, memoriæ, ætati, deſuetudini, quicquid quacunque in re nolens peccavero: ſi quid fortè inter diſputandum aut aliàs exciderit non maturè cogitatum, incongruè dictum, aut incommodè enunciatum; ſi dictio aut phraſis non occurrerit rei de qua agitur exprimendæ ſatis idonea; ſi memoriæ diffiſus, (quod me prædico, & aliàs quoties opus eſt facturum, et inter prælegendum conſtanter,) quæ apud vos dicturus ſum è chartis recitavero: ſi denique quod eſt ab anteceſſoribus meis quacunque in re egregiè præſtitum, id ego vel non præſtitero, vel admodum tenuiter.

Hujus autem veſtræ in me humanitatis certius mihi pignus dare non poteſtis, quàm ſi præſentis inſtituti

mei

mei consilium resciero vobis non improbari. Dixi modò, & verè dixi, nihil mihi adhuc certi constitutum esse, in hoc prælegendi officio, quam viam insisterem.

Utrùmne primò quod à multis factum video, Epistolam aliquam Apostolicam analyticè explicarem & scholiis illustrarem, corollaria inde ad fidem et pietatem utilia breviter deducerem, controversias emergentes digressione factâ fusiùs pertractarem, loca revincendis hæreticis et sectariis opportuna urgerem et confirmarem, vicissim quæ sunt ab iis in rem suam pravè detorta nativo sensui restituerem, utraque ab ipsorum sophismatis et caviliationibus vindicarem?

An potiùs secundò historiam Evangelicam domini nostri Jesu Christi,

ſti, vel juxtà filum narrationis unius alicujus quatuor Evangeliſtarum, vel etiam magis ex omnibus harmonicè contextam præponerem et explicarem; et nodos hiſtoricos aliaſque difficultates, quà ἐκ φαινομένης ἀντιλογίας quà ἐκτὸς ſubjectæ qualitate aut circumſtantiis ortas, diſſolverem?

An tertiò pari ratione hiſtoriam ſacram Eccleſiaſticam ex Apoſtolorum Actibus & Epiſtolis ſecundùm temporum ordinem diſpoſitam?

Vel etiam quartò integram hiſtoriam Biblicam utriuſque Teſtamenti à mundo condito ad conſtitutam uſquè ab Apoſtolis Eccleſiam Chriſtianam perpetuo filio deducerem, & rerum geſtarum exempla ad uſum conſcientiæ & vitæ inſtitutionem, quoad res ferret, accommodarem?

An quintò ex textu aliquo ſcripturæ breviter expoſito, locum communem Theologicum, maximè de re aliquâ fidei controverſâ proponerem methodicè explicandum: ut de Scripturæ perfectione, de ſatisfactione Chriſti, de authoritate Eccleſiæ, de Peccato Originali, de Juſtificatione fidei, de Merito operum, de Purgatorio, Tranſubſtantiatione, & id genus aliis?

An ſextò locum aliquem communem Theologiæ practicæ ſive Moralis pari modo explicarem; & caſus dubios conſcientiæ eò pertinentes ex certis agendi regulis et principiis illuſtrarem et diſſolverem: ut, de Votis, de Juramentis, de ſcandalo, de Rebus Adiaphoris, de libertate Chriſtiana, de Obedientia et Subjectione, de civilibus Contractibus, de Divortiis, de Reſtitutionibus; aliiſque

ad

ad Dei cultum aut ad fraternæ dilectionis et justitiæ officia spectantibus?

An denique utramque Theologiæ partem (Scholasticam dico, et Moralem) sic pariter excolerem, ut neutra se meritò conqueri posset neglectam penitùs aut excluſam; ſed alternis terminis ac viciſſim nunc in controverſiis fidei dirimendis, nunc in conſcientiæ caſibus enucleandis, exercerer?

En vobis indicavi quotquot eſtis Theologiæ ſtudioſi, quæ cum aliqua veſtra utilitate fieri poſſe videbantur, ſingula: veſtrum erit ſtatuere ex his quid fieri velitis. Quà veſtra inclinant ſtudia, hàc me comparabo: et quod pleriſque veſtrûm gratiſſimum eſſe ſenſero, id univerſis utile judicabo. Sed enim hoc unum interim non poſſum diſſimulare, ad practicam hanc Caſuum

Theologiam ſponte ſuâ et quaſi natali genio multò propenſiorem eſſe animum meum, quàm ad illam rixoſam Controverſiarum. Cum itaque mihi nunc aliquid eſſet neceſſariò et ſubitò faciendum, nec quà ſpiraret favoris veſtri aura in hac tanta temporis anguſtia ſatis explorare poſſem: obſecutus ingenio meo, ad Moralem Theologiam inflexi curſum. Cumque cogitarem quàm ſit grave Perjurii peccatum Deo pariter & hominibus exoſum; ſimulque animadvertercm quot hominum myriades his perturbatiſſimis temporibus tàm nefario crimine ſe implicuerint, dum aut vobis meis adacti, aut inducti dolo, juramentis ſe obſtrinxerunt variis, et interdum, ſic inter ſe adverſis, ut alterutrum ſinè certo perjurii periculo nec ſuſcipi potuerit, nec præſtari: exiſtimavi

nouis

æſtimavi non potuiſſe me utiliùs operam collocare, quàm ſi aliquid, quod ad Juramenti et Perjurii rationem pertineret, diſcutiendum ſuſciperem. Atque ex totâ hâc materiâ delegi potiſſimùm eam partem hoc termino explicandam, quæ eſt de Obligatione Juramenti, de Juramenti, inquam, promiſſorii obligatione. Ordiar autem hanc tractationem, Deo volente et auſpice, comite patientiâ veſtrâ die Veneris proximo, horâ conſuetâ. Unicum illud interea à me exorandi eſtis, viri, patres et fratres perdilecti in Chriſto, pro ſummâ veſtra humanitate et pietate, Deum Opt. Max. omnis boni fontem et largitorem mecum comprecemini : ut in omnibus meis ſtudiis et conatibus ſic me ſpiritu ſuo regat, verbo dirigat, benedictione proſequatur ; ut ea ſola ſentiam, faciam,

faciam, doceam, cum omni ſobrietate et prudentiâ, quæ ipſius gloriæ, Eccleſiæ Chriſti ædificationi, matris Academiæ honori et ornatui, ſtudioſorum in vera fide et conſcientiæ puritate profectui, meæ denique ipſius et paci internæ et æternæ ſaluti aliquâ ex parte inſerviant; per et propter merita Domini noſtri Jeſu Chriſti, cui cum Patre et Spiritu ſancto, Tri-uni Deo, ſit omnis honos, laus et gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

DE JURAMENTI OBLIGATIONE.

Prælectio Prima.

NUM. 30. 3.

Vir si voverit votum, aut si juraverit juramentum, ligando ligamen super animam suam, non polluet verbum suum, secundum omne quod egressum est ex ore suo, faciet.

SUMMARIUM.

1. *Propositio dicendorum.*
2. *Juramenti definitio.*
3. *Juramentum est actus religionis.*
4. *In juramento Deus testis invocatur.*
5. *Materia juramenti est Res dubia.*
6. *Finis juramenti fides.*
7. *Data Juramenti definitio continet 4. causarum genera.*

8. *Juramentum Assertorium & Promissorium.*
9. *Juramentum Comminatorium.*
10. *Juramentum Execratorium.*
11. *Obligationis definitio & distinctio.*
12. *Obligatio ad Culpam & Pœnam.*
13. *Juramentum est sua natura obligatorium.*
14. *Obligationis in Assertorio & Promissorio discrimen.*

Sect. I.

DE qua expeditiùs, & vestro majori cum fructu dicturum me arbitror, si in ipso statim vestibulo futuræ tractationis generalem quasi typum & σκιαγραφίαν vobis ante oculos posuero. Sic enim & vobis meliùs constabit instituti mei ratio; & ego certas orationi meæ metas figam : ut aut intra debitos fines usque se contineat; aut siquando fortè extra oleas paululùm procurrerit, non tamen ita laxè evagetur, quin ut possit maturè & citò in ordinem cogi, & ad lineas revocari. Tribus itaque capitibus rem totam absolvam. Primùm, ut qua de re agitur clariùs intelligatur, ostendam quid sit *Juramentum* in genere, quid in specie

ſpecie *Promiſſorium juramentum*, quid item *Obligatio*. Deinde, quoniam de rebus incertis ex certis ſtatuendum eſt, proponam Axiomata quædam, ſive θεωρήματα, hoc eſt regulas generales è fonte juris naturalis hauſtas, & communi gentium conſenſu comprobatas; velut *hypotheſes* & futuræ diſquiſitionis κεφάλαια: è quibus (ut concluſiones ex principiis, in quibus virtualiter continentur,) deducendæ; & ad quas, ſicut ad Canonem & normam, exigendæ ſunt particularium caſuum deciſiones. His duobus neceſſariò præmiſſis, quorum ex altero lumen accipiant quæ ſunt poſt dicenda, ex altero robur & firmamentum: tertio demùm loco ad dubia illa diſſolvenda deveniam, quæ aut nodum aliquem vindice dignum in ſe continere, aut piorum hominum mentibus & conſcientiis ſcrupulum injicere poſſe videbuntur. Quæ quum ſit totius negotii præcipua pars, eaque longè diffuſiſſima; conabor univerſam illam caſuum varietatem in certas claſſes redigere; idque ſecundùm quatuor Cauſarum genera, quod ad *Obligationis Vinculum* attinet: rejectis in calcem operis, tum quæ ad *vinculi* illius ὑποταγῆν *ſolutionem* ſpectant, tum ſi quod aliud aut fuiſſe à me debito loco prætermiſſum deprehendero, aut aliàs ad vitæ conſcientiæque inſtitutionem poſſe utiliter attexi judicavero.

Sect. II.

Exhibito hunc in modum ὡς ἐν τύπῳ totius futuræ tractationis diagrammate, rem ipsam nunc tandem aggredior. Ubi primò explicandum occurrit, *quid sit Juramentum.* De voce nulli litem moveo, seu quis *Jusjurandum* malit vocari, sive alia quacunque appellatione. Neque verò opus est, ut hac in re vocis alicujus Latinæ, Græcæ, aut Hebrææ vim & originem, vel etiam ὁμωνυμίαν, συνωνυμίαν aut παρωνυμίαν operosiùs exequar. Effecit enim jurandi passim cacoethes, & rei sanctissimæ his tàm profanis moribus nimiùm familiaris abusus, ut *Quid sit Nominis* nemini, ne puerulis quidem, possit esse ignoratum. Rei ipsius definitionem variè (ut fit) authores expressere, pro suo quisque ingenio. Brevissima est illa Ciceronis: *Est,* inquit, *Jusjurandum affirmatio religiosa.* Quo magis, ut illud obiter dicam, præcoces hujus ævi adolescentulos, nescio quo præjudicii errore, sed magno suo cum damno, Ciceronem ut nimiæ prolixitatis scriptorem defugere, & miror & indignor. Sed redeo. Pleniorem Juramenti definitionem siquis desideret, hæc esto: Juramentum est *actus religiosus, in quo ad confirmandam rem dubiam Deus testis invocatur.* Hanc definitionem

Cic. lib. 3. Offic.

finitionem membratim per partes explico.

Sect. III.

Dixi primò, quòd sit *Actus religiosus*. Actus hîc ponitur loco generis. Quamvis enim Juramentum sit propriè in Prædicamento *Relationis*: quia tamen respectus ille relativus qui in Juramento est, fundatur in *actione* jurantis, idcirco non incommodè per talem actum definitur: siquidem in definiendis Relativis plerunque adhibetur Generis loco aut *Materia*, aut *fundamentum* illius Relationis. Quòd autem sit actus *Religiosus*: constat primò ex authoritate Scripturæ, *Deut.* 6. 13. ubi Moses ita populum alloquitur, *Dominum Deum tuum timebis, & ipsi servies, & per nomen ejus jurabis*. Ex quo loco concludunt uno ore Scholastici Juramentum esse actum[a] *cultûs* (ut illi vocant) *Latriæ*, i. e. cultûs sacri soli Deo debiti. Constat secundò, ex consensu omnium populorum: apud quos, etsi unius naturæ lumine ducerentur, sanctissima semper est habita Juramenti religio; usque adeo ut ipsa *Sanctitatis*, *Religionis*, aliaque his cognata vocabula apud rerum Gentilium scriptores vix ulla alia in re frequentiùs usurpata occurrant, quam in hac materia Juramentorum: & quum plurima ipsis alia sacra haberentur, Juri-

[a] V. Aquin. 2. 2. qu. 89. 4.

Juri-jurando tamen ſoli, non alia de cauſa quàm quòd inter tot ſacra ſacerrimum quodammodo eſſet, peculiari quodam jure *Sacramenti* nomen remanſit. Unde id nomen effluxit poſteà in Eccleſiam, nempe ob ſimilitudinem aliquam cum [b] militari Romanorum ſacramento, ad alia tamen quædam ſignificanda. Quin & Gallis hodie ipſum etiam Juramentum, ex inclinato ad ſuæ linguæ formam Latino nomine, pro Sacramento *un Serement* appellatur. Conſtat *termo* ex evidentiſſima ratione: quia Juramentum tendit in honorem Dei; per agnitionem Veritatis, Scientiæ, Juſtitiæ, & Potentiæ divinæ. Etſi enim Juramentum falſum, vel leviter, temerè, aliaſve indebitè ſuſceptum, prodit quidem *ex parte jurantis* irreverentiam quandam vel potiùs contemptum Dei, & nimis ſapit Atheiſmum: ipſe tamen jurandi actus *ex natura ſua* divini nominis reverentiam includit. Quum enim omne Juramentum adhibeatur ad id confirmandum quod à jurante dicitur, & fieri debeat omnis confirmatio per aliquod certius & majoris authoritatis, (ἄνθρωποι μὲν γὰρ κατὰ μείζονος ὀμνύουσι Heb. 6. *Homines per majorem jurant:*) qui jurat, ipſo facto agnoſcit Deum ſe ſuperiorem, ſummæ authoritatis teſtem, infallibilis veritatis, καρδιογνώστην, omniſque perjurii ac falſitatis juſtiſſimum

[b] ὅρκος & ſacramentum. Dion. Halicarn. li. 6. *Primum Militiæ vinculum eſt religio.* Sen. Epiſt. 95.

&

& potentissimum vindicem. Est ergò Juramentum Actus Religiosus.

SECT. IV.

Dixi secundò, *In quo Deus testis invocatur.* Ubi sunt tria: *Deum* adhiberi, & ut *testem*, idque per modum *invocationis.*[c] Deus imprimis in omni Juramento advocatur. Quantumvis enim & Ethnicis, & Judæis, & Christianis solenne olim fuerit, aut per creaturas jurare, aut saltem inter jurandum tacito Dei nomine creaturas solùm nominare, ut infinitis testimoniis è scriptura sacra & aliunde petitis, si id opus esset, probari posset; (quorum utrumque, an & quatenùs fieri liceat, disserere non est præsentis instituti:) in omni tamen Juramento, quod quidem est propriè & formaliter Juramentum, aut explicitè, aut saltem implicitè Dei testimonium adhibetur. Nam & qui per Idola jurat, quæ revera [d] *nihil* sunt, & [e] *non Deus*, jurat per ea quæ putat esse Deos: & qui per aliquam creaturam jurat, id facit aliquo modo in ordine & relatione ad Deum; quià creaturam testem advocat tanquam aliquid Dei, in quo sc. refulget Dei veritas, bonitas & potentia, & quo se tum agnoscit per dei misericordiam frui, tum nollet per Dei justitiam privari.

[c] πίστωσις ἐμαέσω θεῷ Nazianz. in defin. *Juramentum domini.* Exo. 22. 11.

[d] 1 Cor. 8. 4.

[e] Jerem. 5. 9.

Verbi gratia: si quis juret *per vitam, per animam, per caput, per salutem suam*, &c. perinde est ac si diceret, [f] Per illum Deum cui vitam, animam, caput debeo; à quo salutem expecto, &c. Et per hanc particulam distinguitur Juramentum à nuda assertione vel promissione; quæ ambæ fiunt hominibus sinè aliqua nominis divini aut expressa aut tacita interventione. Adhibetur autem Deus *ut testis*: & per hoc distinguitur Juramentum à Voto. In Voto enim transigitur cum Deo ipso, ut cum Parte; cui vota immediatè nuncupantur: at in Juramento transigitur cum Homine; Deus autem adducitur, non ut *Pars*, sed ut *Testis*. Dixi autem in definitione Deum *Testem* ἀπλῶς & præcisè, non autem Judicem aut Vindicem, quod tamen est à nonnullis additum: verè quidem, sed fortassis non necessariò; & abesse debet à definitione omne superfluum. Fateor utrumque facere cum qui jurat; *viz.* Deum & *testem* adducere veritatis ejus quod dicitur, & *vindicem* falsitatis: sed illud primariò & per se, hoc secundariò & ex consequenti. Nam ut Deus attestetur veritati, pertinet per se ad naturam testimonii: sed ut puniat falsitatem, non tàm ad naturam spectat testimonii, quàm ad effectum. Sed nec satis est ad Juramenti rationem, ut Deus testis adducatur,

[f] *Qui per Salutem suam jurat, per Deum jurare videtur: respectu enim divini numinis ita jurat.* Ulpian. l. 33. ff. de jurej.

tur, nisi & *invocetur*. Potest enim Deus ut testis adhiberi, idque ad rei dubiæ confirmationem etiam sinè Juramento. Ut si ad confirmandam hanc thesin, non esse imagines adorandas, adducerem aliquot Scripturæ loca: proculdubio hoc esset adducere Dei testimonium ad confirmationem rei dubiæ; & tamen proculdubio hoc non esset Juramentum. Est enim longè aliud *citare Deum testem*, respectu testimonii jam olim exhibiti, quod citrà invocationem fieri potest: aliud *invocare Deum testem*, respectu testimonii jam nunc exhibendi, in quo Juramenti quasi formalis ratio consistit.

SECT. V.

Dixi tertiò, & est ultimum definitionis membrum, invocari Deum testem ad hoc *ut confirmetur res dubia*. Quibus in verbis continetur Juramenti tum *Finis*, tum *Materia* sive *Objectum*. Juramenti Materia circa quam, sive Objectum est Res dubia: hoc est, cujus certitudo ita pendet ex fide dicentis, ut non possit ulla alia ratione commodè investigari. μαρτυρία θεοῦ περὶ πράγματος ἀμφισβητημένου, inquit Philo. Unde primò Scibilia, qualia sunt *res Universales*, quæ certæ sunt semper sibique similes, nec possunt aliter se habere; secundò *res particu-*

particulares quæ nituntur sensuum testimonio, aut sunt ita indubiè certæ ex monumentis historiarum, traditione universali, aut alio publico & ab omni falsi suspicione immuni testimonio, ut apud eos qui sunt sanæ mentis nullus possit esse dubitandi locus; non sunt idonea Juramenti materia. Quàm enim ridiculum foret, & à sobria ratione alienum, siquis juramento confirmare velit Triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis, aut Virtutem esse propter se expetendam, aut Aristotelem fuisse Philosophum, vel Ciceronem oratorem? Aut si adolescens disputans in scholis, cui propositio negata incumberet probanda, destitutus argumento, [a] juraret eam esse veram? *Res* ergò *particulares*, ut sunt facta singularium hominum cum suis circumstantiis, quæ propter varios casus & contingentias quibus sunt obnoxiæ, ita sunt mutabiles & dubiæ, ut de his nulla possit haberi certitudo [b] *per demonstrationem*, aut alia nisi quæ pendet ex fide humana; sunt eæ, quibus confirmandis propriè inservit Juramentum. Quod innuit Apostolus *Heb. 6.* per illud πάσης ἀντιλογίας. Quasi diceret, Ibi juri-jurando locus est, ubi *contradicendi* finis nullus est; uno, puta Accusatore, affirmante; altero, puta Reo, negante; nisi interposito juramento alterâ parte contradictionis confirmatâ, cessuhujus

a *Derisibilis esset si quis in disputatione alicujus scientiæ, vellet proponere propositum per juramentum probare. Aquin. 2. 2. qu. 89. 1.*

b ἀναπόδεικτον. *Aristot. 2. Rhet.*

ſaret pars altera, & ſic tota lis terminaretur.

SECT. VI.

Et hæc *Confirmatio*, (βεβαίωσις vocat Apoſtolus [c] loco jam dicto,) eſt ipſiſſimus Juramenti Finis. Nam cum res particulares incertæ eſſent & dubiæ ob earum contingentiam, nec poſſent probari niſi per teſtes, eſſet autem humanum omne teſtimonium valdè infirmum & fallibile, ex duplici maximè defectu; *Scientiæ* ſc. (multa enim nos latent,) & *Conſcientiæ* (cum ſit [d] *Omnis homo mendax*;) & tamen expediret hominibus, ut de rebus inter ipſos controverſis & mutuò agitatis haberetur aliqua certitudo; quâ ſine nulla eſſet inter homines fides aut juſtitia, quæ ſunt firmiſſima vincula humanæ ſocietatis: neceſſe fuit recurrere ad teſtimonium Dei, qui nec fallere poteſt nec falli. Sicque receptum eſt apud omnes gentes, ex inſtituto Dei vi juris naturalis, velut huic malo congruum [e] *remedium* Juramentum. Omnium judicio μείζων παρ' ἀνθρώπους πίστις, inquit Diodorus Siculus; & Dionyſius Halicarnaſſeus, πλείστα πίστις: & utroque elegantiùs major utroque Apoſtolus πίστις ἀντιλογίας πέρας Heb. 6. Huc ubi ventum eſt, *Ne plus ultra*: ſiſtat ſe oportet omnis humana diſceptatio & contradictio. Non quòd omne quod juramento

[c] Heb. 6. 16

[d] Rom. 3. 4

[e] *Maximum remedium expediendarum litium.* l. 1. ff. de jurejur. *Maximum dirimendarum causarum remedium.* l. 3. Sect 8. Cod. de jurejur.

mentò confirmatur sit simpliciter certum, (tum enim nulla essent perjuria, quorum heu nimium plena sunt omnia:) Sed quòd in hac mortalium conditione, (ubi perutile visum est divinæ sapientiæ humanum genus in multa rerum caligine & incertitudine versari, quò magis supernis rebus quæ certiores sunt animum adjicerent,) nulla potest esse major fides humana, quàm quæ Juramento, per invocationem divini nominis, quasi de cælo attestata & confirmata est.

Sect. VII.

In hac juramenti definitione ita ut audivistis evolutâ, continentur aliquo modo *omnes Juramenti Causæ*. Primum illud membrum, quo dicitur esse *Actus Religiosus*, ejus nimirum qui jurat, necessario includit Agentis, hoc est Jurantis, Voluntatem (cum sit omnis homo agens liberum, & actus humanus omnis Voluntarius) ut causam *Efficientem* primariam. Secundum Membrum exprimit *Formale* Juramenti, quod est divini nominis attestatio, sive *Dei testis Invocatio*. Tertium membrum reliquam utramque causam complectitur: Materiam sc. & Finem. Est enim propria Juramenti *Materia circà quam* versatur *Res dubia*; cujus sc. ex nudo dicentis testimonio apud eum quicum

quicum agitur non est satis firma fides : & proprius Iuramenti *Finis*, ut ex invocato Dei testimonio res dubia habeat eam *certitudinem*, quâ circà res humanas contingentes nulla potest esse major. Hoc eò dixi, Auditores, quò excusatior apud vos esset hæc mea in explicandâ Iuramenti definitione prolixitas. Siquidem ubi ad casus dubios statuminandos Deo volente pervenero, quod me facturum pollicitus sum per respectum ad *quatuor causarum genera* : tum demùm vos omnes non dubito facilè perspecturos, quàm studiosis utile fuerit, quàm instituto meo conducibile, ista quæ sunt à me de Iuramenti naturâ paulò explicatiùs dicta, præcognita habuisse.

Sect. VIII.

Sed de Iuramento in genere hactenùs : explicandum proximè, sed paucioribus, quid in specie sit *Iuramentum Promissorium*. Variæ extant apud Theologos & Iureconsultos, pro diverso respectu, Iuramentorum seu divisiones, seu distinctiones. Dividitur aliàs in Iudiciale, & Extrajudiciale : aliàs in Publicum, & privatum : in simplex, & Solenne : in Nudum, & Execratorium : in Absolutum, & conditionale ; & aliàs aliter. Sed nobilissima omnium, nec ulli eorum qui

qui de Juramentis scripsere (quod sciam) prætermissa, ea est qua distinguitur in *Assertorium* & *Promissorium*. Quum enim in omni Iuramento, ut ante dictum est, assumatur à jurante nomen Dei per modum invocationis in testimonium rei alicujus dubiæ : advertendum est id posse contingere tribus modis. Potest enim res aliqua in dubium vocari, vel *de præterito*, Itáne fuerit, vel non fuerit : ut vidistine heri Caium in foro, vel non vidisti ? Vel de *præsenti*, Itáne sit, vel non sit : ut, Habesne pecunias quas apud te depositi, vel non habes ? Vel denique *de futuro*, Itáne futurum sit, vel non : ut Dabisne mihi cras mutuo centum, vel non dabis ? Quoties ergo adhibito Iuramento Deus advocatur in testimonium rei præteritæ, vel præsentis, dici solet ejusmodi *Juramentum Assertorium* : quia jurans, sine ulla in futurum sponsione, asserit tantùm rem ita esse vel fuisse sicut ipse tunc jurat. Quòd si Deus interposito juramento invocetur in testimonium rei futuræ, dicitur id *Juramentum Promissorium:* quia jurans pollicetur se aliquid in posterum facturum vel non facturum. Assertorii usus præcipuus est in judiciis, ad lites terminandas maximè in Quæstione facti : Promissorii exiguus usus est in judiciis ; sed in Promissis, pactionibus & contractibus plurimus. Extant

sacra

hujus generis juramenti multa in hiſtoria ſacra, & alibi paſſim, exempla. Iurat [f] piè *Abrahæ ſervus*, ſe Domini mandata in aſſumenda herili filio uxore fideliter obſervaturum. Iurant, ſed incautè [g] *Joſue* & viri Principes populi Iſraelitici fœdus cum Gabaonitis. Iuravit [h] *Rex Herodes*, ſed perquàm temerè, filiæ Herodiadis daturum ſe quicquid poſtularet.

[f] Gen. 24. 9.
[g] Joſ. 9. 15.
[h] Mat. 14. 7.

SECT IX.

Advertendum eſt ulterius, ſub Iuramenti Promiſſorii appellatione comprehendi & *Comminatorium*: quale fuit illud [i] Davidis de perdendo Nabale temerarium Iuramentum; & impium illud quorundam [k] *Iudeorum* Zelotarum, quo ſe devoverunt nihil guſtaturos, donec occidiſſent Paulum. Hæc, & alia id genus, non ſunt propriè *Promiſſiones*; quæ vox potiùs rem alteri gratam ſignificare videtur: ſed per Synecdochen quandam cum Catachreſi conjunctam, (cùm aliàs familiarè apud bonos authores, tùm præſertim in his dictionibus quæ futurum aliquod ſpectant, ut *Sperare* pro *Timere*, & ſimilibus,) extendi poteſt Metaleptice *Promiſſionis* nomen & ad *Comminationes*. Ita Dei juramentum illud, quo [l] *juravit in ira ſua*, Iſraelitas qui ipſum variis provo-

[i] 1 Sam. 25 22.
[k] Act. 23. 12.
[l] Pſal. 95. ult.

provocationibus tentaverant in eremo non ingressuros in requiem suam, non minùs promissorium dici potest & solet, (etsi mi-
[m] Deut. 1. 8 nùs proprie,) quàm illud ejusdem quo [m] *juravit patribus eorum* se daturum eis terram Chananeorum in hæreditatem.

Sect. X.

Neque verò, quod ad Iuramenti Promissorii rationem aut effectum attinet, quicquã omninò interest *nudè* proferatur Iuramentum, an *cum adjecta execratione*. Etsi enim sint è Scholasticorum grege, quibus videtur Iuramentum illud, quod fit per *simplicem contestationem*, specie differre ab eo quod fit per *adjunctam insuper execrationem*; ea ratione adducti, quòd in illo Deus advocetur solùm *ut Testis*; in hoc etiam *ut Judex*: tamen si rem attentiùs consideremus, ex antè dictis facile constat utrumvis fiat, perinde esse. Omne enim Iuramentum, quocunque modo prolatum, sive *nudè* sive *execratoriè*, aut expressè, aut saltem implicitè, Deum & *ut Testem* invocat, & *ut Judicem*: sed ut *testem*, primario & per se; ut *Judicem*, secundario & consequenter: & est ea forma Iuramenti explicatissima, cum explicitè & Deus adducitur testis, & execratio vel imprecatio attexitur: ut siquis sic juraret,

juraret, *Deum testor qui me perdat ni fecero*, me hoc vel illud facturum. Sed plerunque fit, ut omissa nunc hac, nunc illa parte, contractiùs juretur: ut ex illis exemplis sacræ Scripturæ, in quibus Deus pro more humano jurans inducitur, satis manifestum est. Ubi Deum jurantem reperire est, modò per simplicem attestationem sine ulla execratione; qualia sunt illa, [l] *Vivo ego dicit dominus*, [m] *Per memetipsum juravi*, [n] *per sanctitatem meam*, &c. modò sine aliqua expressa attestatione per solam execrationem, sed ut illam (ob honorem & *reverentiam* tantæ majestatis, atque etiam pro more hominum verba [o] *mali ominis* per aposiopesin ferè reticentium,) ellipticè & diminutè enunciatam, in particulis אם & אם-לא involutam & subauditam; ut in illo Psalmi, אם יראון [p] *Juravi in ira mea, Si introibunt in requiem meam.* Illud interim videtur esse certum, omne juramentum promissorium, quacunque forma concipiatur, explicatiore vel contractiore, modò sit *Juramentum* & non mera *Asseveratio* vel *Obtestatio*, utramque virtualiter continere; Attestationem sc. & Execrationem. Nam in Juramento

[l] Ezek. 14. 16. 18. &c.
[m] Gen. 22. 16
[n] Ps. 89. 35.
[o] μὰ τὸν. *Aristoph. in Ran.* 5. 2 *Vbi scholiastes* ἐλλειπτικῶς ὀμνύει, καὶ οὕτως ἐθος ἐστὶ τοῖς ἀρχαίοις, ἐνίοτε μὲν μὴ προστιθέναι τὸν θεὸν εὐλαβείας χάριν. εἰώθασι δὲ τοῖς τοιούτοις ὅρκοις χρῆσθαι ἐπεύφημιζόμενοι. *Et malè ominatis parcite verbis.* Horat. 3. carm. 14. *Hinc formulæ*, Ευφημεῖτε, *Bona verba, &c.*
[p] Ps. 95. *ult.*

& *Execratio* ſupponit atteſtationem ut quid ſibi natura prius: & *Atteſtatio* ſubinfert Execrationem, ut ſuum neceſſarium conſequens. Scitum eſt illud, Plutarchi ¶ πᾶς ὅρκος εἰς κατάραν τελευτᾷ τὸ τῆς ὑποσχέσεως. Et hæc de Juramenti Promiſſorii natura ſufficiant.

¶ *Plutarch. in Roman. quæſt. 44.*

Sect. XI.

Reliquum eſt, ut de *Obligationis* etiam natura & vi aliquid ultimo demum loco attexam. De Obligationibus multa & ſatis prolixè Juriſconſulti: Definiunt autem illi Obligationem, quòd ſit *vinculum juris, quo quis aſtringitur ad ſolvendum id quod debet.* Quæ definitio non minus commoda erit iis rebus explicandis quæ pertinent ad forum internum Conſcientiæ, quàm illis quæ verſantur in foro externo Eccleſiæ aut Reipublicæ: ſi Juris vocabulum non contrahatur ad *Jus humanum* poſitivum, ſed ita extendatur, ut univerſum etiam *Jus divinum* & naturale complectatur. Quum autem, ut ex ipſa illa definitione colligitur, vinculum omne obligatorium ex aliquo jure originem ducat: quemadmodum duplex eſt *Jus*, alterum divinum

vinum & naturale, civile & humanum alterum; ita duplex est *vinculum* sive *obligatio* inde consurgens: *Vinculum* sc. *Naturale*, quod obligat naturaliter & in foro interno, ex vi legis divinæ; & *Vinculum Civile*, quod obligat civiliter & in foro interno, ex vi legis humanæ. Illud nonnulli *Æquitatis obligationem* vocant; hoc *obligationem Justitiæ*. Sive id illi commodè loquantur, sive incommodè, non disputo: nam ubi convenit de re, quid opus est de verbis contendere? Sed quod iidem illi tertium addunt Obligationis genus, quod sit ex utroque priore mixtum: id certè aut parùm commodè faciunt, aut saltem minùs necessariò. Nam si quis ad idem officium præstandum, (ut exempli gratiâ ad alendum parentes in senectute) & lege naturali, & lege civili teneretur: non hoc esset nova Obligationis species ex utrâque mista, sed potiùs *duæ obligationes*; conjunctæ quidem *Subjecto* simul & *Objecto*, (*Subjecto*, in quantum obligant eandem personam; & *Objecto*, in quantum obligant ad idem officium), naturâ tamen & origine distincta. Ratio manifesta. Plures enim res non possunt producere ex mistione

sui novam speciem, nisi cum aliqua sui immutatione reali. Unde [r] Aristoteles *mistionem* definit *miscibilium alteratorum unionem.* Oportet enim esse in omni mistione alterationem; & omnis alteratio est mutatio realis: ut patet in generatione misti ex quatuor elementis, non integris, sed refractis & alteratis. Ast ubi accedit priori obligationi obligatio nova, ut in præsenti negotio civilis naturali, nulla fit realis mutatio utriusve: sed prior illa obligatio manet in eodem omnino statu in quo fuit ante accessionem novæ posterioris. Sed nolo his subtilitatibus diutiùs immorari. *Obligationem* in hac juramenti materia *Naturalem* sive *Moralem* vel solùm vel præcipuè intelligimus: Jurisconsultis illam alteram *Civilem* relinquimus.

[r] De gen. & corr. 1. sect. ult.

Sect. XII.

Præter illam Obligationis distinctionem ex *Origine* natam, per respectum ad *Jus* unde oritur obligatio: est & alia ab *Objecto* sumpta, per respectum sc. ad *Debitum* solvendum, quò tendit & in quod fertur Obligatio. Duplex autem est

est Debitum. *Debitum Officii*, quod quis ex præcepto juris tenetur facere: & *Debitum Supplicii*, quod quis ex sanctione juris tenetur pati, si officium suum neglexerit. Priori sensu dicimus mutua charitatis officia esse debita, quia lex Dei illa præcipit, juxta illud Rom. 13. [r] *Nihil cuiquam debete, nisi ut diligatis invicem.* Posteriori sensu dicimus Peccata esse debita, ut in oratione Dominica, [t] *Dimitte nobis debita nostra:* & mortem æternam esse debitam, juxta illud Rom. 6. [u] *Stipendium peccati mors.* Observandum tamen debitum posterius contrahi ex insoluto priori: ita ut siquis *debitum officii* plenariè dissolveret, faciendo id quod lex imperat, non teneretur aliquo *debito supplicii* ad patiendum id quod lex minatur. Respondet duplici huic *Debito* duplex item *Obligatio*, ejusdem planè denominationis: Obligatio sc. *ad officium* faciendum, & Obligatio *ad supplicium* perferendum; vel quod communiter dicitur & eôdem recidit, Obligatio *ad Culpam*, & Obligatio *ad Pœnam.* Ita tamen ut illa sit prior & potior, sicut naturâ suâ, sic & intentione Juris. Tyrannidis enim est, non juris, pœnam intendere aliter quàm

[r] Rom. 13. 8.
[t] Mat. 6. 12.
[u] Ro. 6. 23.

in ordine ad culpam: & verum est illud Apostoli dictum etiam in hoc sensu, etsi fortassis alio rectiùs intelligendum,

[z] 1 Tim. 1. 9. [x] *Lex justo non est posita.* Intendit ergo Lex primariò, directè, per se, & ἀπλῶς, obligare ad officium & obedientiam: ad supplicium autem & pœnam non obligat nisi secundariò, indirectè, consequenter, & ex hypothesi; suppositò sc. officii aut contemptu aut neglectu. Utramque hanc obligationem conjunxisse videtur Apostolus, *Rom.* 13. ubi agit de subjectione Supremæ potestati debita:

[y] Rom. 13. 5. [y] *Necesse est*, inquit, *subjici, non solùm propter iram, sed & propter conscientiam.* E quibus verbis tria colligo ad præsens institutum pertinentia. Primum, duplici vinculo posse nos obligari ad idem præstandum; vinculo officii, & vinculo supplicii: hoc enim volunt illa, διὰ τὴν συνείδησιν, & διὰ τὴν ὀργήν. *Alterum*, priorem & potiorem apud omnes pios esse debere officii conscientiam, quàm supplicii metum. *Tertium*, ex debito officii præcisè exurgere obligationem conscientiæ. Unde etiam manifestum est, nos, cum *de Juramenti obligatione* loquimur, quatenus conscientiæ res est, Obligationem illam intelligere primariò & potissimum,

tissimùm, qua tenemur officium præstare; non eam, quâ tenemur pœnam perjurio debitam sustinere.

SECT. XIII.

Positis duabus his Obligationum distinctionibus, illud porrò sciendum est, Juramentum omne ex sua natura esse obligatorium. Ita ut si quis juret, non intendens se obligare, imò etiamsi juraret intendens se non obligare, nihilominùs tamen suscipiendo juramentū ipso facto obligetur: ut posthàc suo loco (si Deo volente eò pervenero) pleniùs ostendam. Rectè Cicero, *Nullum vinculum ad astringendam fidem majores nostri jurejurando arctius esse voluerunt.* Cic. 3 offic. Sed quid dilucidius hanc in rem dici potuit, quàm quod est à Mose dictum in ipso textu? *Cùm vir voverit votum, vel juraverit juramentum,* לאסר אסר על נפשו, *ligando ligamen super animam suam.* Ubi geminatio illa ex Hebræorum idiotismo plurimam habet emphasin, & auget significationē vocis. Ut *multiplicans multiplicabo, & benedicens benedicam,* id est, valde multiplicabo, valde benedicam, &c. sic *ligando ligamen,* id est valde ligando. Quasi diceret, Etsi promissio vel nuda obliget conscientiam, additâ etiam Gen. 22 16.

asseveratione aut obtestatione, fortiùs adhuc obliget: omnium tamen fortissimè obligat *votũ*, quod ipsi Deo nuncupatur, & *Juramentum* quod homini sed Deo tamen teste præstatur. Obligat ergo omne Juramentũ conscientiam; tam *Assertorium*, *quàm Promissorium*. De Promissorio, quandoquidem tempus futurum respicit, nulli potest esse dubium: sed de Assertorio fortassis non sine ratione dubitari posset ex eo, quòd omnis Obligatio est ad aliquod futurum; dictum autem sit priùs Assertorii juramenti à Promissorio discrimen in hoc consistere, quòd illud rem præsentem vel præteritam respiceret, hoc futuram. Sed facilis est solutio. Nimirùm juramenti quâ tale Obligatio non cadit primariò *super Objectum*, sive Materiam juramenti; sic enim Assertorium juramentum, cujus objectum est res præterita aut præsens, non posset obligationem de futuro inducere: sed obligatio cadit immediatè & directè *super Subjectum*, hoc est conscientiam jurantis, qui in utraque Juramenti specie tenetur ad aliquod officium de futuro præstandum.

SECT.

Sect. XIIII.

Quod ut manifeſtius fiat, ſimúlque liquidò conſtet, (quod explicandum ſuſcepi) quæ ſit juramenti promiſſorii obligatio : oſtendam ut potero utrique Juramenti ſpeciei quid ſit commune, quantùm ad obligationis effectum ; & quid ſit Promiſſorio juramento peculiare. Concedendum autem eſt imprimis, quod eſt ex ſe ita evidens, ut ejus contradictorium manifeſtam implicet contradictionem, Obligationem omnem ad officium reſpicere officium *de futuro* præſtandum ; hoc eſt, aliquanto ſaltem tempore, etſi fortaſſis minutiſſimo, poſt contractam obligationem. Neque eſt obſervatu difficile, rem attentiùs paulò conſideranti, hoc in omni Juramento tàm Aſſertorio quàm Promiſſorio contingere. Obligat enim ſe quiſquis jurat ipſo facto πρὸς τὸ ἀληθεύειν, hoc eſt ad manifeſtandam veritatem in eo quod dicturus eſt, ſive illud ſit de re præterita aut præſenti in Aſſertorio, ſive de re futura in Promiſſorio Juramento. Et eſt iſta obligatio hactenus utrique ſpeciei pariter communis : ita ut in utravis ſi juran-

jurantis verba animo non congruant, violati officii *culpæ* reus fit, & inde per neceſſariam conſequentiam etiam & pœnæ. Sed in juramento Promiſſorio, præter hanc obligationem quæ cadit *ſuper conſcientiam jurantis*, & eſt ipſi cum Aſſertorio communis, quatenus eſt *Juramentum*; eſt & alia ulterior obligatio, ipſi propria & peculiaris quatenus *Promiſſorium* eſt, quæ cadit *ſuper Materiam Juramenti*; Cujus virtute tenetur promiſſoriè jurans, non ſolùm *intendere* de præſenti id facere quod juravit, quod eſt τὸ ἀληθεύειν, ut ſc. *verba animo congruant*: ſed etiam *conari* de futuro (quantum in ipſo eſt) id implere quod juravit, ut *facta verbis congruant*. Hoc eſt, non modò obligat ſe *ad id ſolum promittendum* quod revera intendit: ſed etiam ultra obligat ſe *ad id omne faciendum* quod jurando promiſit. Quod vel ipſa verba Moſis in hoc verſu clare oſtendunt: *Vir*, inquit, *qui juraverit juramentum ligando ligamen ſuper animam ſuam, ſecundùm omne quod egreſſum eſt ex ore ſuo faciet.* Atque ita quàm debui plenè, & quàm potui dilucidè, expoſui vobis ſenſum meum de primo capite hujus tractationis; Quid

Juramentum,

Juramentum, Quid promiſſorium, & Quid Obligatio. Pergam reliqua, quo ordine propoſui, proxima prælectione (Deo volente) perſequi.

Prælectio Secunda.

SUMMARIUM.

1. *Præmonitio de Stylo.*
2. Hypoth. 1. *Juramentum decet ante omnia ſimplicitas.*
3. *Repugnat Simplicitati dolus malus, ſive ſimulatio.*
4, 5, 6, 7. *Simulatione non vitatur perjurium.*
8. Hypoth. 2. *Juramentum eſt ſtricti juris.*
9. *Juramentum non nimis laxè interpretandum.*
10. *In juramento conditiones communiter ſubintelligendæ.*
11. Hypoth. 3. *Juramentum non tollit Obligationem priorem.*
12. Hypoth. 4. *Rei impoſſibilis nulla Obligatio.*

13. Hypoth.

13. Hypoth. 5. *Rei illicitæ nulla Obligatio.*
14. *Juramenti illiciti, & juramenti de re illicita discrimen.*

Sect. I.

EXposito superiore lectione quid *Juramentum* in genere, quid in specie *promissorium Juramentum*, & quid *Obligatio*: pergendum nunc porrò ad proponendum, quod proximè pollicitus sum, quasdam προλήψεις sive *Hypotheses* instituto nostro accommodas, velut fundamenta, aut (si malitis) Canones & κεφάλαια totius futuræ disquisitionis: è quibus sc. petendæ sunt, & ad quas exigendæ, plerorumque dubiorum determinationes. Sed unum vos interim, antequàm id faciam, non jam exoratum eo, (quod facerem si aut suspecta mihi esset vestra humanitas, aut res ipsa non esset multò justissima:) sed prænonitos tantùm velim; mihi constitutum esse, dum reperiam quod rei de qua agitur utcunque significandæ sufficiat, de verbis non ultrà laborare, multò minùs de sermonis puritate, nedum elegantiâ sollicitum esse. Curent ista scilicet, quibus vacat, & cordi est, negotium facessere

ceſſere ſibi non neceſſarium. Repetere ſoleo cum amicis non aliquo *riſuq; jocóque*, quantum ſudârit, ut tandem ineptiret magis, vir aliàs ſanè non ineruditus, *Paulus Corteſius*: Qui dum, poſt Thomam & Scotum & complures alios meditatur in quatuor libros Sententiarum commentarios, pertæſus ſc. voces in Scholis receptas ut minùs Ciceronianas, pro Eccleſia (delicias hominis!) maluit ubique *Senatum* dicere, pro Legibus Eccleſiaſticis *Senatuſ-Conſulta*, pro Prædeſtinatione *Præſignationem*, pro Sacerdotum Ordinatione *Initiationem*, pro Angelis *Genios*, pro Epiſcopis *Flamines*, & alia paſſim ad eundem modum plurima. Quo eodem morbo laboraſſe invenio & alios quoſdam, ut *Petrum Bembum* Cardinalem, & *Sebaſtianum Caſtalionem*: ſed eos & paucos admodùm, & aliquantò temperatiùs. At nobis non libet, nobis non licet eſſe tàm diſertis. *Oratori* condonabitur, imò laudi erit, ſi ſit verborum paulò diligentior: cujus inter virtutes eſt, non aptè modò & dilucidè, ſed etiam purè & ornatè dicere; quémque non dedecebit floridiùs quandoque & picturatiùs incedere. Aſt *Philoſophum*, aut

aut *Theologum*, præsertim in Scholasticis meditationibus & nodis Controversiarum, tàm decet compta & ornata oratio, quàm bovem aratorem bullatæ phaleræ. Materia in qua operam sumimus, doceri contenta, non postulat ornatum; sed nec patitur. Nimirùm non est idem *in Rostris* & *in Scholis* versari: & aliud longè est liberiore campo frui, in quo cum copia quadam & ubertate exultare possit oratio; aliud spinas inter & vepreta impeditum teneri, unde se quovismodo expedire sinè sanguine & vulnere opimus est triumphus. Sed quid ego ista tam operosè? Si vocibus & locutionibus in hoc tractandi genere receptis passim utar, quod est omninò faciendum; quin sit ea res veniam apud vos habitura nullus dubito; verendum magis ut sit habitura hæc tàm prolixa defensio. Desino itaque orare; & ad *Hypotheses* festino.

Sect. II.

Quarum esto Prima, *Juramentum ante omnia decet simplicitas*. Hoc est, Ea est Juramenti natura & obligatio, ut quisquis se ad aliquid faciendum tàm sacro

sacro vinculo obstrinxerit, juramenti religione omninò teneatur, & ex animo seriò intendere, & quantùm in ipso est sedulò conari, id omne facere bonâ fide quod se facturum promisit, sine omni astu, fraude, dolove malo aut simulatione. Rectè, ut pleraque omnia in hoc genere Cicero, *Quod affirmatè quasi Deo teste lib. 3. offic. promiseris, id tenendum est.* Secùs qui fecerit, nec curaverit id re ipsa præstare ad quod se jurejurando obligavit, eum hîc Moses censet *polluisse verbum suum*: hoc est, rem sacram nec temerè prophanandam fædè & indignè conspurcasse, & perjurii reum esse, aut aperti aut palliati. Cum enim tradantur ferè tria Perjuriorum genera, quorum primum est Assertorio Juramentorum generi penè peculiare, viz. cum quis jurat aliquid esse verũ, quod aut falsũ esse putat, aut saltem sit nécne verum dubitat; reliqua duo ad promissorium hoc genus pertinent; *Secundum* nimirùm, cum quis jurando promittit quod nec intendit implere; & *Tertium*, cum non studet implere quod promiserat & intenderat: non sanè multum refert, quod quidem ad Perjurii rationem attinet, maximè in foro conscientiæ, aperténe aliquod trium fiat &

juris

γυμνῇ τῇ κεφαλῇ, an simulatè & ἐν ὑποκρίσει. Scilicèt est illud prophani cordis indicium; hoc dolosi: quòrum utrumque, nisi sit [a] *fraus odio digna majore*, pariter [b] abominatur sanctissimus ille Deus, qui amat *simplices corde*, & diligit [c] *veritatem in intimis*; [d] *declinantes autem in perversitates suas*, id est, hypocritas & dolosos *facit ambulare cum operantibus iniquitatem*, id est, pariter habet cum palàm impiis & facinorosis.

[a] Cic. 1. off.
[b] Ψεῦδος μηδεὶς μηδὲν, μήδ' ἀπάτην, μηδέτι κίβδηλον, γένος ἐπικαλοῦμενος θεῶν, μήτε λόγῳ μήτε ἔργῳ πράξειεν, ὁ μὴ θεομισέστατος ἐσεσθαι μέλλων. Plat. de legib. 11
[c] Psal. 51. 6.
[d] Ps. 125. ult.

Sect. III.

Pugnat cum hac Juramenti simplicitate duplex *Simulationis* genus: alterum *à parte antè*, quod ad actum jurandi aut antecedenter se habet aut concomitanter; *à parte post* alterum, quod consequenter: quorum illud etsi deterius sit, neutrum tamen perjurio vacat. Utrumque complexus videtur David, locis diversis, sed propemodùm parallelis; Psalmis viz. decimo quinto & vicesimo quarto. Quorum in altero, illi quæstioni [e] *Quis ascendet in montem Domini?* inter alia respondetur, *Qui non juravit in dolo*, (לְמִרְמָה), id est, qui non juravit cum animo fallendi: ubi excluditur omnis

[e] Psal. 24. 3, 4.

omnis ſimulatio *à parte antè*, ipſo ſc. tempore, & inter ipſum actum jurandi. In altero, conſimili quæſtioni, *Quis habitabit in tabernaculo Domini, &c.* inter alia reſpondetur non multùm diſſimiliter, *Qui juravit in malum,* (לְמַרְמָה) *& non mutavit*; id eſt, qui poſtquàm ſe juramento obligavit, maluit vel cum magno ſuo damno præſtare quod incommodè juravit, quàm alicujus temporalis commodi intuitu datam fidem violare: ubi excluditur omnis ſimulatio *à parte poſt*. Iſta mihi aut non cogitare videntur, aut non ſeriò, eorum qui nunc ſunt hominum pleráque pars: qui in omne illud quodcunque demùm fuerit, quod eſt ab his quibus nocendi poteſtas eſt propoſitum, ſinè ulla ambage prolixè & conceptis verbis jurare non verentur: quin ſibi potiùs ſoli ſapere videntur, ridéntque non ſinè aliquo faſtu eorum ſimplicitatem & inanem metum, qui ne cònſcientiam lædant, nodum in ſcirpo quærunt ſcilicèt, & perſcriptas ab iis qui proſcribere poſſunt formulas ſollicitant. Securi interim ſe ab omni perjurii crimine metúque liberant, ſibique & conſcientiæ ſuæ egregiè conſultum exiſtimant, ſi vel inter jurandum, Jeſu-

ε Pſal. 15. 1. 4.

vid. errat.

itarum more tacitæ alicujus æquivocationis, aut mentalis reservationis, aut subtilis, coactivè & à verbis prorsus alieni interpretamenti adminiculo se quoquo modo tueri utcunque possint; vel etiam postquàm juraverint, rimam quâ elabantur, artificiosam aliquam evasionem reperire queant, velut τοῦτον φάρμακον, quò juramento sic fraus fiat, ut salvis verbis sententia tamen sophismate aliquo eludatur, & vis ejus omnis penitus enervetur. Non agnoverunt hanc *Theologiam* veteres Christiani: non hanc *morum Philosophiam* saniores Ethnici. Multo aliter ex illis Augustinus, [g] *Perjuri sunt, qui servatis verbis, expectationem eorum quibus juratum est deceperunt.* Aliter & ex his Cicero, [h] *Quod ita juratum est, ut mens deferentis conciperet fieri oportere, id servandum est.*

[h] Lib 3. de Offic.

Sect. IV.

Sed ne aut declamare videar, aut authoritate solâ pugnare: confirmabo aliquot rationibus, neutra simulatione tolli Perjurium. *Ratio prima.* Ex permultis illis Scripturæ locis, in quibus *cordis simplicitas*, cùm in omni cultu Dei

Dei & officiis vitæ communis, tùm vel maximè in contractibus, promissis, votis, & juramentis exigitur. Ut alia mittam, in textu proposito disertis verbis requiritur ab homine jurante, ut omninò faciat secundùm id quod egressum est ex ore suo. *Ut omninò faciat*, id est, ut & tunc temporis bona fide intendat facere, & postea bona fide quantum in ipso est conetur facere; *secundùm id quod egressum est ex ore suo*, id est, secundùm eum sensum quem verba ab ipso prolata juxta communem & receptum morem loquendi apta sunt ingenerare in mente audientium, & non secundùm eum sensum, quem ipse fortassis inter jurandum intra semetipsum tacita mentis cogitatione reservatum dolosè intendit. Quò facit illud quod ex Isidoro solet afferri, [i] *Quacunque arte verborum quis juret, Deus tamen qui conscientiæ testis est, ita hoc accipit sicut ille cui iuratur intelligit.* Neque etiam secundùm eum sensum, quem juratus, postquam cæpit eum facti pœnitere, de novo tandem comminiscitur ἐφοσιώσεως χάριν, seu *dicis causa* ut loquuntur; non ut integrè & sincerè exolvat sicut debet Sacramenti fidem, sed ut sibi aliísque videatur quoquo mo-

[i] *lib. 2 sent. & habetur 22. qu. 5. c. quacunq.*

do officio functum esse, & perjurii crimen isthoc artificio cautè & providè admodum declinasse.

Sect. V.

Ratio secunda. Ab exemplo ipsius Dei: quem scribit Apostolus *Heb. 6.* ea ipsa de causa promissiones suas fidelibus factas jurejurando confirmatas esse voluisse, ut [k] περισσότερον *abundantiùs*, id est, quàm fieri potest cumulatissimè, & ita ut nullus posset esse ultrà dubitandi locus, testatum ipsis faceret τὸ ἀμετάβλητον τῆς βουλῆς αὐτοῦ, quàm *immutabile esset consilium ipsius* in eo præstando quod se juravisset præstiturum: atque hoc omne eo fine, ut haberent crediturí in ipsum ἰσχυρὰν παράκλησιν, *validam consolationem*, spem firmam. Quam tamen non haberent, si in his quæ jurando promisit possibile esset ψεύσασθαι τὸν, id est, (ut [l] docti vim ejus vocis exprimunt) si *fallere* posset Deus eos quibus juravit, frustrando ipsorum expectationem. Falleret autem, & frustaret credentium spem, & ex spe consolationem, si, aut cum juraret non intenderet facere quod promisit, aut mutato postmodùm consilio

[k] Heb. 6. 17, 18.

[l] v. Grot. 2. de jur. bell. 13.

filio idipsum debito tempore non præstaret, idque *eo ipso sensu* quo ab eis promissiones illas par erat juxtà verborum tenorem intelligi. *Juravit* [m] *Deus, & non pœnitebit eum. Juravit Dominus* [n] *Davidi veritatem, nec discedet ab ea.*

[m] Ps. 110. 4
[n] Ps. 132. 11.

Sect. VI.

Ratio tertia. Ex naturâ Veritatis: quæ prima est & potissima è tribus illis decantatissimis Juramenti cõditionibus, quæ extant apud Jeremiã [o] prophetam, & ab omnibus inculcantur, & à Scholasticis *Tres juramenti Comites* appellantur. *Veritas* sc., *Judicium*, & *Justitia*. Cui *Veritati* repugnat, non modò quod *falsum* est, sed & quod *fictum* est: nec mendacium solùm apertum & nudum, sed opertum quoquè & qualitercunque palliatum. Polluit certè verbum suum mendacio, quicunque falsum dixerit proximo suo: & falsum is dixisse putandus est proximo suo, per quem stetit ut falsus esset proximus suus eâ spe, quam ex dictis ipsius rationabiliter conceperat. Quum ergò per istiusmodi utriúsve generis simulationem non evitatur *Mendacium*, dummodo id nostrâ

[o] Jer. 4. 2.

culpâ fiat ut decipiatur proximus adhibendo fidem dictis noſtris ; certè nec *Perjurium* evitatur, ſi noſtrâ culpâ decipiatur adhibendo fidem Juramento noſtro : Siquidem nihil aliud eſt *Perjurium*, quàm *Mendacium juramento firmatum*. Ita ut omninò idem ſit accedente juramento *Perjurium*, quod eſt in nuda pollicitatione *Mendacium*.

Sect. VII.

Ratio quarta. A fine Juramenti proprio : qui, ſi ex antedictis cùm explicaremus Juramenti definitionem ſatis patuit, eſt P *rei dubiæ confirmatio* ; nempe ut habeatur, de rebus aliàs incertis & ex humana fide pendentibus, certitudo quantùm expedit rebus humanis. Eſt enim Juramentum à Deo inſtitutum vi luminis naturalis, in remedium defectuum humanorum circa veritatem : ut eſſet tuendæ veritatis ultimum inter mortales præſidium, quoties omnia alia probationum genera deficiunt. Everteretur autem omnino hic finis, nec poſſet ulla eſſe apud homines certa fides, ſi liberum eſſet juranti pro ſuo arbitrio, quod verbis enunciat ad fidem faciendam ;

P v. *prælect.* 3. *num.* 6.

dam; id aut tacita aliqua ambiguitate inter jurandum, aut postquam juraverit exquisito aliquo novo & quasi posthumo commento ita subnervare, ut vim suam omnem amittat, & effectu penitus careat. Horum alterum si liceret, non esset juramentum [q] ἀντιλογίας πέρας, sed ἀρχὴ: & ansam novis contradictionibus & litibus præberet potiùs, quàm sedaret veteres. Hac apertâ semel fenestrâ, quid cogitari possit tàm falsum, pro quo tuendo non posset excogitari aliquod saltem effugium aut diverticulum, quò à mendacio liberaretur? Interim quantæ perversitatis est, ut quod est à sapientissimo Deo in *subsidium fidei* institutum, id ab improbis hominibus verteretur in *instrumentum fallendi.* [r] πρὸς ἀπάτην ὅρκος σοφίσης ἐστὶν ἀξιόχρεως. Profectò nisi quis sacro Dei instituto aliorsum uti maluerit, quàm in eum in quem institutum est finem, (quod non facilè commiserit vir pius) qui juramenti finis est, idem debet esse & jurantis: is autem est, ita audienti fidem facere, ut de rei priùs dubiæ veritate certior fiat & securior. At qui simulat, falsam fidem audientibus ingenerare studet: atque ita non solùm alterum falli permittit,

[q] Heb. 6. 16.

[r] *Erasm. in Chil. ex Simochati epist.*

mittit, (quod tamen est *contra charitatem*, cùm potest & debet impedire) sed etiam fallere intendit, quod præterquam quòd est *contra* omnem *justitiam & honestatem*, est etiam cum summa Dei injuria & nominis divini contemptu conjunctum. Et mihi sanè vix aliud Perjurii genus *Tertii Decalogi præcepti* aut scopo, aut ipsis etiam verbis (de *non assumendo in vanum Dei nomine*) magis ex diametro adversari videtur, quàm quod ex ista simulatione exurgit. *Vanitatis* enim vox, ut propriè & adæquatè omne id quod quovismodo falsum est complectitur: sic peculiari quodam modo & propriissimè id significat, quod ita falsum est, ut tamen veri speciem aliquam præ se ferat. Adeo ut siquis Vanitatis (cùm sit Ens rationis tantùm nec habeat veram essentiam, per analogiam tamen quandam ad Ens reale) naturam & essentiam definiendo exprimere conaretur, non posset id commodiùs facere, quàm si mentis imaginatione ideam quandam sibi fingat rei compositæ ex *Nihilo* velut *Materiâ*, & *Mendacio* velut *Formâ*. Nimirum *Spes*, quæ se alit interim Mendacio, & tandem frustra est, nec invenit quicquam, ea *Vana spes* est.

Perjurium est nequiter decipere credentem. 22. qu. 2. c. in dolo.

Et

Et in præſenti negotio, qui promittit aliquid quaſi revera futurum, aſſumpto in veritatis confirmationem Dei nomine, quod tamen totum abit in nihil, aut non intento aut non præſtito quod promiſſum eſt: is directè & ad literam *aſſumit Dei nomen in vanum*, violat præceptum Dei, & graviſſimi criminis (perjurii) reus eſt. Atque ita ſat confirmatam habetis *primam Hypotheſin*, de Juramenti Simplicitate.

Sect. VIII.

Secunda ſequitur, huic cognata: quæ ad Juramenti juſtam interpretationem pertinet; eſtque breviter hæc, *Juramenti obligatio eſt ſtricti juris. Jus ſtrictum* hîc intelligo, non ea ſignificatione qua ſæpiſſimè occurrit apud Juriſconſultos, pro illo *rigore juris* quod ἀκριβοδίκαιον vocant, & opponitur τῷ ἐπιεικεῖ ſive *Æquitati*; quo ſc. convertitur [f] *judicium in abſynthium*, quódque eſt ita cum injuriâ ferè conjunctum, ut penè in proverbium abierit illud, *Summum jus ſumma injuria:* Sed mitiùs aliquanto, pro interpretatione juris ita juſtâ & ſuis cancellis circumſcriptâ, ut non trahantur verba

[f] Amos 6. 12.

verba juris ultrà quàm par eſt in alicujus partis gratiam & favorem, aut cujuſquam facto vel commodo inſervire cogantur. Ut verbo dicam, *Strictum jus* hic ita accipitur, non ut excludat juris interpretationem æquitate temperatam, ſed ut excludat juris interpretationem gratiâ corruptam. Quum autem ſit *Interpretari* nihil aliud, quàm rem cui ſubeſt aliquid aut obſcuri aut ambigui, exponere: ſciendum eſt dari poſſe ejuſdem rei *triplicem* expoſitionem ſive interpretationem: *Rigidam, Favorabilem, Juſtam.* Extremæ ſunt *Rigida* & *Favorabilis:* & eſt utraque, ut pleræque res extremæ, in vitio. Et ut eſt plerunque *Extremorum coincidentia* quædam, ſed adeò infelix dum utrinque à Medio receſſum eſt, ut ſemper conveniant in eo quod malum eſt, & ut plurimùm in eo quod peſſimum: ita *rigida nimis & nimium favorabilis* interpretatio Juris in eo conveniunt, quòd utráque per iniquam περιστολιαν vim quodammodo faciat legi, torquendo eam nimiùm ſubtili expoſitione, in compendium unius partis, & gravamen alterius; Sed cum hoc diſcrimine, ut rigidiorem premat interpretationem qui agitur *odio partium,*

um, favorabiliorem sectetur qui *studio* ducitur. *Justa* autem & inter utramque media Interpretatio ea est, quæ citrà respectum omnem ad personas, ex naturali æquitate & justitiâ, & ex verbis ipsis quatenùs congrua sunt æquitati & justitiæ, verum & genuinum sensum legis venatur. Et hæc, si possit apertè satis ex verbis constare, est in omni re simpliciter retinenda. Verùm quoniam fieri potest, & sæpenumero fit, ut de Legum aliorúmque quæ indigent interpretatione proprio & naturali sensu, oriatur controversia: ubi *justa interpretatio* ob rei dubietatem haberi non potest, concedenda est ex necessitate huic mediocritati sua quædam (ut ita dicam) [t] *latitudo prudentialis*. Quemadmodùm Ethici negant virtutis Mediocritatem in puncto indivisibili positam esse, aut constare proportione Arithmeticâ, sed Geometricâ. In jure ergò dubio supplet vicem *justæ interpretationis*, pro rei naturâ de quâ agitur, nunc strictior, nunc benignior Interpretatio: quarum *Stricta*, à favorabili remotior, vergit magis ad Rigidam; *Benigna* verò favorabili propior, à rigida magis declinat. Perinde atque in Moralibus, Virtus ea, quæ *Avaritiam*

[t] ὡς ὁ φρόνιμος ἂν ὁρίσειε. *Aristot. 2. Ethic. 6.*

ritiam inter & *Prodigalitatem* media est; prout remotior est ab alterutrâ extremarum, aut *Liberalitatis* nomine censetur, aut *Frugalitatis*. Sunt ergò res aliquæ ita naturâ comparatæ, ut benignam sibi interpretationem suo quodam jure concedi postulent; quæ sc. non sit intercluſa verborum anguſtiis, sed cum quodam (ut Ciceronis verbo utar) *laxamento* liberior: qualis habetur exempli gratiâ in jure noſtrati *Res Teſtamentaria*. Sic ex lege charitatis aliena dicta & facta, præsertim Principum, parentũ, aliorúmque Rectorum; scripta item hominum piorum & eruditorum, (niſi ubi juſta admodùm subest suſpicionis cauſa in contrarium) lenienda sunt *benigna interpretatione:* juxtà id quod dici solet, Dubia esse interpretanda in meliorem partem. At sunt aliæ res permultæ, ut *Privilegia*, Contractuum ex debito *Syngraphæ*, & pleráque eorum quæ inducunt obligationem juris, inq; his *Juramentum:* in quibus ubi de juſto sensu ambigitur, longè satius est & naturæ rei accommodatius, ſtrictiore quàm benigniore uti interpretatione.

* *Cic. pro Cluent.*

SECT.

Sect. IX.

Cùm ergò dico *Juramentum esse stricti juris*, id ita intelligendum est, Juramenti sententiam ubi ea ex verbis satis manifesta est, omnino tenendam esse: aſt ubi sententia dubia est, unicuique sedulò cavendum, ne nobis nostrísque affectibus nimiùm indulgeamus, aut nimis liberam laxámque interpretandi licentiam nobismetipsis concedamus, quò faciliùs nos vinculo juramenti quo obligati sumus eximamus; néve sensum aliquem juramento à nobis præstito aut ejus alicui parti affingamus, proprii commodi aut utilitatis causâ, quem non quivis vir alius pius & prudens (qui est liberioris judicii, utpote cujâ nihil interest) ex ipsis verbis facilè eliceret. Ratio duplex. Altera *respectu aliorum*, ob metum sc. *scandali*: nequis alius infirmior nostro exemplo adductus, quod à nobis factum videt id sibi quoque licere putet, etsi ignaro illarum subtilitatum, quibus tamen solis nosmetipsos à perjurii crimine tueri solemus. Altera *respectu nostri ipsorum*, ob metum sc. Perjurii: quod gravissimum crimen sine dubio

dubio in nos admittimus, si nos fortè fallat benignior illa interpretatio, quæ nobis jurandi fecit audaciam. Nititur autem hæc ratio generali illa & utilissima regulâ, quæ jubet *in dubiis partem sequi tutiorem.* Tutius autem est non jurare, ubi verba juramenti propositi secundùm communem & obvium sensum verborum videntur aliquid illiciti in se continere, quàm laxâ interpretatione ita ea lenire in rem nostram, ut securiùs possimus in ea jurare: Quatenùs istiusmodi juramentum sinè perjurii periculo constat recusari posse; non constat sinè aliquo aut periculo aut metu posse susci pi.

Sect. X.

Sed tamen est & ex altera parte cavendum, ne *stricta* hæc de qua loquimur interpretatio abeat in *rigidam.* Quod enim de *Privilegiis* dicunt Jurisconsulti, id & in aliis universim obtinent, quæ sunt ejusdem rationis, & speciatim in *Juramentis*: neque ea nimis strictè, neque nimis largè esse interpretanda. Quum ergò dicimus Juramentum esse stricti juris, non est id ita intelli-

telligendum, quin ut in omni juramento utcunque ſimpliciter enunciato & ſine exceptione, ſubintelligi tamen poſſint & debeant omnes illæ ſive *Exceptiones*, ſive *Conditiones*, quæ de jure communi ſubintelligi ſolent ad hoc ut Juramentum obliget. Quarum ſunt præcipuæ, & ad quas fortaſſis reliquarum pleræque reduci poſſunt, iſtæ quæ ſequuntur. Subintelligendum primò, Si *Deus permiſerit*: ſecundùm illud Jacobi, [x] *Si Dominus voluerit & vixerimus, faciemus hoc vel illud.* Unde ſi Cajus Titio juret ſe ad kal. Januarias Londini affuturum, & pecunias quas ei debet allaturum; ſi ad id tempus gravi morbo correptus decubuerit, aut in itinere à latronibus expoliatus nummos amiſerit: in hoc caſu non tenetur perjurii. Ratio eſt: quia cum omnia divinæ providentiæ & voluntati ſubſint, nec ſit in cujuſvis hominis poteſtate omnes futuros caſus præſtare: qui fecit quod in ſe fuit ut adimpleret quod promiſerat, juramenti fidem exolvit. Nam cum *rei impoſſibilis nulla ſit obligatio*, ut mox audietis: omne juramentũ ex lege communi debet intelligi cum clauſulâ, [y] *Niſi Deo aliter viſum fuerit*, aut aliâ ſimili.

[x] Jac. 4.

[y] *In omni voto vel ſacramento intelliguntur hujuſmodi generales conditiones, ſi Deus voluerit, Si vixero, Si potero.* Gloſſ. ad 22. qu. 1. & B. Paulus.

Sub-

Subintelligendum secundò, *Quoad licet:* quia *nec rei illicitæ ulla obligatio est.* Ut siquis juret indefinitè observare omnia statuta & consuetudines alicujus communitatis; non obligatur ad observandum nisi ea tantùm. quæ sunt licita & honesta. Subintelligendum tertiò, [z] *Salvâ potestate superioris.* Unde si filiusfamilias juret se facturum aliquid in se licitum, pater autem rei ignarus aliud ei faciendum imperet quod impediat id fieri quod juratum est, filius non tenetur juramento: quia lege divina naturali tenetur parere imperio patris. Et qui juravit non exire domo, citatus à legitimo judice ad comparendum, non obstante juramento tenetur exire. Ratio est, quia actus unius non debet præjudicare juri alterius. Subintelligendum quartò, *Rebus sic stantibus*: id est, si res in eodem statu permanserint quo nunc sunt. Unde qui juravit reddere gladium, non tenetur reddere furioso. Et qui juravit ducere aliquam uxorem, non tenetur ducere si deprehendat eam esse ex alio viro gravidam. Has & istiusmodi conditiones, quarum est perspicua ratio, in omni Juramento subintelligi fas est, etsi non expri-

[z] *In juramento semper jus superioris intelligitur exceptum.* 2 Decret. 24. 19.

exprimantur: & rigidus nimis esset juramenti interpres, qui istarum aliquam excluſum iret. Sed ſiquis exceptiones admiſerit magis dubias, & non à verbis juramenti ſolum ſed & ab omni rectâ ratione alienas, nec jure communi & conſenſu populorum approbatas: nè is auſu temerario fines Juramenti à Deo præſtitutos loco moverit, & omni perjuriorum generi latam portam aperuerit. Maneat ergò ſecunda hæc noſtra hypotheſis, de *ſtricta Juramenti interpretatione.*

SECT. XI.

Cujus, ut & ſuperioris *de Juramenti Simplicitate*, propterea fuſiorem inſtituti tractationem, (etſi plurima alia meditanti mihi in mentem venerint, ſcitu non indigna, quæ tamen brevitatis cauſâ prætermittenda judicavi:) tùm quòd rerum istarum clarior explicatio viſa eſt mihi his diſſolutiſſimis maximè temporibus admodum neceſſaria, in quibus viri paſſim ludunt juramentis, ut [a] *pueri aſtragalis*; tùm quòd utriuſque hypotheſeos permagnus erit uſus, in his quæ Deo volente futuris prælectionibus

[a] Lyſandri dictum; apud Plut. in apopht. Idé tamen lib. de fort. Alex. id tribuit Dionyſio tyranno.

onibus à me dicenda sunt. Reliquas absolvam breviùs. Hypothesis tertia. *Juramentum non tollit obligationem priorem.* Habet quidem Juramentum ex natura suum vim obligatoriam: sed *constructivam* tantùm, non item *destructivam.* Hoc est, potest inducere novam obligationem ubi nulla fuit, vel etiam confirmare eam quæ præfuit: sed non potest tollere eam quam invenit, aut aliam ei repugnantem superinducere. Cujus ratio est; quia per omnem obligationem jus alteri accrescit; quisquis enim obligatur, alteri obligatur: & iniquissimum videtur, ut per merum actum unius lædatur jus alterius sine ipsius consensu. Neque verò intererit quicquam hac in re, fueritne prior illa quam supponimus obligatio, *Naturalis* an *Adquisita. Obligatio Naturalis* & necessaria est, quâ astringimur ad aliquod officiũ alteri præstandũ, qd. ei debemus ratione personæ nostræ vi legis Naturæ: ut dicitur quibusdam (ut superiore lectione monui) *Obligatio Æquitatis*; quia ex lege naturali, quæ & æquissima est & omnis æquitatis norma, originem ducit. Talis est mutua obligatio, quæ est inter virum & uxorem, inter patrem & filium, inter dominum

dominum & famulum, inter principem & subditos. *Obligatio Acquisita* & Voluntaria, quæ & *Civilis* (per synecdochen speciei dicitur) & *Justitiæ*, quia justum est ut quod quis voluntate sua fecit eo teneatur; est, quâ astringimur ad aliquod officium alteri præstandum, quod ei debemus ex condicto, virtute alicujus voluntarii actûs proprii. Talis est illa obligatio, quæ ex promissis, votis, juramentis, fœderibus, aliisque humanis contractibus & conventionibus oritur. Si cui ergo Juramentû suscipiendû deferatur, continens aliquid quod *obligationi* priori, sive *naturali* sive *adquisitæ* adversatur, ut si adversetur officio quod parenti debetur aut principi; vel si repugnet ei quod antè licitè juratum fuit, vel promissum, ejusmodi juramentum non potest à quoquâ salvâ conscientiâ vel præstari, vel præstitum adimpleri. Qui utrumvis fecerit, pejeraverit.

Sect. XII.

Sequitur *Hypothesis quarta*, quæ est ita ex se evidens, ut sit *Regula juris*, nec probatione indigeat. [b] *Rei impossibilis nulla est Obligatio.* Extenditur autem ad omne

[b] l. 185. F. de diverſ. reg.

omne genus impossibilitatis, quæ in materia Juramenti potest contingere. Contingit autem rem aliquam esse *impossibilem*; aut per se, aut ex accidente. *Per se* autem tripliciter. Primò [c] *impossibilitate Naturæ*: quomodo impossibile est hominem volare, piscem loqui. Secundò, *impossibilitate Facti*: quomodo impossibile est Caium hodie Londini commorantem cràs convenire Titium Venetiis. Tertiò, [d] *impossibilitate Juris*: quomodo illud dicitur impossibile alicui, ad quod non habet potestatem legitimam; de quo etiam illud intelligendum est, quod dici solet, *Id tantùm possumus, quod jure possumus*. Sic impossibile est Prætorem istius urbis conferre alicui gradum Doctoratus. Si quis aliquod in aliquo istorum trium generum impossibile se facturum juraret; vanum esset Juramentum, & ab initio nullum; & per consequens non eum omninò obligaret, non modò ad faciendum quod juravit, sed ne ad conandum quidem. Sed Rei *Impossibilis ex accidente tantùm*, aliquantùm diversa est ratio. Ut si quis juratus solvere centum infrà mensem, quod non est per se impossibile, casu aliquo inopino interim impediatur, ut non possit

[c] *Si stipulor ut id fiat, quod natura fieri non concedit, obligatio non consistit.* l. 35. F. de verb. oblig.

[d] *Ubi conditio jure impleri non potest, nullius momenti est stipulatio.* l. 137. §. 6. F. de verb. obligat. *Generaliter quoties pactum à jure communi vetitum est, servari hoc non oportet* l. 7. §. 16. F. de pactis.

posit tantam pecuniæ summam tempore præfinito conficere: etsi non obligetur in foro Conscientiæ ad faciendum id quod promisit, sc. ad solvendum totum debitum debito tempore, quod jam redditum est ei impossibile; obligatur tamen ad faciendum quod in se est, viz. ad solvendum quantum potest, & quàm citò potest. Ratio utriúsque est, quia cùm in hoc casu sola impossibilitas impediat obligationem; obligatio [e] tollitur quoad id solùm quod est factu impossibile, [f] quoad reliquum verò manet. Et qui non potest omne quod debet, debet tamen omne quod potest.

[e] -tum liberi à juramento. Gen. 24. 8.

[f] Vide l. 97. & l. 126. l. 3 F. de verb. Obligat.

Sect. XIII.

Hypothesis Quinta. *Rei illicitæ nulla est obligatio.* Est autem *Illicitum*, quicquid est contra aliquod Dei præceptum in decalogo, aut contra bonos mores; quicquid repugnat pietati erga Deum, aut charitati erga proximum; quicquid bono publico adversatur, aut paci Ecclesiasticæ, Politicæ, Domesticæ: ut semel dicam, quicquid in se continet aliquam rationem peccati. Huc illa pertinent vulgatissima, [g] *Juramentum non est vinculum*

[g] Vide Canistas 22. q. 4.

culum iniquitatis. In malis promissis rescinde fidem, &c. Ratio est: Quia omne illicitum est contra officium; Obligatio autem omnis est ad officium. Præterea, quicquid est illicitum, est aliquo modo à Deo prohibitum, (aut immediatè, aut per consequentiam;) prohibitio autem Dei obligat ad non faciendum id quod prohibitum est, quam obligationem ex tertiâ hypothesi subsequens Juramentum tollere non potest. Imò qui juravit facere id quod sine peccato fieri nequit, tantùm abest ut obligetur ad id faciendum, ut potiùs obligetur omnino ad non faciendum. At juratum non adimplere perjurium est, inquies. Imò verò si res sit illicita in quam juratum est, tunc pejerasti cum jurasti: non pejeras, cum contrà facis. Et rem illicitam ideo adimplere quia juravisti, nihil aliud est, quàm perjurio flagitium adjicere, velut *Pelion Ossa, & siti ebrietatem*; quàm juramenti vice perjurii potiùs mensuram implere; quàm in perjurio obduratè & sine pœnitentia perseverare.

προστίθεται ὑπαίτια ὑπαιτίοις. Philo.

SECT.

Sect. XIV.

Est tamen advertendum circà hanc hypothesin; multùm distare quæstionem hanc, *An hoc vel illud juramentum sit licitum?* ab istâ, *An hoc vel illud juramentum obliget?* Etsi enim certum est, quod constat præstari non debere, ne jurari quidem debere: potest tamen fieri, & fit sæpissimè, ut quod jurari non debuit, debeat tamen præstari. Exemplum clarissimum, fœdus à Josue cum Gabaonitis pactum. Discriminis autem ratio hæc est. Ubi Juramentum ideo est illicitum, quia id in quo juratur est res illicita; ibi utrobique peccatur, & jurando & adimplendo: ut siquis juraret occidere innocentem, & idipsum faceret, & perjurii reus esset, & homicidii. Et revera tale juramentum nullatenus obligat: quæ ultimæ istius hypothesis ipsissima mens est. Verùm ubi juramentum de re non illicitâ fit aliundè illicitum, ex aliquo externo defectu, & propter aliquam indebitam circumstantiam: obligare potest jurantem ad implendum quod promisit, nisi appareat aliud impedimentum. In quo casu locum habet

quod vulgo dicitur, *Fieri non debet, factum valet.* Possumus ergò distinguere, Juramentum dici posse illicitum duobus modis: vel respectu *rei juratæ*, vel respectu *actûs jurandi.* Juramentum illicitum respectu rei juratæ nullatenùs obligat: juramentum illicitum respectu actûs jurandi obligat, nisi aliundè impediatur. Sed de his hactenùs. Istæ sunt illæ ὑποθέσεις sive hypotheses, quas præponendas duxi insecuturæ tractationi: quibus velut pedamentis & tibicinibus suffulciantur quæ posthàc de juramenti vinculo, & ejus vinculi solutione dicturus sum. Quæ quamvis sit materia valdè diffusa; ex his tamen duabus præmissis partibus confido tertiæ parti tantum & luminis & roboris accessurum, ut non desperem posse hoc Termino universam de re proposita dissertationem absolvi. Conabor certè (si Deus permiserit) omnem illam *Casuum* varietatem ita compingere & in arctum cogere, ut Quinque Prælectionibus, (quatuor sc. de *Vinculo* juxtà totidem Causarum genera, & quintâ de ejus vinculi *Solutione*) totam quæ supereſt partem, si potero, complectar.

P. R. 45

Prælectio Tertia.

Continens Casus Sedecim.

Summarium.

1. 2. *Methodi ratio, & Ordo dicendorum de Juramenti materia.*
3. *Juramentum de re simpliciter Impossibili.*
4. *Juramentum de re impossibili, & ab initio improbabili.*
5. *Juramentum de re impossibili, sed ab initio probabili.*
6. *Juramentum de re Necessaria.*
7. *Juramentum de re Illicita.*
8. *Juramentum de re simpliciter illicita.*
9. *Juramentum de re illicita ex circumstantia.*
10. *Juramentum de re quæ juranti videtur illicita.*
11. *Juramentum repugnans priori obligationi.*
12. *Juramentum impeditivum alicujus boni.*
13. *Juramentum cedens in incommodum ipsius juranti.*

14. *Ju-*

14. *Juramentum alteri ſcandalum præbens.*
15. *Juramentum de re Adiaphora.*
16. *Juramentum de faciendo quod alius voluerit.*
17. 18. *Juramentum de conſervandis juribus, & de obſervandis ſtatutis.*
19. *Supradicta omnia cautè eſſe intelligenda, ſubmonitio.*

Sect. I.

IMmenſum jam tandem pelagus ingredior: de *dubiis Conſcientiæ caſibus*, quod ad Juramenti vinculum attinet, idque quoad quatuor Cauſarum genera, prout pollicitus ſum dicturus. Sed antequam è portu ſolvam, illud vos adhuc præmoneo, non me fore de *Methodo* eorum quæ ſunt dicenda nimis ſollicitum. Eſt quidem *Ordinis* in omni genere ſtudii & tractationis plurimus & neceſſarius uſus: quo ſine, poterit fortaſſe quis vaſtâ & aſſiduâ lectione comparare ſibi variæ eruditionis molem; ſed eam confuſam & indigeſtam, nec multùm utilem. Aſt illam ex altera parte ἀκριβολογίαν, & nimiâ Methodi accurationem, (quam video

video nonnullos nimis anxiè ſectari,) ut moleſtam quandam ſuperſtitionem, & non levem ſtudiorum remoram, vitandam ſemper judicavi. Mihi ſat erit, omnia dicenda ad certas claſſes ita revocare, ut aliqua ſaltem conjugationis vel analogiæ ratio apparea[illegible] ad factum ſit: parùm ſollicito, ne[illegible] capiat Juramenti ſenſum & interpretationem ad *Formalem*, aut effectum aliquem ad *Finalem Cauſam* non ſatis concinnè reduci. Cum autem, ubi omnes cauſæ concurrunt ad effectum producendum, *Materia* imprimis requiratur, ut primum Subjectum generationis; proximè *Efficiens* cauſa, quæ agendo formam producat; tertiò *Forma*, quæ in materiam per actionem efficientis introducatur; *Finis* denique, cujus gratiâ efficiens operatur: nos hunc quaſi naturæ ordinem ſequuti, à Materia ordiemur; hinc ad reliquas ſuo ordine progrediemur.

Sect. II.

Materiam Juramenti intelligo rem illam circà quam verſatur, & in cujus confirmationem adhibetur Juramentum: ſive ea res ſpectetur ut *Juranda*, ſive

sive ut *Jurata*. Ad rem Jurandam pertinet illa quæstio, *Liceátne* hoc vel illo modo jurare? ad rem Juratam ista, Posito quòd juratum sit, juramentum illud sive licitum sive illicitum *An & quatenus obliget* in conscientia? cum ex facto etiam illicito possit oriri obligatio. Et est hæc quæstio sola instituti nostri propria: Exponam tamen plerunque obiter & ὡς ἐν παρόδῳ, saltem ubi eâdem fideliâ utrumque parietem dealbari posse arbitrabor, quid de illâ etiam quæstione sentiam: maximè cum id & à quibusdam expectari, & plerisque vestrum gratum fore, ab amicis admonitus nuper intellexerim. Est ergò Juramenti Materia, ut tandem rem ipsam aggrediar, aut *Definita* aut *Indefinita*. Quæ certa & definita est, considerari potest, vel quoad suum *Esse Naturale* sive ratione *Existentiæ*; utrum scilicet res factu possibilis sit, an Impossibilis: vel quoad *esse Morale* sive ratione *Qualitatis*; utrum scilicet res sit factu Necessaria, Illicita, an Libera?

SECT.

Sect. III.

Primum ergò *Dubium* eſt, qualis ſit obligatio iuramenti de re impoſsibili: Hoc eſt, Siquis iuraverit id ſe facturum quod adimplere non poterit, an & quatenus obligetur? ubi *tres* potiſsimùm occurrunt *Caſus*. Primus, ubi res juranda fuit ab initio & in ipſo tempore jurandi palàm & ſimpliciter impoſsibilis. Sive *impoſſibilitate Naturæ*: cum res ipſa in ſe & nudè conſiderata, citrà reſpectum ad circumſtantias, implicat apertam contradictionem, aut repugnat naturæ alicuius ſpeciei entium; ut ſiquis promitteret ſe aſinum docturum literas. Sive *impoſſibilitate facti*: cum res eſt in potentia (ut loquuntur) remota ad fieri, hoc eſt cum nulla eſt repugnantia ex parte naturæ rei ipſius quin ut poſsit fieri, tamen propter defectum in aliqua circumſtantia, ut (verbi gratia) ob nimiam loci diſtantiam, aut præ anguſtia temporis, aut à quavis alia cauſa, illa potentia ita impeditur ut non poſsit exire in actum: ut ſi Caius hodie Oxonii exiſtens promitterer ſe crâs cum Titio unà cænaturum Pariſiis. Sive denique *impoſsibilitate Juris*: *Caſus* 1.

ris : cum quis aliquid se recipit facturum quod est ei à Jure prohibitum, & ad quod non habet legitimam potestatem ; ut si Caius non hæres promitteret de Titii defuncti bonis daturum se Julio trientem. Pro responsione ad Dubium in hoc primo Casu, dico breviter ; Juramentum de re simpliciter impossibili, nec licitum esse, nec obligare. *Non est licitum*, quia & judicio destituitur, & veritate. Quis enim homo, aut sani judicii sperare, aut bonæ fidei intendere posset id facere, quod ipse sciret fieri non posse? *Nec etiam obligat* ; non modò ad faciendum, sed ne ad conandum quidem. Rei enim impossibilis, in quantum impossibilis, nullam esse obligationem, ante dictum est : Et stultum est conari, quod nequeas efficere.

Sect. IV.

Casus 2. *Casus secundus* est, Cum res in se non impossibilis, sed tamen ipso tempore juramenti præstiti ita improbabilis visa, ut eam multò verisimilius esset non posse quàm posse posteà præstari, ex aliquo objecto impedimento evadit tandem impossibilis. Ubi enim ad efficiendum ali-

aliquod intentū ita necessariò requiritur complurium rerum concursus, ut si ex multis unum defuerit, reliquas necesse sit frustrà esse universas; veluti si subtraheretur horologæ machinæ rotula aut clavicula quantumvis exigua, inutilis esset reliqua compages: fieri vix potest quin ut inanis futura sit omnis in eam rem opera collocata. Ut si Caius Titium hominem novum & obscurum suâ operâ futuris Comitiis consulem creandum reciperet, adversùs competitores natalibus, gloria, virtute, authoritate totius urbis præstantissimos. Respondeo, tale juramentum *non esse licitum*, nisi disertim additur istiusmodi clausula, *Si potero*, *Quantum in me est*, aut alia similis. Si dicas, non opus esse addi clausulam, quæ de lege communi subintelligi debet: Respondeo, subintelligi licere ejusmodi clausulas ex interpretatione juris, ubi præsumitur jurans non potuisse prævidere aliquid quod impediret adimpletionem promissi: verùm ubi id præsumi non potest, sed contrarium magis, nempe eum ignorâre non potuisse multa contingere posse quæ impedirent, non concedi de lege communi tàm benignam interpretationem. *Obligat* tamen hoc genus juramenti: non

non *ad effectum*, quem ſupponimus eſſe impoſſibilem; ſed *ad conatum*, quamdiu ſuperat ſpes ulla, quantumvis debilis, rem fieri poſſe. Imò, quò plures & majores objiciuntur difficultates, eò obnixiùs conandum, & fortioribus animis obnitendum. At poſtquàm palàm deſperata eſt, & conſtat fieri non poſſe; ceſſat obligatio: ex jam dicto fundamento, quòd nemo teneatur ad impoſſibile.

Sect. V.

Caſus 3. *Caſus tertius* eſt, Cum jurans ex animi ſententia, rem probabilem ratus, & bona fide intendens facere, nec dubitat (Deo volente) quin poſſit efficere, quod promiſit; poſteà tamen emergente aliquo inſperato caſu, qui nullis rationibus humanis aut prævideri potuit aut præcaveri, ſentit tandem rem factam eſſe impoſſibilem. Vt ſi Callias Thebis habitans, juratus ſolvere Socrati Athenis quinque talenta die condicto, pecunias diligenter comparatas, furto, rapina, aut aliquo dolo malo amiſerit, aut in via captivus aliò abducatur, ita ut æs alienum debito tempore diſſolvere non poterit. Tale iuramentum *eſt licitum*:

cti-

etiamsi non addatur illa clausula, *Si potero, &c.* quæ tamen ex communi juris interpretatione intelligi censenda est. Qua ex parte, discriminis inter hunc Casum & eum qui præcessit, hæc mihi videtur idonea ratio. Cùm juramenti finis sit, ut fiat ei cui juratur *promissi fides:* expedit, ut id omne inter jurandum disertè exprimatur, quod videtur conducere ad hoc, ut firmior sit apud alterum fides nostra; illud verò è contra reticeatur, quod fidem nostram reddere posset suspectiorem. In re utique parùm probabili, juranti non facilè crederetur, ut homini præcipiti, temerario, & nimiùm præfidenti, si nulla adjectâ exceptione, aut difficultatis significatione, rem plenam aleæ simpliciter se facturum sponderet. E contra, addita exceptio, ubi nullus appareret periculi metus, suspectum redderet jurantem, quasi nihil aliud tàm importunâ diligentiâ quæreretur, quàm fidei violandæ πρόφασις quædam & πρόλυμμα. *Obligat* autem jurantem hoc juramenti genus ad faciendum [a] *quantum potest*, siquidem non poterit totum: &, si grave damnum alteri ex non præstito juramento acciderit, ad sarciendum illud aliqua saltem ex

συμβολὴν πίστεως. Philo.

[a] *Videtur excusatus esse à faciendo quod juravit, licèt teneatur facere quod in se est.* Aquin. 2.2. qu. 89. 7.

parte aliquo alio beneficio pro ablata ſibi opportunitate, præſertim ſi impedimentum illud aliquâ ſuâ negligentiâ, imprudentiâ, aliâve latâ culpâ contigerit. Et hæc de Dubio primo.

Sect. VI.

Caſus 4. *Secundum* ſequitur, de Juramento rei Neceſſariæ. *Rem neceſſariam* intelligo, quæ nobis ex officio incumbit vi præcepti divini etiam citra Juramentum; ita ut ſi eam debitis loco & tempore etiam injurati non faceremus, omnino peccaremus: ut alere parentes egenos, depoſitum reddere & ſimilia. Quò pertinent illa Juramenta, quæ à ſubditis exigi ſolent de fidelitate Regi ſervanda, & de ſuprematu regio agnoſcendo tuendóque, quæq; conceptis verbis ab iis præſtantur, qui ad Magiſtratum aut munus aliquod publicum admittuntur, ut quæ ſui ſunt muneris fideliter faciant. De obligatione hoc genus juramentorum nulla poteſt eſſe controverſia. Ad quæ enim præſtanda vel injurati tenemur, jurati certè [b] multò tenemur magis: accedente ſc. ei quæ præfuit ex præcepto, nova obligatione ex Jurejurando.

[b] ὅρκου δὲ προστεθέντος ἐπὶ μελέτερα ψυχῇ κατέστη. Sophoc. in Hippodam.

jurando. Non ergò isti Dubio ulteriùs immorabimur.

Sect. VII.

Dubitum tertium, de Juramento rei Illicitæ. *Rem illicitam* dico, quæ sinè peccato fieri non potest, in quantum obviat (ut loquuntur) alicui præcepto divino: quum sit peccatum omne ἀνομία, & legi Dei adversetur. Est autem hoc genus Juramenti adeo *illicitum*, ut non solùm is peccet qui sic jurat, sed & is quoquè qui alium ad sic jurandum authoritate, consilio, aut alio quocunque modo impellit inducítve. Sed de impellente fortassis aliàs. Peccat interim qui sic jurat, sive intendat facere quod juravit, sive non intendat. Si intendat; peccat volendo rem illicitam, & sic non jurat in justitia: Si non intendat, peccat mentiendo, & sic non jurat in veritate. Sed sive intendat, sive non; certum est *nullatenùs obligari*. Fit quidem sæpissimè (qui est apud homines divinæ majestatis contemptus) ut aut iræ impatientiâ, aut metu periculi, aut spe commodi, aut amicorum impulsu, aut verecundiâ quâdam & obsequio, aut aliâ quâvis causâ

inducti plurimi (dum affectibus suis nimiùm indulgent) ea se facturos Deo adhibito teste confirment; quæ ipsi aut jam tum certò sciunt esse illicita, aut saltem posteà cum sunt à pravis affectibus liberiores facilè intelligunt, non posse à se sinè peccato præstari. Et tamen, quæ est humani judicii perversitas, peritissimi istiusmodi technarum artificis Satanæ offuciis & præstigiis effascinati; plurimos videas quos nullâ officii conscientiâ ad rectè agendum compueris, juramenti tamen religione ad pravè agendum [c] ita constrictos teneri, ut quod malo consilio juratum est, ad idipsum adimplendum pessimo errore se [d] putent ex juramenti vinculo obligatos. Atqui dictum est jam antè in quinta nostra hypothesi, & apertis rationibus confirmatum; nec rei illicitæ quatenùs illicita est ullam esse obligationem, nec rem malam ullam vim accipere à Juramento.

[c] *Sæpè plerique confringunt se juris-juranda sacramento, ut cum ipsi cognoverint promittendum non fuisse, sacramenti tamen contemplatione faciant quod spoponderunt* Amb. 1. de offic. 12.

[d] — *Et juravit illicitè, & perseveravit injustè. Veruntamen non voluntate, sed verecundiâ. Nam probro ducitur apud Francigenas juramentum solvere, quamlibet malè publicè juratum sit.* Bern. ep. 219.

Vid. Salvian. lib. 4. de Gubernat. Dei, pag. 135, 136.

SECT.

Sect. VIII.

Quod ut rectiùs intelligatur, & accommodatiùs ad Caſus particulares, cùm non ſint omnes res illicitæ ejuſdem generis & gradus: diſtinctiùs mihi paulò hac in re agendum eſſe ſentio. Quicquid ergò illicitum eſt, aut *ex ſe* illicitum eſt, aut *ex accidente*: Ex ſe rurſus dupliciter; *primariò*, & *ſecundariò*. Illud dicitur *illicitum ex ſe primariò*, & ut ita dicam in ſummo gradu, quod eſt ita illicitum ex natura ipſius rei, ut ſit univerſo humano generi à Deo prohibitum. Sic illicitum eſt, quicquid eſt contra ſacram Dei legem duabus Decalogi præceptis comprehenſam: quicquid aut pietati in cultu Dei, aut charitati fraternæ in operibus juſtitiæ & miſericordiæ adverſatur.

Et de re hoc primo modo illicita, ſit *primus Caſus*. Ut ſiquis juraret ſe ſacrificaturum Idolis, aut B. Virginis imaginem adoraturum; quæ ſunt *peccata Admiſſionis*: vel ſi juraret nunquam ſe divinis officiis interfuturum, aut ſacras conciones auditurum, aut Cœnæ dominicæ participaturum, aut ſanctificaturum *Caſus 5.*

Diem dominicum; quæ sunt *peccata Omissionis* adversus præcepta *Primæ Tabulæ*. Aut si quis juraret occidere patrem, natum infantem exponere, adulteram dicis loco & hora convenire, aut cum aliis conjuraret in societatem furti, latrocinii, fraudis, aut alterius cujusvis criminis; quæ sunt *peccata Admissionis*: vel si juraret patrem senem & egenum non alere, pauperibus eleemosynam non erogare, depositum non reddere, &c. quæ sunt *peccata Omissionis* adversus præcepta *Secundæ Tabulæ*. In his & istiusmodi rebus simpliciter & universim illicitis, ex omnium consensu etiam simpliciter & universim obtinet hypothesis antedicta, nullam esse posse ex Voto, Promisso, Juramento, vel aliunde Obligationem. [d] *Pacta quæ turpem causam continent, non sunt observanda*: inquiunt JCi. Imò etsi graviter peccatum fuerit vovendo, paciscendo, jurando, aliâsve promittendo rem in genere illicitam: multò tamen gravius peccatur [e] adimplendo promissum. Quod qui facit, duplicis peccati se reum constituit: unius, ejus speciei cujus est factum in se consideratum, puta homicidii aut furti; alterius, violatæ religionis ex irreverentia

[d] Si unus. ff de pactis

[e] *Impia est promissio quæ scelere adimpletur* 22 qu. 4. c. in malis.

&

& abuſu Nominis divini, quatenùs res mala eius authoritate quantum in ipſo eſt confirmatur.

Sect. IX.

Secundus Caſus eſt de re *ex ſe illicitâ ſecundariò*: id eſt, non ex natura ipſius rei omnibus illicitâ, ſed quibuſdam tantùm pro conditione ſuarum perſonarum, prout ſunt membra alicuius communitatis, aut in certo aliquo vitæ genere verſantur. Illicitum enim eſt (idq; ex ſe, non ex accidente tantùm) his qui ſunt membra alicujus communitatis, quicquid [t] *legibus illius communitatis* repugnat: quod tamen illicitum eſt ut à Deo prohibitum, non primariò, immediatè, & in ſpecie; ſed ſecundariò, mediatè, & in genere, vi illius generalis mandati divini, quod præcipit obedientiam rectoribus in omnibus licitis & honeſtis. Illicitum item eſt eodem ferè gradu, & ex eodem fundamento, his qui aliquo munere aut officio funguntur, aut in certo aliquo vitæ ſtatu aut conditione conſtituti ſunt, (quam noſtrates vocabulo minùs proprio fortaſſis, ſed tamen uſu recepto, *particularem Vocationem* appellant)

Caſus 6.

[t] *Jusjurandum contra vim legum & authoritatem juris nullius eſt momenti.* l. ſiquis. ff. de legat. & fidei c.

pellant) quicquid naturæ aut rationi illius muneris ſive *vocationis* non eſt conſentaneum. Poteſt enim id licere Magiſtratui politico, quod non licet verbi Miniſtro, aut è contra: itémque mercatori, quod non agricolæ; domino, quod non ſervo; conjugi, quod non cælibi; & ſic de cæteris. Quibus omnibus Deus in genere legem hanc fixit, ut quiſque quod ſuæ vocationis eſt fideliter faciat, intráque fines ejus modeſtè ſe contineat. Siquis ergò *mercator Anglus* juraret lanas, aut alias merces extra regnum Angliæ lege deportari prohibitas Hamburgum mittere; aut ſi *Magiſtratus* aliquis juraret ſe non puniturum furtum aut adulterium; aut *Epiſcopus vel Preſbyter* ſe nunquam concionaturum, aut Sacramenta adminiſtraturum; aut ſervus ruſticus ſe domino jubenti boves jungere vel fruges demetere non pariturum: quorum primum illud *legibus regni*, reliqua *conditionibus propriæ vocationis* adverſantur: Eſſent iſta omnia juramenta rei eo quo jam dixi gradu illicitæ; & ipſa etiam propterea juramenta *illicita*, & ordinariè *non obligarent*. Dico *ordinariè*: quia fortaſſis poſſunt dari caſus, in quibus Juramentum

tum quod videtur alicui legi *communitatis* aut *vocationis* adverſari, etſi non debuerit ſuſcipi, ſuſceptum tamen poteſt obligare. Ut exempli cauſa, in lege pœnali disjunctiva. Sit lex civitatis, *Nemo civis Prætoris munus, ad id electus, detrectato: qui faxit, centum aureorum multa eſto.* Caius civis, quòd ſe imparem putet muneri, aut ut caveat ſibi ab aliquo quod inde metuit incommodo, jurat ſe nunquam urbana Prætura functurum. Eligitur à civibus: jurejurando ſe tuetur: ab illis poſcitur tamen ad gerendam præturam, poſthabito jurejurando. In hac ſpecie facti quæritur, In foro conſcientiæ quid juris? Reſpondeo, Debuit non juraſſe; nullâ præſertim cogente neceſſitate: potuit enim vel injuratus recuſaſſe. Juratus tamen videtur obligari, nec poſſe ſinè perjurio poſcentibus civibus morem gerere; tenetur itáque multam ſolvere, Præturam recuſare. Intelligi velim præciſè quantum ſpectat ad id de quo nunc agitur, materiam ſc. juramenti, atque etiam præciſè in quantum adverſatur legi civitatis. Nam reſpectu finis, aut alterius cauſæ, imò reſpectu ipſius etiam materiæ quatenùs eſt impeditiva majoris boni publici, aut ali-

aliunde, poteſt juſta ſubeſſe ratio quæ obligationem tollat. *Ordinarie* tamen ut dixi. Juramentum præſtitum contrà leges *totius Communitatis* aut *propriæ vocationis* non obligat. Atque hæc de rebus ex ſe illicitis dicta ſunto.

Sect. X.

Sequuntur quæ ex ſe non illicitæ, ſunt tamen illicitæ ex accidente. Accidit autem rei licitæ, ut fiat illicita; aut ex errore perſonæ jurantis, aut ex effectu malo rei juratæ. *Tertius* ergò *Caſus* eſt, cum quis juramento pollicetur ſe facturum aliquid in ſe fortaſſis licitum, quod tamen ipſe putat eſſe illicitum, aut certè veretur ne non ſit licitum. Ut ſiquis ante hæc tempora admittendus ad beneficium (ut vocant) Eccleſiaſticum, promiſiſſet in publicis ſacris obſervare omnes ritus legibus Eccleſiaſticis imperatos; veſtem ſc. lineam, crucis ſignum ad ſacrum fontem, ingeniculationem in percipiendis ſymbolis in ſacra cæna, & id genus alios; quos ipſe tamen ex aliquo levi præjudicio putaret eſſe ſuperſtitioſos & Papiſticos. Quæritur in hoc caſu quæ ſit Obligatio? Pro reſponſione dico

Caſus 7.

tria.

tria. Dico *primò*, non posse tale juramentũ, duranti tali errore, sinè gravi peccato susci pi. Peccat enim graviter, qui contra conscientiam peccat, etsi erroneam. Judicium enim intellectûs cum sit unicuique proxima agendi regula: voluntas, si judicium illud non sequatur, deficiens à regulâ suâ necesse est ut in obliquum feratur. Tritum est illud, *Qui facit contrà conscientiam, ædificat ad gehennam.* Sanè qui jurat in id quod putat esse illicitum, nihilo minùs juraturus esset, si esset revera illicitum: atque ita res illa, ut ut alioqui licita, est tamen ipsi illicita; sententiam ferente Apostolo, *Rom.* 14. 14. Ubi distinguit inter κοινὸν δι' ἑαυτῦ, & ἐκείνῳ κοινόν: & apertè docet, posse id quod non est κοινὸν δι' ἑαυτῦ, impurum & illicitum in se, esse tamen ἐκείνῳ κοινὸν impurum & illicitum homini, τῷ λογιζομένῳ τι κοινὸν εἶναι, nempe illi homini qui æstimat aliquid esse impurum aut illicitum. Dico *secundò*, tale juramentum *non obligare.* Ratio manifesta, ex tertiâ hypothesi: quia juramentum non potest tollere obligationem priorem, nec inducere obligationem aliam ei contrariam. Ast illi juramento quod susci pitur contra dictamen Conscientiæ,

præfuit

præfuit alia prior ex illo dictamine orta. Conſcientiæ enim dictamen ſive rectæ ſive erroneæ ſemper obligat, ſaltem ad non faciendum contrà eam. Iſtam autem obligationem Juramentum ſubſequens removere non poteſt: quin ipſum potiùs invalidum fit, & vim obligandi amittit. Dico *tertiò*, Si jurans poſteà meliùs edoctus errorem ſuum agnoſcat & corrigat; juramentum quod priùs non obligabat, exindè incipere de novo obligare. Juramento enim ineſt obligandi potentia quaſi naturalis & inſeparabilis; ſicut lapidi naturaliter & inſeparabiliter ineſt potentia movendi deorſùm: quæ potentia ſemper nata eſt exerere vires ſuas, & prodire in actum, niſi ab aliquo impediente prohibeatur: Quemadmodùm ergò lapis, ut moveatur poſtquàm aliquandiu quievit, non indiget novâ aliqua potentiâ ſibi aliundè inditâ, ſed remoto prohibente ſtatim ſuâpte vi deorſùm fertur: ſic Juramentum, remotâ illa errantis conſcientiæ obligatione quæ ipſius vim priùs impediebat, ſinè omni morâ aut alterius rei ope, ex vi ſua obligat.

SECT.

Sect. XI.

Alii ſunt Caſus de *re illicita ex accidente*, ratione mali effectûs ipſius rei: quatenus ſc. poteſt eſſe *impeditiva boni*, aut *cauſativa*, vel ſaltem (ſic enim loquendum eſt) occaſionativa *mali*: Impediri autem bonum ſupponitur aut Antecedens, aut Futurum. *Quartus* ergò *Caſus* eſt, ubi res jurata videtur illicita, eò quòd impediat effectum alicujus boni antecedentis; puta Voti, aut Promiſſi priùs facti: ut ſi is qui voto ſe priùs obſtrinxerat ad aliquod opus pietatis aut charitatis poſteà juramentum ſuſciperet, quod impediret adimpletionem prioris voti. Veluti ſi voto obſtrictus dimidiam lucri partem hebdomadatim pauperibus dare; juraret poſteà totum lucrum in uſus belli conferre: vel ſi Caius pollicitus Titio fundum vendere certo pretio, Julio poſteà ſe venditurum juret majori pretio. Hic caſus nihil habet difficultatis. Clarè enim reſpondetur, & fundatur reſponſio in tertia hypotheſi; ejuſmodi juramentum nec *licitum* eſſe, nec *obligatorium*. Quia obligatio illa prior, undecunquè contracta, ſive ex pacto, ſive *Caſus* 8.

sive ex voto, sive ex nuda promissione, sive ex officio mero, valida manet, & ponit obicem omni actui contrario subsequenti.

Sect. XII.

Casus 9. *Quintus Casus* est, cùm id quod juratur, videtur esse *impeditivum alicujus boni* futuri. Ut siquis juraret se nunquam futurum fidejussorem alieni debiti; aut verbi ministrum, cùm sit tamen ad illud munus valdè idoneus; aut artem utilem quam solus novit nemini communicaturum; & similia. Ratio dubii est, quia minus bonum respectu majoris boni habet quodammodo rationem mali: ergò juramentum etsi aliàs honestum, si sit impeditivum majoris boni, videtur esse malum. Solutio dubii in hoc
4 casu non potest aliqua afferri generalis & certa, quæ factis singularibus universis conveniat: quia versatur in comparatione magis & minùs boni, quæ plurimùm pendet ex circumstantiarum collatione; quæ cùm sint infinitæ varietatis, non possunt omnes certis & definitis regulis ita comprehendi; quin ut viri prudentis arbitrio res plurimâ ex parte

sit

ſit permittenda, ut id demùm faciat, quod expenſis qua licet fide & diligentia utrinque rationibus ſibi videbitur tandē prò hic & nunc magis expedire. Interim tamen, quum non ſit ſimpliciter verum (niſi cautè intelligatur) unumquemque ſemper obligari ad id faciendum quod eſt melius: pro ſolutione dubii in hoc caſu dici poteſt, Juramentum non eſſe illicitum, aut obligandi vim amittere, præciſè ob hoc quòd videatur eſſe impeditivum majoris boni; niſi concurrant aliæ etiam circumſtantiæ (ut quidem ferè fit,) quæ illud evincant aut non licere, aut non obligare. Exemplo res erit illuſtrior. Caius pharmacum eximiæ virtutis, aut aliud artificium inſigne à Titio inventore edoctus, ſed eâ conditione, ut cum nemine alio, ipſo ſuperſtite & inconſulto, iuret ſe non communicaturum. Non-communicatio tanti arcani videtur eſſe contrà bonum publicum: & tamen ratio dictat Caium obligari & teneri bonâ fide obſervare quod promiſit. Aliàs Titio fieret iniuria, cuius intereſt arcanum non communicari: quod nec ipſi Caio ab initio, niſi tali interpoſito iuramento communicatum fuiſſet.

SECT.

Sect. XIII.

Reſtat proximè ut de re agamus *per accidens illicitâ* ex eo quòd videatur eſſe *cauſativa*, vel ſaltem *occaſionativa alicujus mali*, idque vel ipſi juranti, vel
Caſus 10 alteri. *Sextus* ergò *Caſus* eſt, ubi quod juratur incommodum eſt ipſi juranti: vel inferendo ei certum *damnum temporale*, vel exponendo eum periculo *tentationis*. Ut ſi Caius juraret ſe Titio decoctori mutuò daturum centum aureos, nunquam fortaſſis recepturus; quod ei cederet in damnum. Aut ſi Fabius, petente id uxore jam morti vicinâ, ex qua liberos aliquot ſuſtuliſſet, ne induceretur eis noverca, juraret ad ſecundas nuptias ſe non tranſiturum; unde ſe fortaſſis periculo exponeret uſtionis. Prò reſponſione dico *primùm*, iſtiuſmodi promiſſionem non eſſe temerè aut ſine magna deliberatione faciendam, nec niſi gravis cauſa ſubſit: non tamen ſimpliciter eſſe illicitam. Etſi enim omnis *mali occaſio* ſit diligenter vitanda: tamen cùm nihil quod non eſt ex ſe & alia ratione illicitum, ſit neceſſariò & univerſaliter *mali occaſio*; nec ſit aliquid ſimpliciter & de ſua

(uâ ſpecie illicitum ob hoc ſolùm quòd poſſit eſſe *occaſio mali*: non videtur ſimpliciter damnanda omnis iſtiuſmodi promiſſio; præſertim ſi juranti quo tempore juravit, debitâ adhibitâ diligentiâ, non appareret alicujus magni incommodi periculum probabile. Dico *ſecundò*, ſi cedat juramentum in damnum temporale ipſius jurantis ſolùm, citrà injuriam tertiæ perſonæ, jurantem obligari etſi cum gravi ſuo damno, ni is cui juratum eſt velit remittere. Verba diſerta ſunt, *Pſalm.* 15. נשבע להרע ולא ימיר *juravit in malum, & non mutabit.* Ubi in Hebræo prius verbum præteriti temporis eſt (*juravit in malum*), poſterius futuri (*& non mutabit*): quaſi diceret, Viri pii officium eſt, poſtquàm juravit proximo ſuo, quod ſinè magno ſuo malo præſtari nequit, conſtare tamen ſibi, & quod promiſit ratum eſſe jubere, & (ut eſt in hoc textu) ſecundùm omne quod egreſſum eſt ex ore ſuo facere. Dico *tertiò*, Juramentum obligare, etiamſi videatur exponere periculo tentationis, niſi ſit aliundè vitioſum. Quia ſi id ſufficeret tollendæ obligationi, vix remaneret quidquam quod poſſet obligare: quum ex aſtu Satanæ & corrupti-

one cordis humani nihil sit à mali periculo tàm immune, quin ut inde necti possit in perniciem nostram (nisi nos Dei gratia præstaret incolumes) laqueus tentationis. Quin potiùs ex adjutorio divinæ gratiæ poterit ista obligatio, velut clypeus repellendæ tentationis idoneus, ex adversùm objici: nempè tentationi non cedendum, sed animosiùs obnitendum; quia juramenti religione teneris, ne id facias ad quod tentaris.

Sect. XIV.

Casus 11 Casus Septimus est, ubi id quod juratur videtur ex eo illicitum, quòd alteri possit inde creari *periculum Scandali*; præbendo sc. ei ex facto nostro occasionem ruinæ. Plurima exstant eáque gravissima in Epistolis Paulinis de vitando scandalo monita: præsertim *Rom.* 14. & 1 *Cor.* 8. & 10. Et sanè viro verè Christiano summoperè cavendum est, ut in omni conversatione sua non propriæ tantùm conscientiæ consulat, sed & ædificationi alienæ; nec quærat quod sibi utile est, sed quod multis; videátque tàm quid illis expediat, quàm quid sibi liceat: ne libertate sua abutatur in perniciem

niciem fratris. Sed quatenus à rebus licitis abstinendum sit ob scandalum vitandum; nec paucis expediri potest, neque est præsentis instituti dispicere. Dicendum videtur, quod ad præsens negotium attinet, unius *scandali periculum*, si nulla adsit alia ratio cur res illicita censeatur, non sufficere ad impediendam iuramenti præstiti obligationem; sicut in præcedente casu de periculo tentationis iam dictum est: quum utriusque periculi videatur esse eadem per omnia ratio.

SECT. XV.

Emensus iam tandem de Materia *Impossibili, Necessaria*, & *Illicita* præcipuos Casus, ad reliqua Dubia pergo. *Dubium Quartum* est, de Juramento *rei Liberæ*; hoc est rei neque Necessariæ neque Illicitæ, sed Mediæ & Indifferentis. Quæ ἀδιαφορία cùm ex duplici causa oriatur, sc. *ex voluntate Legislatoris* nec præcipientis nec prohibentis, & *ex levitate Rei*: occurrunt proinde in hac materia duo Casus. *Casus prior* est, cùm res nullo aut præcepto aut interdicto divino vel humano legitimo ita determinata est, *Casus* 12 9

quin ut possit quisque pro hic & nunc secundùm exigentiam circumstantiarum pro suo arbitrio facere vel non facere, prout ipsi visum fuerit expedire. ὃ θέλει ποιείτω — *quod vult faciat, non peccat*, 1 Cor. 7. 36. Ut si Caius juret se Titio fundum venditurum, aut daturum mutuo centum. Respondendum breviter, Juramentum in hoc casu, & licitum esse,

Casus 13 & obligare. *Casus posterior* est, cum res aut ob sui levitatem indigna est viri prudentis deliberatione, nec cassâ nuce interest fecerisne an non feceris; ut levare festucam de terra, fricare barbam, &c. aut ob parvitatem materiæ non est multùm æstimabilis; ut dare pomum puero, aciculam commodare, &c. Juramentum de re isto sensu adiaphorâ omninò est *illicitum*. Arguit enim sancti nominis Dei aut nimiam irreverentiam, si (ut ferè fit) ex quodam habitu jurandi longo usu contracto, imprudenti fortè exciderit; aut apertum contemptum, si quis id sciens prudensque admiserit. Scilicet non est Deus advocandus testis, nisi ubi dignus vindice nodus inciderit; ubi causa exigit, non iusta modo sed & gravis. Et in hoc omnes consentiunt. Cæterùm *de Obligatione* quid statuendum? video quidem

quidem pleróſque Caſuiſtas Pontificios in ea eſſe ſententia, juramentum de re exigua & parvi momenti eſſe ſuâ naturâ nullum, & non obligare : quia ſc. res levis non eſt idonea materia Juramenti, & lex non curat de minimis. Sed miror potuiſſe eos, qui aliàs videri volunt eſſe tàm Lyncei, in re tàm apertâ cæcutire : niſi quòd putidæ illi diſtinctioni *Peccati Mortalis & Venialis*, quo velut fermento totam Theologiæ Moralis maſſam fædè corruperunt, locum relictum cupiant. Sed obligare Juramentum in re vel leviſſimi momenti conſtat; *Primò*, quia in re gravi & levi eadem eſt veritatis & falſitatis ratio. *Secundò*, quia in Aſſertorio Juramento qui aliter dicit quàm res eſt, etſi in re leviſſimâ, pejerat : ergò à ſimili & in Promiſſorio, qui aliter facit quàm juravit. *Tertiò*, quia aliter, quantum in ſe eſſet, Deum falſæ rei teſtem faceret. *Quartò*, quia omnis jurans tenetur facere totum quod promiſit, quatenùs poteſt & licet : ſed dare puero pomum & poſſibile eſt & licitum; ergò tenetur præſtare. Non debuit ergò ſic jurari : ſed ubi juratum eſt, debet impleri.

Sect. XVI.

Reliquum est *Dubium Quintum*, ubi juratur in Materiam *Indefinitam & incertam*: & continet tres potissimùm Casus. *Primus Casus* est, cum quis se tradit quodammodo in alienam potestatem, promittendo se facturum quicquid ille alter voluerit. Ut si princeps juraret se daturum aulico amico ob præstitum sibi fidele officium quicquid is petierit: aut si servus cujusquam vel amicus juraret se omnia heri jussa vel amici mandata facturum. In isto casu dico *primùm*, Juramentum istiusmodi si simpliciter intelligatur ut verba sonant, esse *illicitum*. Injuriam facit Deo, cujus unius servus est omnis homo, quisquis se facit *servum hominis*, & alienæ temeritatis mancipium. Dico *secundò*, ut licitum esse possit, aliud aliquid necessariò subintelligi. Ut exempli gratiâ, Juro me facturum quod voles: subintellige, si rem voles honestam, possibilem, æquam. Atque eatenùs, & in eo sensu obligat. Videntur hac quasi solenni formulâ juraſſe soliti olim Reges Persarum & Judæorum,

Casus 14

1 Cor. 7. 23.

dæorum, idque indefinitè ad ampliorem magnificentiæ suæ & gratiæ ostentationem; *Pete quod vis, & dabitur tibi usque ad dimidium regni.* Hac forma Rex Persarum [h] *Assuerus* Reginæ conjugi juravit: & cum hæc rem æquam & necessariam peteret, ille pro fide datâ rem fieri jussit. Eâdem penè formâ cum *Salomon* Reginæ matri promisisset, daturum se ei quicquid peteret; & ipsa Adoniæ nomine rem peteret quæ Solomoni, cui comperta erat jamdiu hominis ambitio, visa est iniquior, Salomon non obstante juramento postulatum matris non fecit. Quo facto satis indicavit, non se alia mente promisisse, quàm si res justa postularetur: suóque exemplo nos docuit, ubi indefinitè in alienam voluntatem juratur, subintelligi semper oportere hanc conditionem, Si is id voluerit, quod ex æqui boni jure ab illo modestè expectari, à nobis honestè concedi fas est. Suppetit & tertium exemplum ejus formæ juramenti, quod narratur Math. 14. *Herodis sc. Tetrarchæ*, qui saltatriculæ ex fratre nepti gratiam facturus, juravit se ei daturum, quicquid peteret. Petiit illa rem iniquissimam; hominis

[h] Ester. 5.3 6 & 7.2.
[i] 3 Reg. 2. 20. &c.

ἀκούσατε ὅσοι ἐπ' ἀδήλοις ὅρκους πρότεινετε. Chrys. in Math. hom 48.

hominis innocentis & indemnati amputatum in patinâ caput. Rex fieri jussit διὰ τὸς ὅρκυς καὶ τὸς συνανακειμένους. Religiosum sc. & verecundum hominem puduit præsentibus tot convivis non adimplere id nefario licèt facinore, ad quod se juramenti sacramento obstrinxerat. Esto hoc nobis exemplum in cautelam; ast illud Salomonis in imitationem. Et meminerimus Juramentum sic indefinitè prolatum,[k] *cum sua justa exceptione* tamen esse semper intelligendum; & extendendum ad ea solùm quæ non sunt verisimiliter cogitata cum juraretur; non ad ea, quæ si tunc cogitata fuissent, non fuisset juratum.

[k] *Conditio intelligitur, Si æquum sit.* l. jus publicum. ff. de pact.

SECT XVII.

Casus 15 *Casus secundus* est, cum à subdito exigitur Juramentum conservandi & tuendi jura, privilegia, prærogativas & præeminentias superioris alicujus potestatis; ut Regis, Civitatis, aut domini alicujus feudi: qualia sunt apud nos juramenta homagii, juramentum Suprematûs Regii, & similia. *Licita* esse hoc genus juramenta nemo non agnoscit,

gnoſcit, atque etiam *obligare*: ſed ob illorum jurium pleramque incertitudinem, meritò dubitari poteſt, *quatenus obligent*. Dicendum eſt, obligari ſubditum indubiè ad conſervandum quantum in ipſo eſt omnia jura quæ νόμῳ aut θεσμῷ, legibus aut moribus conſtat eſſe legitima; id eſt, quæ aut jure ſcripto definita ſunt, aut longo temporis uſu & diuturnâ (ut vocant) præſcriptione invaluerunt: quatenus ſc. ſi hota ſunt, vel etiam poſthàc moraliter innoteſcere poterint. Non tamen pariter obligari ad omnia ea obſervanda quæ ſunt dubii aut controverſi juris: præſertim cum ſoleant ferè qui poteſtate præditi ſunt, funiculos agrorum extendere, & ultrà lapides clientium ſalire, nec jurium ſuorum finibus contenti eſſe. Debet tamen ſubditus animo eſſe ſemper parato, & illa quæ ſunt dubia, ubi juſta eſſe conſtiterit, agnoſcere & tueri.

Sect. XVIII.

Ultimus Caſus eſt, ubi exigitur Jura- *Caſus 16*
mentum à membro alicujus communitatis, puta Civitatis, Academiæ, Collegii, aut ſocietatis Mercatorum vel Artificum,

tificum; ad *observandū statuta*, privilegia, consuetudines, & libertates illius communitatis. Quæritur, Qualis est obligatio? Respondeo, *Imprimis*, Juratus obligatur ad omnia *statuta fundamentalia*, quantum in ipso est, simpliciter observanda. *Fundamentalia* autem dico, quæ necessariò & proximè tendunt ad conservandum publicum statum, ordinem, & honorem totius corporis sive communitatis. Sed id *secundò* non semper & necessariò ad rigorem literæ; sed prout in more posita sunt, & usu communi recepta, & prout approbatâ consuetudine ab aliis observantur. *Tertiò* ad minorum gentium statuta quod attinet, quæ pertinent ad externam tantùm formam & decus; vel quæ aut ex conditione materiæ, aut ex formâ sanctionis, aut alio probabili indicio vir prudens judicaret non fuisse dicta cum intentione *rigidæ obligationis*; obligatur ea ordinariè observare: sic tamen ut liceat ei quandoquè justa de causa sinè scrupulo conscientiæ id prætermittere quod statuto aliquo faciendum præscribitur; modò id fiat citrà scandalum aut contemptum. *Quartò*, Obligatio extenditur & ad statuta de futuro

Juramentum non debet plus obligare quàm voluerit, aut rationabiliter velle debuerit obligare ordinator talis juramenti. Gerson. de ult. spic. lect. 4.

turo ſancienda, modò ſint poſſibilia, juſta & honeſta. *Quintò*, ſi aliquod ſtatutum poſt juramentum præſtitum abrogatum fuerit, vel in deſuetudinem abeat; obligatio Juramenti quoad illud ſtatutum ceſſat, ita ut non teneatur illud ultrà obſervare; niſi juratum fuerit verbis ſpecialibus in ipſam rem ſtatuto decretam; in eo enim caſu ſublato ſtatuto manet tamen obligatio. *Sextò*, cum ſtatuta Communitatum ferè plurima ſint, & multa multis ignota; & difficillimum ſit, imò vix poſſibile omnia & ſingula exactè & examuſſim obſervare: qui bona fide ita ſe comparaverit, ut nihil quod eſt officii ſui lubens prætermiſerit, debitámque adhibuerit moralem diligentiam, ut ea omnia ſciret quæ ad ipſius officium pertinent; ſtatuerítque ſtatui, honori, paci ſuæ Communitatis, quantum humana patitur infirmitas, fideliter & ſinè ſcandalo inſervire; hunc ego non dubitarim fidem de ſtatutis obſervandis à ſe datam bonâ conſcientiâ hactenùs liberaſſe, & debitum ad quod ſe obligavit, æqui boni lege exſolviſſe. Quod item & de publicis *Regni legibus* intelligendum eſt.

SECT.

Sect. XIX.

Atque hæc de prima Casuum classe dicta sufficiant. Ne quis autem me existimet nimiam propterea jurandi licentiam voluisse permittere, quòd toties dixerim hoc vel illud Juramenti genus *non esse illicitum*: illud necessarium duxi me vos maturè submonere, non id ea mente aut hodiè dictum, aut posthac dicendum, quasi cuivis licere putarem pro suo arbitrio cum voluerit sic jurare; quum sciam juramentum rem esse sacram, nec nisi magna cogente necessitate, idque rarissimè & summâ cum reverentiâ adhibendam. Sed id ita ubique intelligendum, non esse juramentum ex illa vel illa causâ simpliciter & de toto genere illicitum. Exempli gratiâ, cum dixi Juramentum *impeditivum majoris boni* non esse illicitum, vel *Juramentum de re adiaphorâ* non esse illicitum: sensus fuit, non debere concludi Juramentum aliquod esse simpliciter & de toto genere illicitum, (modò habeat alias omnes debitas conditiones,) ex eo solùm quòd sit *impeditivum majoris boni*, aut ex eo solùm quòd sit *de re adiaphora*: sive

sive quod eôdem recidit, non esse ex hac parte aliquod impedimentum, quin ut possit esse licitum, si sit aliàs necessarium & omni aliâ ex parte debitè conditionatum.

Prælectio Quarta.

Continens Casus Quindecim.

SUMMARIUM.

1. *Juramenti Causa Efficiens, & Propositio dicendorum.*
2. *Juramentum puerorum.*
3. *Juramentum amentium, & Morionum.*
4. *Juramentum hominis Ebrii, aut Irati.*
5. 6. *Juramentum ejus qui est sub alterius potestate.*
7. *Authoritas deferentis Juramentum.*
8. *Fides hosti, hæretico, perjuro servanda.*
9. *Juramentum an & quatenus obliget jurantis hæredes.*

10. *Fides*

10. *Fides data, hæredi & successori præstanda.*
11. *Juramentum spontaneum.*
12.13. *Juramentum dolo elicitum.*
14. *Juramentū ex metu levi susceptum.*
15. *Juramentum vi & metu extortum. Latroni pacta pecunia solvenda.*
16. *Solvuntur objecta.*
17. *Pactum cum latrone silentium an teneatur?*

Sect. I.

Absolutis superiore Lectione præcipuis difficultatibus, quæ ad Juramenti *Materiam* propiùs pertinebant: pergendum nunc porro ad ea dubia solvenda quæ ad *Causam* ejus *Efficientem* quoquo modo reduci posse videbuntur. Est autē Juramenti *Causa Efficiens*, quod ad nostrum institutum attinet, duplex. Altera quam *Agentem* dicimus, cujus propriè est effectio: altera, quæ agentem ad operandum impellit, quam προτρεπτικὴν seu *Impulsivam* causam solemus appellare. Agens rursus aut est proxima & principalis: aut minùs principalis & ab effectu remotior. Cùm enim

ad

ad Juramenti obligationem duas minimùm perſonas concurrere neceſſe ſit, velut terminos iſtius relationis; perſonam ſc. *Jurantis*, qui fidem ſuam alteri jurejurando confirmat, & perſonam ejus cui juratur, qui fidem alterius ſibi juramento interpoſito firmari poſtulat, quem plerique Ciceronem ſecuti *Deferentem* vocant: utriuſque perſonæ ſuæ ſunt quaſi partes in hoc negotio; ſed Jurantis primæ & potiores, ſecundæ Deferentis. Poſſunt autem ſpectari in utroque Agente, imprimis *conditio* (ſive ut ita dicam idoneitas) *perſonæ*, deinde & *extenſio Obligationis*. Sunt ergo in hoc genere Cauſæ Efficientis illa dubia primò loco conſideranda, quæ oriuntur ex defectu alicujus conditionis requiſitæ ex parte *Agentis principalis* ad hoc ut ſit idoneus ad ſuſcipiendum juramentum. Duo autem potiſſimum requiruntur, ut quis ad jurandum idoneus ſit: *judicium* ſc. rationis, & legitima *poteſtas*. Oportet enim ad jurandum accedere animo, & deliberato, & ad implendum promiſſum parato. At neque deliberare poteſt, qui non eſt præditus judicio rationis: nec fidenter aliquid polliceri & cum effectu, qui ſub aliena poteſtate eſt, & non ſui juris.

Sect.

Sect. II.

Dubium itaque *Primum* est, Quatenus obligat juramentum ejus, cui deest judicandi facultas? Qui defectus cùm possit à variis causis oriri, varii propterea in hoc capite occurrunt casus. *Primus* est de *Pueris*, quoad pervenerint ad usum rationis: quod quâ demum ætate fiat, nec à quoquam definitum est, nec definiri posse puto; quum alii celeriùs matureſcant, alii tardiùs. Jura quidem cùm civilia Romanorum, tùm plerarumque gentium municipalia certos annos constituerunt, ad quos antequam perventum sit, pueri nec ad juramentum assertorium præstandum sunt admittendi, nec cogendi ad promissorium. Qualis est apud nos annus ætatis decimus sextus, quo minor qui sit, nec admittitur testis in judiciis, nec exigitur ab eo Juramentum aliquod fidelitatis: imò omne Juramento ab eo præstitum est in jure nullum. Obtinent hæc in foro externo: cæterùm in foro conscientiæ interno non eadem est ratio. Instituendi quidem sunt à prima pueritia liberi & pupilli à parentibus & tutoribus, ut *juramenti* vim

&

& religionem, *perjuriíque* gravitatem & debitas ei pœnas maturè intelligât, & seriò expendât: quò diligentiùs sibi caveant ne se temerè tàm fædo crimine polluant, sed à prava jurandi consuetudine discant ab initio abstinere linguam suam. Vix enim cogitari potest, quis possit esse *puerilis juramenti* necessarius & legitimus usus, tùm ob judicandi imperitiam, tùm ob illud quoque quòd sub potestate aliena sunt: nisi fortè à parentibus in quorum potestate sunt pro jure suo ad aliquod mandatum suum fideliter exequendum exigatur. Quemadmodum *Annibalem* fama est novem fermè annorum puerum à patre Amilcare inter sacrificandum aris admotum, & jurejurando adactum, ut Romani nominis perpetuus hostis esset. Sed heu, proh pudor! ex collapsa dudum ubique apud homines Christianos disciplinâ domesticâ, audias passim in vicis & in triviis pariter pueros atque puellas, ubi vix dum articulatè loqui didicerint, sacrum & verendum Dei nomen ore prophano & intrepidè & impunè temerantes: cujus vitii teterrimum fœtorem, quo pueruli velut recentes testæ penitus imbuti sunt, vix tandem senes facti deponunt. Sed nolo me aliorsum rapiat v. Liv. l. 21.

rapiat doloris & indignationis æstus: redeo protenus ad rem. Dico ergo *juramentum puerorum*, antequam pervenerint ad annos (ut nostri loquuntur) discretionis, vel sint doli capaces, ob defectum judicii, *nec licitum esse, nec obligare*. At quamprimum sunt doli capaces, ut possint quæ sit juramenti natura & vis, etsi tenuiter, aliquatenus tamen intelligere; quod ordinariè & ut plurimum contingit completo jam ferè primo ætatis septennio, in multis etiam maturiùs, aut qui sunt præcocioris ingenii, aut in quibus malitia supplet ætatem: *juramentum puerile*, etsi sit (nisi fortasse excipi debeat is unicus casus, si à parente exigatur) aliàs penitus illicitum; præstitum tamen obligat, nisi aliunde impediatur. Ratio est, quia actus ex sua natura obligatorius, qualis est ille jurandi actus, processit ab animo judicandi facultate aliquatenus prædito.

Sect. III.

Casus 18. & 19. *Secundus Casus* est de amentibus & furiosis: & *Tertius* itidem de stultis & morionibus. Quorum utrique generi hominum familiare vitium est, ex ore im-

impuro etiam incogitantes juramenta importunè eructare. Quod etsi est illis à nobis condonandum; & fortassis à Deo qui summè misericors est, nec messem expectat ubi sementem non fecit, non imputabitur eis in peccatum, quia ex invincibili mentis errore promanat: certum tamen est, quod de omni juramento pronunciavit Servator, ἐκ τοῦ πονηροῦ ἔιναι, ex instigatione Diaboli & communi pravitate cordis humani provenire, quâ sumus omnes Adæ filii inflexiles ad bonum, ad omne mali genus cerei. De ejusmodi Juramentis, vana quæstio est, & nulli usui, Sintne licita an illicita? quia expensio rei licitæ & illicitæ ad eos tantùm pertinet, qui possunt aliquatenus judicare de rebus actis aut agendis, utrum sint suæ Regulæ (id est legi Dei & rectæ rationi) conformia vel non. Qua facultate cùm destituantur qui sunt impotes mentis, frustra illis legem dixeris. Nec is cum ratione sua vel magis insanit, qui ab insano rationem factorum exposcit. Interim constat ejusmodi juramenta, in quantum sunt actus amentium, nullatenus obligare. Quòd siquis aliàs furiosus & amens, lucidis tamen animi intervallis per certa Mat. 5. 37.

tempora ita fruatur, ut sit per illa intervalla mentis suæ compos: juramenta ab illo tunc præstita non minùs obligant ad sui impletionem, quandiu contigerit eum recto rationis usu frui, quàm si ab homine sanæ & sedatæ mentis præstita fuissent.

Sect. IV.

Casus 20 & 21. *Casus Quartus & Quintus* sunt de obligatione Juramenti, quo quis aut *ebrius pollicetur* aut *iratus minatur* se aliquid facturum, quod sobrius & pacatus fieri nollet. Ratio dubitandi est, quòd cùm ad hoc ut juramentum aliquod obliget, requiratur aliquod saltem animi deliberati judicium: *ebrietas & iracundia*, quarum utraque est amentia quædam brevis, sic judicium perturbant, & rationis usum tollunt pro tempore, ut quoad alter crapulam edormierit, alteri nonnihil deferbuerit æstuantis animi dolor, neuter sanè a furioso multum distare videatur. Cæterùm de istiusmodi Juramentis illud imprimis certum est, neutrum genus excusari posse à peccato: sed utrùm ebrietas aut iræ impetus peccatum quod est in illo jurandi actu aggravet an extenuet potiùs, non

non ſatis inter omnes convenit; neque profectò videtur iſti problemati una affirmatione ſimpliciter & ſufficienter reſponderi poſſe, cùm judicium hac in parte pendeat plurimùm ex circumſtantiis. Sed utcunque, eſt ea quæſtio non hujus inſtituti. Evincit ratio dubitationis expedire, ne quis aut ebrius aut iratus quidquam omnino juret: quia in illa mentis intemperie non poteſt jurare *in judicio*; ſed neceſſe eſt ut id temerè effutiat quicquid demùm id ſit, quod ſuaſerint (quæ *nil moderabile ſuadent*) vinum & dolor, quòdque ſanus & ſiccus indictum injuratúmque magno redemptum cuperet. Sed tamen de Obligatione diſtinguendum eſt. Nam primò, aut res illicita eſt in quam juravit, aut licita & honeſta. Si *illicita* fuerit (ut plerunq; fit in his præſertim juramentis quæ iratis nimia vindictæ cupiditate obcæcatis ex animo quodam impetu excidunt) manifeſtum eſt non obligare: rei enim illicitæ nullam eſſe obligationem antè demonſtratum eſt ſatis. Idcirco & prudenter ab Abigaile admonitus eſt, & monenti piè obſecutus eſt *David*, poſtquàm indignâ hominis ingrati contumeliâ paulò commotior, in 1 Sam. 25.

interneciorem Nabalis & universæ domus ejus juraſſet : cum poſthabito jurejurando manum abſtinuit à ſanguine. Quòd ſi res jurata ſit *licita*, ut ſæpe ſunt ea quæ ebrii magnificè pollicentur ; tum diſpiciendum eſt *ſecundò*, qualis quantúſque fuerit ebrietatis exceſſus : num in eo gradu ut impediret tantùm aut perturbaret uſum rationis, an in eo ut ipſam mentem penitùs auferret, hominémq; ſummotâ ratione quaſi in beſtiam aut feram converteret. Rationis uſu penitùs ſublato, qui juravit tenetur ubi ad ſanam mentem redierit, & ebrietatis & temerarii etiam juramenti ſeriam agere pœnitentiam : non tamen obligatur ad faciendum quod ſe facturum juravit ; quia quo tempore juravit, non habuit eum uſum rationis qui neceſſarius eſſet ad judicandum de rebus agendis cum aliqua animi deliberatione. At rationis uſu præpedito tantùm, non autem ita ſublato, quin ut poſſet quantumvis ebrius de rebus agendis aliquo modo judicare & ſtatuere, videtur etiam aliquo modo obligari ad juramentum aliqua ſaltem ex parte adimplendum, ſi fieri poſſit ſinè ſuo admodùm gravi incommodo ; tum ratione antecedentis deliberationis ad ob li-

obligandum ſufficientis, tum in aliquam temeritatis ſuæ pœnam, ut diſcat in poſterum ſapere & ſobriam vitam agere, ne id in ſe temerè admittat ebrius, quod eum ſobrium ringat. Sed ſi adimpletio promiſſi cedat juranti in grave damnum aut incommodum; ut ſiquis ebrius juraret fundum unde familiam alit venditurum vili pretio: videtur non obligari. Ob eam ſc. rationem, quòd vix ullum poteſt eſſe certius indicium emotæ ſede ſua mentis, quàm cum quis vino ſaucius id ſe facturum magnificè pollicetur, quod eſt cum ſuo magno malo conjunctum. Quum ergò animus inter jurandum non fuit plenè liber; propterea nec erit obligatio plena. Is itaque fortaſſis in hoc caſu erit rei non bonæ exitus non peſſimus, ſi utraque pars, jurans ſc. & is cui juratur, viri boni & prudentis arbitrio rem totam permittat: qui ſtatuat ſcilicet ex circumſtantiis, quotam partem par ſit jurantem ejus quod promiſit, in ebrietatis & ex ebrietate temeritatis pœnam perſolvere.

Sect. V.

Dubium Secundum est, de Juramento ejus qui *non est sui juris*, sed sub potestate alterius: ut si filius-familias aut pupillus qui sunt sub potestate parentum & tutorum, vel servus qui est in domini potestate, vel uxor sub mariti potestate, vel subditus alicujus principis, vel miles sub imperio ducis, vel alius quivis qui alterius potestati ita subjicitur ut non sit plenariè sui juris, juramentum aliquod præstet sinè permissu superiorum: quæritur an & quatenùs valeat ejusmodi juramentum? Respondeo: Non licet ei qui alterius potestati subest, de his rebus in quibus subest, aliquid jurando statuere, sinè consensu sui superioris: vel expresso, si commodè haberi potest; vel saltem tacito; id est, ubi jurans potest verisimiliter præsumere superiorem, si consuleretur, non contradicturum. Si secùs fecerit, peccat jurando: nec obligatur ad faciendum quod juravit; imò obligatur ad non faciendum, nisi accedat superioris, ubi rem rescierit, licentia. Id quod fusè explicatum est à Moše toto hoc capite, in casu *voti* vel *juramenti*, (nam

(nam quantum ad vim obligandi ex hoc ipso versu videtur esse eadem utriúsque ratio) à *virgine* præstiti dum est in domo patris sui, vel à *muliere* in domo mariti sui. Summa est, Votum virginis, si pater resciverit nec contradixerit, ratum esse; quia tacendo consensisse videtur: sin contradixerit, irritum. Quod idem per analogiam de aliis omnibus statuendum est, qui alienæ potestati subsunt, quatenùs subsunt; Ut ex antedictis manifestum est, his duabus rationibus. *Primò*, quia injuriam alteri facit, qui quasi jure suo statuit de iis quæ sunt juris alieni: nemo autem tenetur alteri injuriam facere, ex quinta nostra hypothesi, cum nulla sit rei illicitæ obligatio. *Secundò*, tenetur quisque ex officio, superiori in his quibus superior est subjici, atque ipsius voluntati parere; quam obligationem ex tertiâ nostrâ hypothesi subsequens juramentum tollere non potest. Proinde omninò dicendum est, Juramentum ejus qui sub alterius potestate est, absque ipsius consensu nec *licitum* esse, nec *obligatorium*.

SECT.

Sect. VI.

Quod tamen non est ita absolutè intelligendum, quin ut *duplicem* admittat *exceptionem*: quorum altera *personam* respicit *jurantis*, altera *consensum superioris*. Quod ad jurantem attinet, sciendum est vix quenquam qui gaudet usu rationis, ita plenè sub alterius esse potestate, quin ut sit quantum ad aliqua saltem sui juris. Et de his ita licet unicuique statuere pro suo arbitrio, etiam inconsulto superiore, ut possit aliquo actu suo sine ejus licentia inducere sibi obligationem. Non debet Caii servus Titio operam suam locare, aut herilium bonorum partem aliquam ei donare vel commodare, sine consensu ipsius Caii: quia in his quæ ad obsequium præstandum, ad disponendum de bonis, vel ad quamcunque familiæ administrationem spectant, habet pater-familias merum imperium. Potest tamen Caii servus de [a] *peculio* suo, vel Caii filius de *peculio* (quod vocant) *castrensi* vel *quasi castrensi*, aliquid Titio donare vel promittere, Caio inconsulto; & si promissionem juramento firmaverint, tenentur

[a] *Servus quod juravit servetur, si peculii administrationē habuit.* l. 20. ff. de Jurejur.

nentur vel eo invito promiſſis ſtare: quia habet uterque peculii ſui liberam poteſtatem & diſpoſitionem, éſtque quoad hoc ſui juris. *Secundò*, quod ad *conſenſum ſuperioris* attinet, ſciendum ad ratihabitionem juramenti à ſubdito præſtiti, non neceſſariò requiri conſenſum præcedaneum expreſſum, ſed ſufficere *conſenſum tacitum*, ſive antecedentem ſive ſubſequentem. *Conſenſum tacitum antecedentem* intelligo, cùm ex rei æquitate vel levitate, vel aliâ probabili cauſâ veriſimiliter præſumi poteſt, ſuperiorem facto conſenſurum, vel ſaltem non contradicturum, ſi conſuleretur. Vt ſi Caio abſente vel inconſulto, uxor ejus pauperem nudum tritâ veſte donaret, aut ſtipem mendico erogaret: aut filius ejus vel ſervus Titio vicino petenti bovem, aut plauſtrum, aut aliud quid ruſticæ domeſticæve ſupellectilis utendum commodaret; aut ad ædes extruendas, fruges comportandas, aut aliud opus neceſſarium perficiendum operam ei ſuam collocaret. *Conſenſum tacitum ſubſequentem* intelligo, cùm ſuperior cujus in poteſtate eſt quamlibet promiſſionem à ſubdito temere factam, ſi ſibi commodum viſum fuerit, reſcindere; poſtquam pro-

promissum rescivit, non statim & palam contradicit, nec ullo certo indicio prodit quod hactenus factum est ita sibi improbari, ut impleri porrò nolit. Juxta id quod à Mose perscriptum est hujus capitis versibus sexto, octavo, aliisque: ubi ad irritandum à patre vel marito filiæ conjugísve votum, requiritur dissensus sui & *aperta* & *matura* significatio. Nec enim satis est patri ad irritandum (sic in scholis loquuntur) filiæ votum, dixisse id sibi displicere: sed oportet ut apertè contradicat, ἐὰν ἀνανεύων ἀνανεύσῃ, *v.6.& 9.* ἐὰν περιαιρῶν περιέλῃ, *v.13.& 16. si renuendo renuat, & tollendo tollat.* Quasi diceret, oportet ut facto constanter abnuat, & interposita omni authoritate sua prohibeat quod promissum est fieri. Requiritur etiam ut id statim fiat, ἢ ἂν ἡμέρᾳ ἀκούσῃ, *v. 6, 8, 9, 13, 15. quo primùm die aliquid ea de re inaudiverit.* Quasi diceret, si dissensum suum vel uno die dissimulet, votum in perpetuum stabilivit: qui enim serò se nolle significat, putandus est aliquandiu voluisse.

SECT.

Sect. VII.

Poſt conſiderationem perſonæ *Jurantis*, ut Agentis principalis; conſideranda proxime venit perſona *Deferentis juramentum* ſive ejus cui juratur, cujus poſt ipſum jurantem ſunt hac in re partes ſecundæ. De qua eſt *dubium Tertium*; ubi duo occurrunt Caſus: prout ejus ſpectari poteſt vel *Authoritas*, vel *Fides*. *Caſus* ergo *primus* eſt; ubi de ejus authoritate ambigetur qui exigit a nobis Juramentum. Si enim ſit *legitimus ſuperior*, atque ita à nobis agnoſcatur, neque aliud a nobis Juramentum exigit quàm quod eſt lege ſancitum, aut diuturna & approbata conſuetudine ſtabilitum: nemini poteſt eſſe dubium ejuſmodi juramentum & licitè præſtari poſſe, & debere fideliter adimpleri. Aſt ubi videtur is qui juramentum exigit, id nullo ſuo jure facere, ſed jus & poteſtatem ſibi indebitam uſurpare: dubitari poteſt non immeritò, liceátne jusjurandum ab eo ſic delatum ſuſcipere; & ſi ſuſceperimus, an & quatenus obligemur. Dicendum *primò*, debere hominem pium & fortem juramenta omnia *Caſus 23*

ab

ab eo qui non habet legitimam potestatem imposita, quantum in ipso est omnino declinare. Non modò quia solenne est τοῖς καταξουσιάζουσιν ad iniqua promittenda eos in quos tyrannidem exercent compellere : sed etiam quia tenetur quisque jus suum libertatemque pro virili tueri ; nec se facilè alienæ tyrannidi in servitutem tradere. At *secundò*, si præter imperium vis insuper adhibeatur, cui resistere non poterit, ita ut nullus jam sit sine summo discrimine recusandi locus : dicendum posse virum pium tale juramentum ob vitandum grave incommodum in se admittere, sed ægrè tamen & gravatè & cum aliqua reluctantis animi significatione ; dummodo tamen ipsa juramenti verba (quod in hoc genere rarissimum est) nihil contineant aut ex se illicitum, aut legibus publicis contrarium, aut juri alicujus tertiæ personæ derogatorium : Aliàs recusare debere, etiam cum vitæ discrimine, & ultima quæque pati potiùs quàm inhonesto vinculo obligare caput. Dicendum *tertiò*, qui juramentum susceperit à persona justam authoritatem non habente delatam, sed nulla alia ex parte vitiosam, omnino teneri ad implendum quod juravit. SECT.

Sect. VIII.

Casus secundus est, si sit is cui jurandum est Infidelis, vel Hæreticus, vel qui nobiscum antea egit non bona fide; Dico *primò*, licitum esse homini infideli aut hæretico aut perjuro fidem dare. Factũ id ab *Isaaco* & *Iacobo* Patriarchis; itémque [a] à *Iosue* & primoribus populi Israelitici: qui fœdera cum Allophylis & Infidelibus pepigerunt, fidemq; mutuam datis ultro citróq; solennibus juramentis confirmarunt. Dico *secundò*, fidem his datam esse omnino servandam. Solent nostri Pontificiis objectare, quòd doceant *fidem cum hereticis non esse servandam*: in quo fieri sibi clamant summam injuriam nostri sæculi [b] *Iesuitæ*. Pudet sc. eos in tàm clara luce dogma tàm alienũ ab omni sanâ ratione, tàm humanæ societati pernicioſum, palam profiteri. Sed enim evicerunt nostri, idque [c] *prolatis tabulis*, defendi illam conclusionem à nonnullis ejus Ecclesiæ doctoribus, sine ulla librorum aut prohibitione, aut expurgatione. Sed ut omnes verbo tenus negarent, illud saltem constat, si de eorũ hac in re sententia aut ex doctrinæ, suæ

Casus 24

[a] Gen. 26. 28 Gen 31. 44. &c. Jos. 9. 15 19

[b] Becan. 5 Manual. 15

[c] *Nullo, nullomodo fides servanda hæreticis, etiam juramento firmata.* Sicuti manca.

fuæ principiis, aut ex factis factorúmque ratione, prout à suarum partium nec suspectæ fidei historicis narrantur, judicare licet non esse cur sibi calumniam à nostris fieri tàm fidenter clamitent. Interim sententiam illam dum nolunt videri suam, aut falsam aut impiam tacitò agnoscunt. Increpant aliquoties Prophetæ Reges Judæ, & præ ceteris *Ezekiel* toto ferè capite decimo septimo, quòd fidem Babyloniæ regibus juratam non servassent. Locus est insignis, & quem memini alicubi *Chrysostomum* & fusè & pulchrè admodum explicare. Quin & Gentilium historiis nobilitata est *Reguli*, aliorúmque hac in parte fides: qui & *hostibus* & *Pœnis* (perfidissimæ genti) quod jurejurando intercedente promiserant, vel cum certo capitis periculo censuerunt oportere præstari. *Regulum* hoc elogio ornat *Silius*, compellans eum quasi per apostrophen:

Qui longum semper famâ glisçente per ævum,
Infidis servasse fidem memorabere Pœnis.

Objicies fortasse vulgaria illa, *Fallere fallentem* pro fraude non habendum, & cum

cum Cretensibus Cretizandum. Quibus addi possunt quæ adducuntur à *Grotio* duo illa; alterum Bruti dictum ex Appiano, οὐδὲν πιστόν ἐστι Ῥωμαίοις πρὸς τυράννους οὐδ' ἔνορκον, *cum tyranno nulla Romanis fides est aut juramenti religio:* alterum è veteri Tragico, *Fregisti fidem,* inquit ille quidam; respondet alter, *Quam neque dedi neque do infideli cuiquam.* Respondeo, ista è communi vita sumpta ostendere magis quid facere soleat vulgus hominum, quàm quid fieri debeat. Vel si sint pro veris admittenda, ibi solùm probari, ubi juratum est sub conditione; vel expressâ, ut si dicam, *Juro me daturum tibi centum, si tu mihi fundum pignori datum intrà mensem redemeris;* vel saltem tacitâ, ut cum duo homines mutuis juramentis se obligant ad mutua promissa præstanda *per respectum mutuum.* Exempli gratiâ, Si Chremes herus juraret Sosiæ servo se daturum ei annuatim decem aureos, Sosia vicissim Chremeti juraret se ei serviturum octo annis: qui horum utervis promissam fidem prior violaret, alterum fidei religione protenùs liberaret. At si duo homines mutuò se obligent promissis diversi generis, aut non

2. *de jure bell.* 13.

[1] *Frustrà quis fidem postulat sibi servari ab eo, cui fidem à se præstitam servare recusat.* Reg. juris in sexto.

eodem tempore, aut aliàs *citrà mutuum respectum*: violata ab uno fides non liberat alterum obligatione; sed uterque tenetur id servare quod ipse juravit, etiamsi alter quod suarum erat partium non effecerit. Exempli gratiâ: Rex aliquis simpliciter & citra respectum ad fidelitatem subditorum jurat se regnum administraturum juste & secundum leges: Subditi alio tempore simpliciter & citra respectum ad Principis officium jurant se ei debitam fidelitatem & obedientiam præstituros. Utrique obligantur quod sui est officii fideliter facere, etsi defecerit altera pars à suo officio: ita ut neque Rex solutus sit suo juramento, si subditi debitum obsequium non præstiterint; nec Subditi suo, si Rex à justitiæ tramite deflexerit.

Sect. IX.

Hactenùs *de conditione* utriusque *personæ Agentis*: Jurantis sc. ut principalis, & Juramentum deferentis, ut minus principalis. *Dubium Quartum* sequitur, *de Extensione obligationis* respectu utriusq; personæ: ubi duo occurrunt Casus. *Prior casus* respicit personam Jurantis:

An

An & quatenus Juramentum obliget Juranti hæredes & successores? Casus 25

Exempli gratiâ, Caius empto Titii fundo jurat simpliciter se soluturum ei intra sex menses centum libras: Interea temporis moritur Caius: quæritur an vi juramenti à Caio præstiti teneatur Caii hæres solvere promissas pecunias? Respondetur, teneri quidem Caii hæredem ad solvendum, *ratione rei* quæ causam dedit juramento, in quantum fruitur commodo illius fundi pro quo promissæ sunt pecuniæ: hæres enim de jure tenetur solvere justa debita defuncti in cujus bona succedit, & æquissimum est ut hæreditas transeat cum onere suo. Non tamen tenetur hæres *vi juramenti* à defuncto præstiti: ita ut si non solverit, injustus tantùm sit, non item perjurus. Cujus ratio est; quia Juramentum est *vinculum personale*, & inducit obligationem spiritualem tantùm in conscientiæ foro interiori, non autem civilem sive temporalem in foro externo. At in personalibus nemo ligatur sine proprio consensu. Si dicatur Caium per actum suum personalem obligare posse *se & hæredes suos* ad aliquid faciendum, ut quotidie fieri videmus in syngraphis obligatorius: ergo videri à

pari posse eum & sacramento obligare hæredes ; præsertim si expressis verbis dicat se jurare pro se & hæredibus suis. Respondeo non esse parem utrobique rationem. Quia *Obligationem personalem* quæ est in conscientia necesse est esse personalem ; sicut est sua cuique conscientia propria, & quæ non possit transire in aliam personam : ast *obligatio temporalis* sequitur rem temporalem ; quæ, cum possit transire ad aliam personam, potest consequenter alteri personæ obligationem inducere. Tenetur ergo hæres ex æquitate rei, non vi juramenti.

Sect. X.

Casus 26 *Casus posterior* respicit personam ejus cui juratur : An qui juravit aliquid alicui facturum, eo defuncto obligetur id facere *hæredi ejus vel successori* ? Respondeo, ordinariè obligari. Certum est jurantem obligari , si expresserit id se facturum ipsi aut hæredi. Obligari etiam censendus est, etsi non sit expressum, ubi juramentum suscipitur ratione alicujus *dignitatis* : quia dignitas non variatur ex varietate personarum. Unde si quis Subditus aut Miles juret fidelitatem

tem Regi, vel Imperatori exercitus; cenſebitur juramentum factum etiam quoad ſucceſſores in eadem dignitate. Idem dicendum eſt in materia *debiti*, & pleriſque aliis rebus, in quibus ratio aliqua *officii* aut *contractus* cauſam præbuit juramento. Si quæras, unde fiat ut Juramenti vinculum, cùm ſit perſonale ex parte jurantis, non ſit etiam perſonale ex parte eius cui juratur, ſed tranſeat ad hæredes & ſucceſſores: ſive quod idem eſt, quare poteſt quis ſe obligare *alicui & ſucceſſoribus ejus*, etſi ſucceſſores in juramento non exprimantur; non poteſt autem obligare *ſe & ſucceſſores ſuos*, etſi diſertè exprimantur: Reſpondeo, diſcriminis rationem in hoc poſitam eſſe, quòd in altero caſu agatur de obligatione *propriâ*, in altero de obligatione *alienâ*. Obligare poteſt quivis ſeipſum ſpiritualiter prout ipſe voluerit & intenderit; & proinde poteſt per actum proprium obligare ſe tàm ſucceſſoribus alterius, quàm perſonæ ipſius: at non poteſt quis alteri inducere obligationem, niſi ipſe quoque voluerit; & proinde non poteſt actu ſuo obligare ſpiritualiter niſi ſeipſum tantùm. Quod autem dixi in reſponſione ad dubium in hoc caſu

jurantem *ordinariè* obligari : id propterea dixi, quia fieri potest ut interdum non obligetur. Nam cùm de jurantis intentione, ex natura rei & materiæ subjectæ præcipuè judicari debeat : ubi ex natura rei promissæ & aliis circumstantiis verisimiliter præsumi potest jurantem intendisse promissionem tantùm personalem ei cui juravit, & non successoribus ejus ; obligatio juramenti non transit ad successores.

SECT. XI.

Casus 27 Sed de *Causis Agentibus* hæc dicta sufficiant : ad *Impulsivas* transeo. Quæ partim internæ sunt, partim externæ. *Internas* dico, cùm quis ex mero motu propriæ voluntatis sine alterius impulsu, sponte se ad jurandum offert : vel ex impetu quodam iræ, amoris, alteriusve perturbati animi passionis ; vel etiam ex solâ peccandi libidine, & impia quadam jurandi consuetudine, inter loquendum temerè & sine judicio juramenta subinde spargit. Quod vitium, ob peccati cùm gravitatem tùm frequentiam, optarim ut in sacris concionibus & sæpius & vehementiùs reprehenderetur ; quod video suis temporibus à sanctissimo viro Johanne Chrysostomo diligenter & acerri-

acerrimè factum: ne justissimo Dei judicio [c] *propter juramenta terra lugeat,* & Dominus juret in ira sua, non se habiturum innoxios, qui verendum ipsius nomen ita contemptui habent, ut non vereantur sine necessitate sacrosanctam Dei majestatem testem & arbitrum adducere. Sed de toto isto juramentorum genere non est quod multa dicam. Omnino prohibitum est omne juramentum spontaneum, nisi causa subsit gravis & necessaria. Audire est operæ pretium, quid de se Augustinus, *Juro,* inquit, *sed quantum mihi videtur magna necessitate compulsus, cùm videro non mihi credi nisi faciam, & ei qui mihi non credit non expedire quòd non credit.* Quasi diceret, Tunc solùm jurandum est, cùm expedit ut nobis credatur, & injuratis non crederetur. Et in hoc casu (in quo solo licitum est) juramentum ultrò præstitum vel maximè obligat: cùm nullum vinculum arctiùs obliget, quam quod sponte susceptum est.

[c] Jos 9. 15. &c.

Sect. XII.

His itaque missis pergo ad *causas impulsivas externas:* quæ duæ sunt potissimùm,

Casus 28 mùm, *Dolus & Vis. Dubium* ergo *Quintum* est, de obligatione Juramenti, quod dolo & astu elicitum est: id est, cùm quis alieno verbo vel facto in errorem inductus, jurat se aliquid facturum, quod nisi ab alio deceptus non fuisset juraturus. Cujus rei illustre habemus exemplum de [d] *Josue & principibus* populi Israelitici: qui à Gibeonitis simulantibus se peregrinos esse, qui è longinqua regione venissent ut fœderis conjunctionem cum populo Dei quærerent, decepti admiserunt eos in fœdus, pacémque illis interposito jurejurando dederunt. Qui tamen postquam se deceptos senserunt, non ausi sunt rescindere juramentum, cujus religione se obstrictos sciebant, sed vitam ipsis & pacem prout pacti essent concesserunt: rationem tantùm inierunt (impositâ eis conditione, ut ad vilissima quæque ministeria adhiberentur,) quâ Gibeonitæ & præsentis doli pœnas aliquas darent, & in officio continerentur, nequâ Israelitis in posterum nocere possent. De quo facto sic [e] Ambrosius, *Josue pacem quam dederat revocandam non censuit, quia firmata erat sacramenti religione, ne dum alienam perfidiam arguit, suam fidem solveret.* Quo uno exemplo

[d] Jos. 9. 15. &c.

[e] lib. 1. de offic. 12.

xemplo ſatis conſtat juramenrum dolo elicitum habere vim obligandi. Et ne quis exiſtimet Joſue cum ſuis fuiſſe hac in re plus æquo ſuperſtitioſos: non ipſi ſolùm populo qui Gibeonitas putabat jurejurando non obſtante occidendos eſſe, reſtiterunt, hac redditâ conſilii ſui ratione, [f] *Juravimus eis in nomine Dei Iſrael, & ideo non poſſumus eos contingere:* ſed & Deus ipſe duplici poſtea ſigno rem comprobavit. Altero, dum depugnanti Joſue pro Gibeonitis adverſus conjuratos in eorum perniciem Reges [g] *victoriam* inſignem, edito etiam illuſtri miraculo, conceſſit. Altero, cùm poſt centum ſuperq; annos [h] *Saul regis* injuſta pacti cum Gibeonitis fœderis violatio triennii fame publicâ vindicata, ſeptémque è liberis ejus publico ſuſpendio ex Dei ipſius mandato tandem expiata eſt.

[f] Joſ. 9. 19.

[g] Joſ. 10. 8. 13.

[h] 2 Sam. 21. 1.

Sect. XIII.

Eſt tamen in hoc caſu aliqua diſtinctio admittenda. Nam error ille, in quem inductus eſt alterius dolo ui juravit, ſi ſit circa aliquam *circumſtantiam* tantùm, aut circa *cauſam* rei aliquo modo extrin-

extrinsecam & quasi accidentariam; non tollit obligationem: ut ex errore Israelitarum circa Gibeonitas jam patuit. Quod idem dicendum est, Si Caius Titii viduam juraret se ducturum uxorem, putans eam esse divitem cum esset pauper; teneretur eam ducere, nec iste error tolleret obligationem: & sic de aliis juramentis ejusdem rationis. At si error sit circa *substantiam* ipsius rei, aut *propriam* ejus *causam*; ut si Caius juraret matrimonium contrahere cum hac fœmina particulari sub nomine Titiæ, putans eam esse Titiam quæ non est, & postea errorem suum deprehenderet: non teneretur juramento. Error enim circa substantiam rei, quæ fuit propria jurandi causa, irritam facit promissionem, & obligationem tollit.

Sect. XIV.

Dubium Sextum & ultimum est, *de Vi*: sive de Juramento per metum extorto contra voluntatem jurantis, ita ut metus ille si abesset, nollet jurare. Et est quæstio sanè difficilis & intricata: conabor tamen summam rei expedire, qua potero & brevitate & perspicuitate.

Casus

Casus ergo *primus* est, ubi *metus* est *levis*, *Casus* 29
& qui non facilè cadit in constantem virum: ut siquis metu iniquæ censuræ, vel irrisionis, vel iræ, & offensionis alicuius viri potentis, juramento se promitteret facturum aliquid quod sibi esset inconveniens, quódque ni metus ille esset, nec facere vellet nec promittere. Pro responsione illud imprimis repetendum est, quod in totâ hac materiâ juramentariâ est sanctissimè observandum, siquid proponatur jurandum, quod est contra legem Dei, contra officium hominis Christiani, contra bonos mores, contra leges Reip. contra antecedentem obligationem, aut allo quocunque respectu illicitum; non debere illo aut commodi intuitu, aut pericali metu, ejusmodi juramentum aut præstari, aut præstitum adimpleri. Hoc supposito dico, viro forti (id est pio; pius enim esse nequit qui non est fortis) simpliciter contemnendum esse inanem & levem metum, & omne ejusmodi iuramentum constanter & intrepidè recusandum. Nimirum est [i] *Vir justus fortis ut leo*; [i] Pro. 28. 1.
quâ fortitudine qui destitutus est, vix fieri potest ut faciat insigne aliquid viro bono dignum. [k] *Qui* enim *observat* [k] Eccl. 11.
ventum 4.

ventum non seminabit, & qui speculatur nubes non metet, inquit Solomon. Imò vix fieri potest quin ut multa sanè faciat viro bono indigna : [l] *Timor* enim *hominis*, eodem Salomone teste, *adducit laqueum*. At siquis fortè præ animi angustiâ incautior laqueo se implicari passus fuerit, *ligavit ligamen super animam suam*, & tenetur id quod promisit adimplere.

[l] Prov. 29. 25.

Sect. XV.

Casus 30 *Casus Secundus* est, ubi gravis & justus est metus, & qui cadere potest in constantem virum : qualis est metus captivitatis, amissionis omnium bonorum, infamiæ, cruciatus, & quod est τῶν φοβερῶν φοβερώτατον ipsius mortis. Dico *primùm* ut suprà, si juramentum contineat in se quid illiciti, ne vel mortis vitandæ causâ à viro honesto suscipi debere ; nec susceptum posse sinè peccato servari. Audite Christiani auream hominis Ethnici hac de re sententiam : [m] *Justum & tenacem propositi virum Non civium ardor prava jubentium, Non vultus instantis tyranni Mente quatit solidâ.* Dico *secundò*, si res exigatur intentatâ vi aliqua

[m] Horat. 3. od 2.

qua aut gravi metu, quæ nec illicita eſt, nec cuiquam injuria, ſed ipſi tantùm juranti plus minúſve incommoda; ut ſi quis iter faciens incideret in latrones, qui mortem ei ſtrictis gladiis minarentur, niſi promiſſâ ſub juramento certâ pecuniæ ſummâ vitam redimat: *licitum eſſe* in hoc caſu pecuniam promittere, & promiſſionem jureiurando firmare. Ratio eſt, quia è duobus propoſitis malis licet, & prudentem decet, minus eligere: & minus malum eſt pecuniæ jactura quàm vitæ. Dico *tertiò*, Juramentum iſtiuſmodi *obligare*, & pactum cum prædonibus precium omninò eſſe perſolvendum. Quod etſi videatur ex antedictis eſſe ſatis manifeſtum; tamen cùm habeat hæc aſſertio magni nominis adverſarios, inquè his *Ciceronem* (ſingularis judicii virum, & de iurisiurandi religione, quoad licuit homini Gentili, hoc uno dempto cætera ferè rectiſſimè ſentientem): non abs re erit aſſertionem hanc aliquot rationibus confirmare. *Primò* ergò, qui iurat rem licitam & poſſibilem, tenetur id præſtare: atqui pactam prædoni pecuniam ſolvere nec illicitum eſt, nec impoſſibile: ergo tenetur. *Secundò*, elegit id quod tunc viſum

sum est ipsi melius, quódque si è duobus alterum ipsi esset jam nunc necessariò eligendum, denuo eligeret: ut videtur non posse honestè recusari, quod fuit prudenter electum. *Tertiò*, quod ob certum finem promissum est, à promittente debet præstari, postquàm consecutus est suum finem; quia omne sub conditione pactum, conditione illâ præstitâ debet & ipsum præstari: quo maximè fundamento nititur Voti conditionalis obligatio. Sed pactus cum latrone precium, eo fine id fecit ut vitam suam redimeret: ergò postquàm vitam redemit, assecutus finem quem intendebat, debet exolvere quod promisit. *Quartò*, suspecta debet esse semper prudentia carnis, ut inimica cordis puritati, & tranquillitati conscientiæ insidiosa: Prudentia autem carnis quæ demùm est si hæc non sit, ubi videtur honestas cum utilitate certare, honesto postposito id quod utile est amplecti? Vix poterit de pecunia pacta solvenda multum deliberare, cui potiores sunt divitiæ religio & fides, & qui posthabendum statuit tranquillitati mentis commodum temporale. *Quintò* demùm laudantur Ethnicis *Regulus*, aliíque (ut dictum est superius)

qui

qui fidem hostibus servarunt etsi iniquissimis conditionibus pactam : Laudatur & ipsi Ciceroni *Pomponius tribunus*, qui servavit quod terrore coactus juraverat, idque hoc adjecto epiphonemate, Tantum temporibus illis jusjurandum valebat.

Sect. XVI.

Ast excipiunt qui contra sentiunt ; *Imprimis*, Non esse hostis, & latronis vel piratæ eandem rationem : cum hoste, perinde ac cum litis adversario, jure agendum (Gentium hic, ut illic civili ;) & proinde fidem ei servandam ; at cum prædone, velut humani generis communi hoste, nullam esse juris, ergo nec & fidei, societatem. Respondeo : *primò*, peritos juris interpretes affirmare, esse aliquam vel cum latrone juris societatem ; ut cui ex jure gentium depositum sit reddendum ; ergò à pari & promissum solvendum. *Secundò*, etsi latroni nihil deberetur, ut personæ indignæ ; qua ratione nudæ promissionis exsolutio posset fortassis excusatius evitari : at Deo saltem præstandam esse fidem.

Ob-

Objiciunt *secundò*, isto pacto honestum civem à sceleratis hominibus spoliari, quod cedit in malum publicum. Respondeo, imò verò honesti civis vitam servari, quod cedit in bonum publicum. Ast latrocinia, inquiunt *tertiò*, & rapinæ hac ratione stabilientur, si latronibus non modò impunè erit, sed & lautè. Respondeo, id si fiat, per accidens fieri: ipsorum vitio, non illius; qui nec juvit ullo modo latrones, nec vel probavit promittendo vel probat promissum servando ipsorum factum; quin potius dum consuluit sibi, ipsorum quoquè scelera ità impedivit, ut latrones essent solùm, non item homicidæ. Objiciunt *quartò*, Obligationem juramenti oriri ex actu judicii & voluntatis deliberato: ergò ubi voluntas non est libera, ita ut non tam actio dicenda sit quàm coactio, nullam videri sequi [a] Obligationem. Respondeo, Voluntatem cogi non posse, & hoc ab omnibus agnosci. Potest quidem esse coactio ex parte principii actionis externi & remoti; sed ex parte principii proximi, quæ est in omnibus actibus humanis voluntas, nulla potest esse coactio. Juramentum ergò qui facit latroni, ut vitam servet volens facit,

[a] *Nemo jurejurando tenetur, quod per necessitatem adactus est.* Sen. 1. controv. 6.

ixor

ἑκὼν ἀέκοντί γε θυμῷ. Non est ergo ejusmodi juramentum ἀπλῶς ἀκούσιον simpliciter involuntarium, sed mixtim; quod Aristoteli μὴ ἑκούσιον dicitur: actio sc. partim invita, quia fit non libenter; partim voluntaria, quia fit cum electione, etsi non liberrimâ, liberâ tamen satis ad hoc ut dici mereatur potiùs voluntaria quàm involuntaria; quia agens datâ sibi duorum optione potestatem habet eligendi utrum ex his malit. *Et vult, qui mavult.* Non ergò rectè dicitur eum coactum jurasse, qui cum poterat non jurasse maluit jurare. Morte enim interminatâ ni juraret, permissum est ipsius arbitrio, mallétne damnum interminatum pati, an juramenti obligatione ab illo damno liberari. Deliberavit, elegit obligari: ergò obligari voluit: & qui se voluisse obligari fatetur, absurdè dixerit [a] *se coactum esse*; & propterea non obligari. Objiciunt *quintò*, Latroni nihil deberi, & proinde viatorem non obligari; cùm omnis obligatio dicat relationem ad debitum, ut antè dictum est: Latroni autem nil deberi probatur, quia nullum jus fundatur in injuria, & iniquissimum videtur ut quis ex facto suo injurioso jus aliquod sibi adquirat: ergò

[a] οὐ μὲν οὐδὲ τὸ βεβιᾶσθαι φάσκειν ἱκανὸν εἰς παραίτησιν. Nazian. epist. 219.

latroni, qui metum viatori incussit, & contra bonos mores extorsit ab eo juramentum iniquum, jus nullum accrescit, proinde nec qui juravit obligatur. Respondeo, exurgere posse à Juramento *duplicem obligationem*: unam *homini* cui juratur, ut parti; *Deo* per quem juratur alteram, ut testi & vindici. Multa possunt impedire priorem illam obligationem, ita ut jus nullum consequatur is cui juratur, nec ei quidquam in foro conscientiæ ex æquo bono à jurante debeatur: & de istoc obligationis & debiti genere procedit objectio. Verùm cessante obligatione respectu hominis injuriam aut vim inferentis, manet tamen Deo facta obligatio: cui & *irreverentia* fit, siquis juramentum admittat non intendens implere; & *injuria*, si admissum insuper habeatur.

Sect. XVII.

Casus 31 Restat unus adhuc *Casus*, huic loco peculiaris: siquis incidens in latrones cogatur, ne ab eis occidatur, juramento silentium promittere; sc. nunquam se ipsorum latrocinia cuiquam revelaturum, aut nomina magistratui proditurum.

Dif-

Difficile eſt hoc in genere aliquid ſtatuere, inquit Fridericus Baldwinus, profeſſor non ita pridem Wittenbergenſis: ſed addit *tutius ſibi videri ſi ſilentium non præſtet*, ſed magiſtratui indicet, etſi juraverit ſe non indicaturum. Cenſet itaque iſtiuſmodi juramentum non obligare; & affert ſuæ ſententiæ tres rationes: quarum nulla mihi ſatisfacit, ut ſunt ab eo propoſitæ, breviter & nudè ſinè ulteriore confirmatione. *Primò* ait, Juramentum hoc eſſe de re illicitâ. Si id conſtaret, confecta res eſſet, nec opus eſſet aliis argumentis. Sed hoc ab eo ſumitur, non probatur. Si eo putetur eſſe illicitum, quia officium eſt boni civis homines facinoroſos ad magiſtratum deferre, ut ſupplicio quod commeriti ſunt afficiantur: conceditur id quidem, ſed non propterea ſequitur ſemper peccatum eſſe non deferre; cùm præcepta officiorum affirmativa obligent ad ea præſtanda non ſimpliciter, ſed cùm poſſumus & expedit pro exigentiâ circumſtantiarum. Dicit *ſecundò*, tale juramentum *videri habere ſpeciem quandam* colluſionis cum latronibus. Quod eſt ab eo ita timidè pronunciatum, ut non debeat putari multum fiduciæ poſuiſſe in

hoc argumento, [*Speciem* collusionis, *speciem quandam*, & *videtur* habere.] Quod sive sit verum, sive non: quis interim probaverèt non licere homini viatori, si inciderit in latrones, in aperto vitæ periculo, aliquid facere quod *videtur* habere cum eis *speciem quandam* collusionis? Quod tertio loco affert, hoc silentio justitiam impediri, improbos in impietate sua confirmari, alios hac occasione induci posse in discrimen vitæ: valeret quidem, si ex eorum manibus salvus & injuratus evasisset. Atqui supponimus, ni jurasset, occidendum. Quæro ergò, licuitne ei in tàm certo vitæ discrimine jurare silentium, vel non licuit? Si non licuit, (& fanè duo priora argumenta aut id efficiunt, aut nihili sunt) certò pereundum ei fuit; & quis tum supereſſet qui magistratui latrones indicaret? Quæ ex ipsius silentio incommoda sequi objiciuntur, ex ipsius morte (cùm mortuis indictum sit perpetuum silentium) non essent eadem insecutura? At si licuit jurare, licebit & juramentum observare: nisi fortè (quod fieri potest) casus aliquis insperatò emergens rem quo tempore jurabatur licitam reddiderit posteà ex accidente illicitam. Stet ergo,

ergò, donec contrarium firmioribus rationibus probetur, & in hoc casu & in cæteris ubi vigent dolus, metus, tyrannis & similia; virum bonum aut non debuisse jurare (quod durum videtur summo in vitæ discrimine, si res ipsa non sit illicita), aut debere quod iuravit religiosè observare. Atque hactenùs de Juramenti causâ Efficiente. In quâ pertractandâ volueram esse brevior, sed res non tulit. Excrevit stylus dum ista meditor longiùs quàm expectabam; & tamen non pauca quæ possent utiliter dici, dum brevitati consulo, prudens prætermisi.

Prælectio Quinta.

De Iuramenti Forma Externa. Continens Casus Decem.

SUMMARIUM.

1. *Juramentum per sola signa sine verbis.*
2. *Juramentum per Creaturam.*
3. *Juramentum per Idola.*
4. *Utrùm juratum sit nécne, ut dignoscatur.*
5. ——κριτήριον *Primum; forma verborum.*
6. ——*Secundum; vis verborum.*
7. *Obiter de Josephi illa formula,* Per vitam Pharaonis.
8. ——*Tertium* κριτήριον, *Mos gentis.*
9. ——*Quartum, Intentio jurantis.*
10. *Dictorum Criteriorum usus.*
11. *Solennis juramenti Ritus.*
12. *Solennitas an augeat obligationem.*
13. *Juramenti solennitas omissa.*

SECT.

Sect. I.

DE Juramenti Cauſis *Materiali* & *Efficiente*, in ſuperioribus actum eſt: de *Cauſâ Formali* nunc agendum. Cum autem duplex ſit rei alicujus *Forma*; *Externa*, & *Interna*: quæ hujus ſunt claſſis, ad duo capita ita revocanda ſunt, ut quæ ad Juramenti verba aut ſigna pertinent, eò quòd ſenſibus exterioribus percipiantur, *Externæ Formæ* nomine veniant; quæ verò ad ejuſdem ſenſum & interpretationem, quod interioris mentis eſt opus, *Formæ Internæ*. Reſpectu Externæ Formæ, Juramentum aut ſignis ſolùm conſtat, aut verbis ſolùm, aut utriſque. Dubium itaque primum eſt de eo Juramento, quod ſigno ſolùm ſit ſine verbis. Fuerunt qui exiſtimarent, niſi expreſſè adhibito aut verbo *Juro*, aut Dei nomine, dicendo *Juro* me facturum, vel *per Deum* faciam, *Deum teſtor*, *Ita me Deus adjuvet*, vel quid ſimile; nudam eſſe promiſſionem, non item Juramentum: & proinde obligare quidem ſub pœna mendacii, ſed non ſub pœna perjurii; ita ut qui non fecerit quod pollicitus eſt, reus ſit violatæ fidei *Caſus* 32

quæ & in promissionibus est servanda, non autem ejus religionis quæ in juramento est. Dicitur & *Bartolus* à Casuistis in ea fuisse sententia, ut putaret verba saltem aliqua ad juramenti rationem sic esse necessaria, ut nisi verbis prolatis fiat testificatio, non sit formaliter juramentum, nec eo nomine obliget. Sed meritò ab omnibus rejicitur utraque sententia. Cum enim verborum præcipuus usus sit, εἰς τὸν ἐρμηνεύειν, ut sc. interpretes sint τῶν ἐν τῇ ψυχῇ νοημάτων, eorum conceptuum quæ in mente sunt, & quorum sunt signa: si fieri posset ut illi mentis conceptus (etsi minùs fortassis commodè, sufficienter tamen) aliqua alia ratione, ut scripto, nutibus, aliisve indiciis ita significentur, ut ab aliis intelligantur: nulla cogit necessitas ut verbis prolatis opus siet. Sic muti, & quibus excæta est lingua, & qui ex gravi morbo, vel jam morituri sermonis usum amiserunt, si debeant aut matrimonium contrahere, aut testamentum condere, aut aliud quodvis præstare, quod sine clarâ & indubitatâ assensus sui significatione fieri non potest; cum vivâ voce non possunt, solent nutu, manu subleyatâ, aut alio id genus indicio mentem

suam

suam interrogantibus significare. Quæ significatio non minùs valida est ad omnem juris effectum, quàm ea quæ vivâ voce fit. Eadem prorsus & juramenti ratio est: in quo modò Deus quoquo modo testis invocetur, sive id ab aliquo expressè fiat verbis prolatis, sive tacitè signis quibuscunque sufficientibus ad hoc, ut hi quorum interest manifestè intelligant velle eum interposito Deo teste fidem suam obligare; ejusmodi actus & formaliter juramentum est, & omninò sufficit ad inducendam obligationem in conscientia. Quò facit quem adducit è veteri Comico senarium Johannes Stobæus, [a] Ὅρκος βέβαιός ἐστι, κἂν νεύσω μόνον, *Firmum est juramentum, si vel annuero solùm.* Frustra ergo est, & egregius sui [b] impostor, siquis se juramenti vinculo aut penitus solutum, aut saltem laxiùs obligatum eo putet, quòd verbum nullum juratorium emiserit. Si alteri quasi Deo teste & arbitro [c] *interroganti*, ita se gesserit ut omninò assensisse videretur; vel si ubi utile ei esset (respectu alicujus temporalis commodi) videri *in aliena verba* jurasse, amici alicujus operâ sciens lubens usus fuerit, qui falsò licet testaretur tamen ipsum

[a] Ser. 27.
[b] παίζουσιν οἱ πολλοὶ ἑαυτοὺς, τοὺς ἐγγράφους δίχα τῶν ῥημάτων (sic corrigente Mõtacutio qd. antè δερμάτων legebatur) ἀφοσίωσιν, ἀλλ' οὐκ ὅρκον ὑπολαμβάνοντες. Nazianz. epist. 219.
[c] ὅρκος ἡμῖν ἐστιν ἡ τοῦ ἐπερωτήσαντος καὶ πεισθέντος πληροφορία. Ibid.

ipsum ita juraſſe : ligavit eo facto ligamen ſuper animam ſuam, & ſecundùm omne quod egreſſum eſt ex interrogantis vel exigentis ore facere tenetur non minùs, quàm ſi egreſſum eſſet ex ore ſuo, ſi res ſit licita & præſtari debeat : ſin illicitam ſciverit, non poterit iſtoc artificio perjurii crimen devitare.

Sect. II.

Porrò ut ſigno ſolo poteſt ſinè verbis, ita ſolis verbis poteſt & ſæpiſſimè ſolet ſine ſignis jurari : cùm in aliis, tùm vel maximè in iis juramentis, quæ incautis in ſermone communi excidunt. Verba autem juramenti duobus adhuc modis conſiderari poſſunt : vel quantum ad res per quas juratur, vel quoad exprimendi modum & formulas loquendi quibus juratur. *Dubium* ergò *Secundum* eſt de Obligatione Juramenti, ratione ejus ſive rei ſive perſonæ per quam jura-
Caſus 33 tur : ubi duo occurrunt Calus. *Caſus prior* eſt, an & quatenus obligetur qui jurat per aliquam creaturam ? Certum enim eſt & ab omnibus conceditur, & licitum eſſe & obligatorium Juramentum per Deum creatorem factum :

Sed

Sed de Juramento per Creaturam nonnulla eſt dubitatio. Pro reſponſione tamen dico *primò*, Jurare per creaturam abſolutè, ultimatè, & terminativè, ita ut conſtituatur in aliquâ creaturâ finis & vis juramenti ſinè relatione ad Deum, *ſimpliciter illicitum* eſſe. Ratio manifeſta: quia exhibetur eo pacto Creaturæ reverentia ſoli Deo debita. Juramentum enim (ut antè dictum eſt) eſt cultus Latriæ, qui non debet exhiberi ulli creaturæ: quatenus jurans invocando Deum teſtem & vindicem, ipſo facto agnoſcit eum & cordis inſpectorem, ut qui ſciat an mens conſentiat verbis; & juſtiſſimum ac potentiſſimum peccatorum cordis punitorem: quorum neutrum rei cuicunque creatæ poteſt competere. Imò iſtiuſmodi Juramentum eſſet vel ex ipſorum Pontificiorum confeſſione, planè Idololatricum. Dico *ſecundò*, Jurare per Creaturas relativè & quaſi tranſitivè, ut ſolent Pontificii per B. Virginem, & alios Sanctos Sanctorumve reliquias; hoc eſt (ut ipſi exponunt) non ultimatè & terminativè ita ut cultus in ipſis terminetur, ſed relativè & tranſitivè, ita ut ipſos pertranſeat & per ipſos deferatur finaliter ad Deum; dico inquam

quam, hoc esse saltem superstitiosum. Quia nullo aut rationis lumine, aut Scripturæ testimonio constat, ullam Creaturam quantumvis sanctam habere concreditam sive delegatam sibi à Deo potestatem, vel cognoscendi corda hominum, vel puniendi eorum perjuria. Dico *tertiò*, inter jurandum tacito Dei nomine alicujus Creaturæ mentionem facere, ut siquis juraret *per caput, per animam, per salutem suam*, aut *per hunc ignem vel panem* &c. (etsi propter periculum scandali, & quòd mali speciem aliquam habere videatur, consultius esset ab ejusmodi formulis omninò abstinere) non tamen videri simpliciter illicitum præcisè ob hoc quòd per solum Deum fit jurandum. Ratio est: quia per istas formulas aut non juratur omninò, aut per Deum solum juratur. Quod ut clariùs intelligatur, ne videar aut aliquid novi & suspecti dogmatis invexisse in Ecclesiam, aut execrandæ illi jurandi per creaturas consuetudini, quæ passim (proh dolor!) nimium quantum invaluit, veniam indulsisse: Sciendum est in istiusmodi formulis, in quibus fit Creaturæ alicujus mentio quasi per modum jurandi, per Deum tamen revera sæpè jurari interpre-

terpretativè. Ut in omnibus iis quæ ex communi more concipiendi habent in se vim quandam execratoriam; ut *per animam, per salutem meam* hoc vel illud faciam: quæ sunt perinde intelligenda acſi diceretur, *Ne ſit Deus animæ meæ propitius, Ne mihi Deus ſalutem donet æternam,* ni fecero. Itémque in his in quibus res ex nominantur, quæ ſunt aptæ ex ſui natura ſpeciatim nos excitare ad aliquam recordationem Dei: quomodo cum Judæi olim jurabant *Per Cœlum, Per hanc ſacram victimam,* &c. id ita aut intelligebant, aut intelligere debebant, ac ſi dixiſſent, *Per Deum cujus eſt in cœlo thronus, Per Deum cui hæc ſacra ſunt,* &c. Aſt ubi ejuſmodi rerum nomina adhibentur, quæ non habent ex naturâ ſui aliquam ſpecialem vel propinquam aptitudinem excitandi in nobis cogitationem aliquam de Deo, nec videntur implicare aliquid execratorium; ut ſiquis ad menſam vel ante focum juraret *Per hunc panem, Per hunc ignem,* &c. etſi propter modum exprimendi videantur iſtiuſmodi formulæ juramenti ſpeciem habere; revera tamen & interpretativè non ſunt Juramenta, ſed meræ potiùs obteſtationes, ut in dubio tertio

mox

mox pleniùs explicabitur. Dico *quartò*, omne Juramentum quod per creaturas fieri videtur sive licitè sive illicitè; hoc est, sive terminetur in creatura (sicut est cultus Imaginum apud vulgus Pontificiorum) quod est Idololatricum; sive juretur per creaturam transitivè, ut inde mediatè & ultimatè deferatur ad Deum (quâ argutiolâ doctiores Pontificii suam ἐιδωλολατρείαν tueri conantur) quod tamen est superstitiosum; sive implicitè & interpretativè per Deum fiat adhibito tamen creaturæ nomine: si modò sit revera & *formaliter Juramentum*, & non tantùm *Obtestatio*; non minùs obligare jurantem ad faciendum id quod promisit, quàm si per Deum ipsum disertis verbis juratum fuisset. Cujus ratio est, quia in omni Juramento, quod revera & formaliter est tale, Deus aliquo modo testis advocatur. Dico *quintò*, ut ut possit fortassis ex his quæ jam dicta sunt, aliquo modo defendi Juramenta istiusmodi non esse simpliciter & de toto genere illicita, si saltem eo etiam quo dictum est modo intelligantur: tamen cum certum sit ea nihilo esse minùs obligatoria, quàm alia, nec ulla cogat necessitas ut iis utamur, (quia possumus ubi

ubi juramento est opus aliis uti formulis, & ubi non est opus oportet omninò non jurare:) videri esse officium hominis Christiani, quisquis conscientiæ suæ tranquillitati seriò consultum cupit, ab ejusmodi formulis prorsùs abstinere. Id quod iis omnibus non ægrè persuasum fore existimo, qui earum aut originem aut exitum penitiùs fuerint contemplati. Originem debent, partim Chaldæorum, Ægyptiorum, aliarúmque superstitiosarum gentium Idolomaniæ, qui per *Solem*, *Ignem*, & alias creaturas quas prò Diis habuerunt, velut per numina jurarunt: partim reverentiæ nominis & majestatis divinæ apud populum Dei; quæ initio fortassis pia & justa, decursu temporis paulatim abiit in eam superstitionem, auctâ præsertim ex prava consuetudine jurandi libidine, ut ordinariè mallent per obvia quævis jurare, quàm ὀμνύναι τὸν ποιητὴν καὶ πατέρα τῶν ὅλων ἀναγκάζειν, ut loquitur Philo, *ad rerum universarum conditorem & patrem procurrere*. Quod & veteres *Græcos* (quorum plerósque ritus & mores ex Hebræorum æmulatione fluxisse quivis potest facilè observare) feciſſe adnotarunt Græcorum Poetarum Scholiastæ: qui

eos

ὤμνυέ τ' οὐδείς τοτ' ἀνθρώπων θεὸν, ἀλλ' ὄρνιθας ἅπαντες. *Aristoph. in Avib. ubi Scholiastes docet ex 12. Creticorum Socratis, id fuisse à Rhadamantho institutum.*

eos non solitos scribunt ἐπιπετῶς κατὰ τῶν θεῶν ὀμνύειν facilè per Deos jurare, ἀλλὰ κατὰ τῶν ἐπιστυγχανόντων per ea quæ præstò erant ad manum aut ante oculos ut panem, ignem, aquam, avem, sceptrum, aut quid simile. At quod ex divini numinis reverentiâ quadam ortum videtur, abiit tandem in summam ejus irreverentiam & contemptum : ut ferè videre est astu Diaboli, & justo Dei peccatis peccata punientis judicio, pietatem postquàm degenerare cæperit in superstitionem exire tandem in apertam impietatem. Etenim postquàm ex superstitione jurari cœptum est per creaturas; eò tandem increvit licentiæ jurandi cacoethes, ut dum à Dei nomine temperarent, non sibi homines aut jurandi metam ullam figerent, aut ullo pejerandi metu ducerentur. *Qui sceptrum non putat esse Deos*, ut ille loquitur, putat & licere sibi per *sceptrum* juranti secùs facere, quàm si per Deos juratum fuisset. De Manichæis ita Augustinus, *Jurabant sæpissimè, nullóque mentis scrupulo per Creaturas.* Et proculdubio apud Judæos ex quo invaluit mos iste jurandi per creaturas, plurimùm imminutam fuisse jurisjurandi reverentiam, è Christi verbis,

ὅρκιον σκῆπτρον. καθ' οὗ ὤμνυον οἱ βασιλεῖς. Suid. 19. contra Faust. 22.

Math.

Math. c. 5. & 23. apertissimè constat. Quorum verborum ex utriusque loci collatione is videtur esse scopus, ut duplicem (fortè an & triplicem) ipsorum errorem corrigeret. *Primùm*, quòd sibi, modò à Dei nomine abstineretur, in rebus quamvis leviculis, jurandi libertatem & παῤῥησίαν quandam concederent. *Alterum*, quòd putarent jurando non peccari, si vel per Deum juraretur, modò verum esset quod juraretur. *Tertium*, quòd existimarent non esse perjurium, etsi res falsa juraretur, dum per creaturas id fieret, non autem per Deum. Sic enim illi perperàm iuterpretabantur quod dictum erat, *Non pejerabis, sed reddes Domino jusjurandum tuum.* Docet itaque Christus Juramenta illa, in quibus rei alicujus creatæ, non item Dei nomen assumitur, non esse propterea aut minùs verè Juramenta, aut minùs obligatoria, quàm illa in quibus per ipsum Deum disertim juratur. Et hæc de priore Casu dicta sunto.

ὄμνυσιν ἔτι καὶ νῦν τὴν χὴν ὅταν ἐξαπατᾷ τις τί. *Aristoph. in Avibus.*

SECT. III.

Casus posterior est, cum per idola aut falsos deos juratur. Pro solutione dubii

Casus 34

bii in hoc casu, dico *primò*, ejusmodi juramenta esse simpliciter illicita & planè idololatrica, & à Deo expressè prohibita. Deferunt enim cultum soli vero Deo debitum diis non veris; contra præceptum Dei, *Deut.6.13. Deum tuum timebis, & ipsi soli servies, & jurabis per nomen ejus.* Et graviter Deus ipse, *Jer.5.9.* improperat populo suo hoc peccatum: *Quomodo*, inquit, *propitius sim tibi? Filii tui dereliquerunt me, & juraverunt per eos qui non sunt dii.* Dico *secundò*, Juramentum ejusmodi sub pœna perjurii obligare, & [a] servari debere: ita ut perjurus sit qui fidem sic datam fefellerit in re licitâ. Quò facit illud Augustini, [b] *Quia juravit per quos non debuit, & contrà pollicitam fidem fecerat quod non debuit, bis utique peccavit:* Et iterum, [c] *Et qui per lapidem jurat, si falsum jurat, perjurus est.* Si objicies, non esse hoc Juramentum, quia Deus testis non advocatur, siquidem deus falsus non est Deus; & proinde non obligare: Respondeo, etsi deus falsus sit revera non Deus, (quia ut Verum convertitur cum Ente, sic falsum convertitur cum Non-ente) est tamen Deus opinione ipsius qui jurat: quod sufficit ad inducendam obligationem:

[a] *Juri-jurando, quod propriâ superstitione juratum est, standum.* l 5 s.1. ff. de jure jur.
[b] Ep. 154.
[c] Ibid.

nem. Et proinde tale Juramentum est ex hypothesi verum juramentum; suppositâ sc. erroneâ jurantis conscientiâ; quatenùs tenetur in conscientiâ suâ id præstare quilibet; quod secundùm conscientiæ suæ judicium juramento firmavit. Deus enim verus, si fides vel per falsum deum facta violetur, in suam injuriam id factum interpretatur: quia sc. jurans, [d] *quanquàm sub falsis notis, generali tamen complexione numen divinum intuetur.* Unde Augustinus, [e] *Non te audit lapis loquentem; sed punit Deus fallentem.* Respicit ut opinor solennem illum ritum Romanorum, quo jurans lapidem silicem manu tenens hæc verba prolocutus, *Si sciens fallo, ita me Jupiter bonis omnibus ejiciat ut ego hunc lapidem,* protenùs lapidem à se projecit: quod qui fecit, [f] *Jovem lapidem jurare* dicebatur. Qui ergò per Deum falsum pejerat, vindicem perjurii sentiet Deum verum, ὃ ὡς καταφρονήσας ὁσιότητος, ut ait author libri Sapientiæ, *tanquam numinis & religionis contemptor.* Imò ita fidenter pronunciat hac in re Augustinus, ut non vereatur affirmare, [h] *sine ulla dubitatione minùs malum esse jurare per deum falsum veraciter, quàm fallaciter per Deum verum.*

[d] Grot. 2. de jur. bel. 13.
[e] Epist. 154
[f] *Meminit Plutarch. in Sylla; & Polybius, cujus interpres bis per lapidem vertit pro Jovem lapidem; deceptus ut videtur à Græco exemplari, in quo pro Δία λίθον reperit διὰ λίθον.* v. Paul. Leopard. 6. emendat. 15.
[g] Sap. 14. 30.
[h] ubi supra

verum. Quod ejus dictum non est ἀπλῶς & omni ex parte intelligendum; sed secundùm quid, & præcisè quoad rationem mendacii & perjurii, quod solum ibi consideravit. Dico *tertiò*, ex hac vi obligatoria talis juramenti pendere solutionem illius quæstionis quæ à Publicola quodam proposita fuit B. Augustino, & ab illo fusè tractatur totâ Epistolâ 154. *Liceátne ab eo exigere jusjurandum, quem scimus juraturum per idola?* Quod ille licere confirmat, cùm exemplo *Abrahæ*, qui fœdus cum Abimelecho pactum dato acceptóque vicissim juramento confirmavit, *Gen.* 21. quod & à *Jacobo* itidem postea factum cum Labane, *Gen.* 31. tum etiam ratione; quia aliàs nulla esset ratio accommoda paciscendi fœdera, aut conservandæ fidei & pacis publicæ cum homine idololatra: nec sit ullâ Dei lege prohibitum uti illius fide in bonum, qui per falsos Deos malè jurat. Si dicatur, hoc esse communicare malo alieno: respondet Augustinus——Non per hoc peccato ejus se sociare, quo per dæmonia juravit; sed tantùm bono pacto ejus qui fidem dedit, & servavit. Et de secundo dubio hactenus.

Gen 21.31 2. Gen. 31.31 &c.

SECT.

Sect. IV.

Sequitur *Dubium Tertium*; quod respicit Juramentum, quantum ad modum exprimendi, & jurandi Formulas. Ratio dubitandi est, quòd cum certum sit omne id quod est verè & formaliter Juramentum obligare sub culpa & pœna perjurii, non item illas formulas quæ non sunt juramenta: opus est, ut ex illis formulis quæ juramenti speciem habere videntur, certo aliquo charactere vel notâ internoscere valeamus, quænam sint & quæ non sint propriè & formaliter Juramenta. Quâ in re fateor Casuistarum, quotquot licuit in hac temporis angustiâ consulere, mihi neminem satisfacere: qui hanc quæstionem partim leviter attigerunt, partim non satis distinctè tractarunt. Ut ergo distinctius aliquid hac de re quantum ad alia festinanti licebit proponam; Sciendum nudæ assertioni vel promissioni superaddi plerunque ad fidem faciendam aliquam quasi confirmationem: idque aut *Asseveratione*, aut *Obtestatione*, aut demum *Juramento*. Quæ tria, etsi videri possint non multum inter se distare, & *gradu*

potiùs quàm *specie* differre: revera tamen intrinsecè, formaliter, & specificè ad invicem distinguuntur. Verùm est illa distinctio, ob affinitatem, & finis in quem tendunt, & vocum quibus exprimuntur, adeò sæpè obscura, ut difficile sit tria ista aut non penitùs confundere, aut dextrè & peritè distinguere. Itaque quò meliùs istæc internoscantur, quatuor mihi videntur esse consideranda, ex quibus velut criteriis de qualibet loquendi formulâ sitne Juramentum, an Obtestatio, an Affeveratio tantùm, poterimus aliquatenùs dijudicare. Forma sc. verborum, eorundem propria & genuina vis, Mos gentis, & Intentio ipsius jurantis.

Sect. V.

Casus 35 *Primò*, ex ipsa *verborum formâ* quandòque satis constare potest, utrùm juratum sit, vel non. *Jura mihi te daturum centum. Juro*: vel *per Deum* dabo: vel *Deo teste* aut *coràm Deo* spondeo me daturum: vel Dabo, *ita me Deus adjuvet*; aut aliquid simile si respondeatur, quin juratum sit, nemini potest esse dubium. Obligatur proinde, qui istiusmodi aliquâ lo-

loquendi formulâ uſus fuerit, ipſo facto: & ſi rem promiſſam non fecerit, perjurii reus eſt. Aſt illud, *Dabin' mihi centum? Dabo:* nudam eſſe *Promiſſionem* vel ipſa verba oſtendunt, nullâ adjectâ ulteriore datæ fidei confirmatione. *Dixti mihi te daturum centum; Dabiſne? Certè dabo: crede mihi, non fallam:* Acceſſit quidem promiſſioni aliqua confirmatio; ſed ex ipſâ verborum formâ ſatis conſtat hanc eſſe meram *Aſſeverationem*, non autem Juramentum, imò ne Obteſtatio quidem: quum nec Deus teſtis adducatur, nec aliquod aliud fidei velut pignus. *Quos mihi pollicitus es centum, quî ſciam te daturum? Cape hanc dextram; Fide bonâ viri* dabo; *quàm certum eſt ſolem hunc lucere*, faciam; *nulla mihi ſit apud te in poſterum fides* ni fecero, &c: Plus quàm meram Aſſeverationem iſta continere, verba ipſa indicant, nondum tamen juratum eſſe. Sunt ergò potiùs *Obteſtationes* dicendæ: in quibus ſc. ad rei promiſſæ, vel etiam aſſeveratæ, ulteriorem confirmationem, rem aliquam nobis charam, aut omnibus certam & manifeſtam, quaſi fidei noſtræ pignus interponimus. Ubi ergò ex ipſa verborum formâ liquidò ſatis conſtare poteſt,

potest, sitne id quod ad confirmandam promissionem assumitur, propriè *Juramentum*, vel *Asseveratio* mera, vel etiam *Obtestatio*; non opus erit ulteriori disquisitione.

Sect. VII.

Sed quia sæpissimè contingit, ob formularum similitudinem, vel ambiguam alicujus vocabuli significationem, vel significandi latitudinem; vel aliâ aliquâ de causâ, ut non possit ex verbis prolatis
Casus 36 sit necne juratum certò dijudicari: attendi debet *secundo* loco *verborum propria vis* & genuinus sensus, atque inde sumi judicium. Videri enim potest ex formâ verborum, illas omnes locutiones in quibus aut Dei nomen adhibetur, aut τὸ Græcorum cum accusativo casu, aut Latinum *Per*, aut Anglicum By, esse formaliter Juramenta. Quâ solâ ratione adductus Soto putavit tantum esse discriminis inter has formulas, *Per fidem* & *In fide*; *Per veritatem* & *In veritate*, ut illas diceret esse formaliter Juramenta, non item istas. At si verborum vis & genuinus sensus penitiùs introspiciatur, nullum erit discrimen inter præpositiones

Per

Per & *In*, ſi ad eandem rem applicentur: ſed prout res cui applicantur ſacra erit vel civilis, perinde de utrâque judicari debet. Illa ergò formula *Per Deum* eſt ex vi verborum propriè Juramentum: quia res ſacra eſt Dei nomen, & qui ſic loquitur, Deum inducit teſtem. Alt illa *Per Fidem* (etſi ex more alicujus gentis, aut intentione dicentis poterit eſſe Juramentum), non eſt tamen Juramentum ex vi verborum, ſed *Aſſeveratio* tantùm, vel ad plurimum *Obteſtatio*: Quia fides humana non eſt res ſacra, ſed civilis: & qui ſic loquitur non adducit Deum teſtem, ſed tantùm pronunciat ſecundùm fidem ſuam, ſive declarat rem à ſe cum animi deliberatione ſeriò & ſincerè dici. Iſtorum enim verborum *Per fidem meam*, ſive in aſſertoriâ ſive in promiſſoriâ materiâ, hæc eſt genuina expoſitio: *Ex animo loquor, verè id dico quod ſentio; pignero tibi fidem meam, rem ita ſe habere; ſi ſciens fallo, nulla mihi in poſterum fides habeatur, &c.* Non eſt ergò *fidei* interpoſitio ex vi verborum Juramentum; niſi fortè ubi nos revocat ad Juramentum aliquod prius à nobis præſtitum; ut in hac Academiâ, cum poſtulatur quis ad interrogata reſpondere virtute jura-

juramenti sub hac forma, *Tu dices fide tuâ datâ huic Universitati*— & cum indicuntur solenniter Convocationes, quibus interesse jubentur à Bedellis *Doctores, Magistri Regentes & non Regentes, Per fidem, per fidem, per fidem.* Quod idem mihi (etsi sciam multos aliter sentire) dicendum videtur de illo Paulino, 1 Cor. 15. 31. *νὴ τὴν ὑμετέραν καύχησιν per gloriationem vestram quam habeo in Christo, quotidiè morior:* scilicèt non esse propriè Iuramentum, etsi illud *νὴ* adjunctum habeat, sed seriam tantùm asseverationem; se, ut morti semper obnoxium, ita quotidiè paratum esse cum Deus voluerit mori.

Sect. VII.

De illis autem Josephi verbis ad fratres suos [a] *Per vitam Pharaonis exploratores estis,* [b] de quibus variè disputant interpretes; quid sit sentiendum, poterit fortassis ex his quæ jam dicta sunt haud incommodè judicari. Sunt qui *Josephum* diu jam inter aulicos Pharaonis versatum (quasi ipsi ex quotidiano convictu affricuissent ei aliquid de scabie sua) sic paulatim putant ipsorum moribus hac saltem ex parte assuevisse, ut didicerit

[a] Gen. 42. 15

Opin. 1.

cerit tandem ad ipſorum exemplar *per vitam Regis* jurare; quomodo ſolitæ ſunt poſterioribus ſeculis Romani ex adulatione quadam jurare *per genium Imperatoris.* Sed non facilè me patior de dictis factiſque inſignium pietate virorum ſequiùs judicare quàm res ipſa cogit. Video veterum pleroſque ita Sanctorum famæ detuliſſe, ut ingenio ſuo nimiùm indulſerint, dum eorum apertos lapſus honeſto aliquo velamine excuſare conantur. Errore ſaltem aliquantò honeſtiore, quàm eſt error eorum, qui poſtremo hoc ſeculo amant è diverſo in piorum virorum lapſus curioſiùs inquirere, & ne deſit quod calumnientur, vel rectè facta pervertendo ſincerum vas incruſtare geſtiunt. Mitiùs aliquantò alii *Joſephi* dictum illud interpretantur: eum ſc. quò rectiùs rem gereret & ne fratribus alicundè fortè ſuboleret quis eſſet, ni Ægyptiaci principis quam induerat perſonam peritè ſuſtineret, formulam hanc jurandi Aulicis regiis familiarem, illâ tantùm vice in compendium ſimulationis adhibuiſſe. At mihi non eſt volupe vel hanc culpam, etſi paulò leviorem, ſanctiſſimo viro impingere ſinè neceſſitate. Tertia eſt eorum ſententia, Opin. 3.

qui

Opin. 3. qui *Josephum* liberant quidem ab omni culpâ; sed eâ ratione, quòd putent antè interdicta à Christo id genus juramenta, licuisse cuivis sinè peccato per creaturam jurare. Quam sententiam fateor mihi eatenus probari, quòd *Josephum* immunem culpæ statuat: Sed rationem illius sententiæ non probari. Nam *primò* non constat Christum interdixisse speciatim Juramenta per Creaturas, magis quàm ea quæ per Deum fiunt: Prohibuit enim utriusque generis omnia non necessaria. Nec opus fuit ista novo interdicto prohibere, quæ ex se erant semper illicita. Et quod speciatim dixit de Juramento per creaturas, eò tendit ut ostendat ejusmodi juramenta, contrà quàm senserant Judæi, si præstita forent, non minùs obligare quàm quæ expresso Dei nomine fiunt. Secundò nec verum est licuisse piis ante Christum, ex quadam dispensatione sive indulgentiâ divinâ per creaturas jurare, cum is cultus soli Deo debeatur, ut eo *Deut.* 6. & *Jerem.* 5. ante probatum est. Qui posterior locus etsi forsàn eos qui per idola seu falsos Deos jurabant, peculiariter respiciat: vis tamen argumenti quo utitur Propheta, à genere ducti, eos etiam attinet,

attinet, qui *per creaturas* jurant, quum & de Creaturis rectè dicatur quòd *non sunt dii. Tertiò*, ipsius Juramenti natura, ut ex ejus definitione constat, cum requirat ut Deus testis advocetur, satis ostendit nunquam licuisse per creaturas jurare: Vel ipsis Ethnicis fatentibus, qui πίστιν ὄμνυσθαι ad Iuramenti essentiam pertinere docuerunt. Quæ cum ita sint, nec videatur hac ratione satis commodè excusari posse ab omni crimine *Iosephum*: restat quarta demùm sententia, quæ explicando genuinum sensum verborum Iosephi, censet eum non omninò juravisse, & proinde nec malè jurando peccasse. Si enim tunc juraretur *per vitam Pharaonis*: aut vita Pharaonis ut testis adduceretur, quod est valdè ineptum; aut aliquid execratorium vel imprecatorium in se contineret, quod quid sit, sinè durâ & coactâ admodùm verborum interpretatione, non est facile hariolari. At verborum ejus facilis erit & simplicissimus sensus, si *indicativâ oratione* ita exponantur, *Per vitam Pharaonis exploratores estis*; id est, quàm verum & certum est Pharaonem vivere, tàm verum & certum est vos esse exploratores: quemadmodùm illud *Per hunc solem*

Jerem. 5. 7

Arist. lib. 2. Rhetor.

Opin. 4.

solem qui lucet verum tibi dico, idem valet, ac si diceretur, Tàm verum est hoc quod ego tibi dico, quàm verum est Solem hunc lucere. Quorum neutrum, ut mihi videtur, est formaliter Iuramentum; sed Asseveratio potiùs vehementiore obtestatatione confirmata. Non sum nescius ex adverso adduci posse nonnulla: quæ etsi non sint tanti, ut propterea mutandâ esse putem sententiâ meâ; sunt tamen tanti, ut propterea æquũ esse censeã, cuiq; ut liberum sit sequi sententiã suam, modò non damnet alienam, & hoc mihi interim concedat, *ex vi saltem verborum*, nisi aliundè constiterit, non posse clarè evinci Iosephum jurejurando usum esse; cum ipsa verba nullam contineant aut invocationem testis, aut vindictæ postulationem.

Sect. VIII.

Casus 37 Tertium dignoscendi Iuramenti *criterion* est *Mos* alicujus *gentis*, loci, vel communitatis. Potest enim fieri, ut locutiones aliquæ, quas nec ex *formâ*, nec *vi* & germano sensu verborum liquet esse Juramenta, ex usu tamen recepto alicujus populi & communi hominum existimatione prò *Juramentis* habeantur;

&

& ut illæ viciſſim, quas ex verbis judicares eſſe juramenta, habeantur pro *non-juramentis*. Ratio eſt: quia verba perinde valent ac nummi. Quæ utraque non φύσει valent & *naturâ*, ſed θέσει ſeu *Inſtituto* magis, at χρήσει ſive *uſu* vel maximè: hoc eſt, tanti ſunt utraque quanti æſtimantur. Cujus rei exemplum non eſt quòd aliunde quæramus, quàm ex formulis quibuſdam noſtratibus. Quum enim *fidei* & *veritatis* (in hoc præſertim negotio) eadem ſit omninò ratio, ut qui veritate caret, careat & fide; quique fide, & veritate: ea tamen opinio apud noſtræ gentis homines ex longo uſu invaluit, ut qui **In faith** dixerit juraſſe putetur, qui **In truth** non juraſſe; & quod non minùs eſt à ratione alienum, ut **In truth** aſſeveratio mera habeatur, **By my troth** etiam juramentum. Cujus rei rationem ineptus eſſet qui quæreret, extrà eam quæ ab uſu eſt, [a] *Quem penès arbitrium eſt, & jus, & norma loquendi.* Unde ſequitur, eum, qui dum ad verborum ſolùm *formam* aut *vim* attendit, indulget ſibi libertatem ejuſmodi locutionibus in communi ſermone utendi ſine aliquo delectu vel ſcrupulo, quæ longo uſu confecutæ ſunt apud nos vim & æſti-

[a] Horat. de art. poet.

æstimationem juris-jurandi, & præceptum Christi de non jurando violare, & fratri offendiculum præbere, & semet perjurii periculo exponere.

Sect. IX.

Quartum & ultimum dignoscendi Ju-
Casus 38 ramenti κεφάλαιον est mens & *Intentio jurantis*. Esto enim non constet vel ex verbis ipsis, vel ex communi æstimatione hominum, aliquam sermonis formulam esse Iuramentum: Siquis tamen ejusmodi formulâ usus, aut mentis suæ errore aliquo putet se juraſse, aut ex aliquâ dolosâ intentione velit putari juraſse; ea formula etsi non sit revera & ex se juramentum, habebit tamen quoad ipsum hominem, ad omnem obligandi effectum in conscientiâ Iuramenti instar, ita ut non modò mendacii, sed & perjurii reus sit in foro interno, si fidem sic datam violaverit. Ut enim judice Apo-
[a] Rom. 14. 14. stolo, [a] qui æstimat aliquid esse κοινὸν, *commune* vel *impurum*, quod ex se non est κοινὸν, est illi tamen κοινὸν, ita ut ab eo teneatur abstinere sicut à re verè communi & impurâ: Sic à lege contrariorum, qui aliquid æstimat esse ὅσιον, id est *sa-*

crum,

trum, quòd ex se ὅρκος non est, est illi tamen ὅρκος, ita ut ab eo abstinere teneatur sicut à re verè sacrâ. Et si error mentis sufficit ad inducendum obligationem; multò magis mala voluntas fallendi proximum obligationem inducet: Quia justum est, ut vir impius & dolosus incidat in foveam quam fodit proximo suo, & ut illi laqueo quem tetendit alteri, implicitus sit pes suus.

Sect. X.

Quatuor eorum quæ nunc exposui criteriorum is usus est, siquando quæstio vel scrupulus oriatur in conscientiâ, de aliquâ loquendi formulâ quæ videtur habere *speciem juramenti*, habeátne verè & formaliter *rationem*, & consequenter *vim Obligatoriam juramenti*, vel non? protenùs ut ad hæc criteria recurratur, fiátque examen illius formulæ ad has velut notas διαγνωστικὰς, idque eo quo proposui ordine, incipiendo à primâ atque ita percurrendo singulas, si opus fuerit: id est, nisi antè ex jam peracto examine satis constiterit quòd sit juramentum. Potest enim constare *affirmatio*, sc. quòd

sit juramentum, ex unius alicujus notæ examine: at non potest constare negatio, nisi peracto ad singulas notas toto examine. Cujus examinis duplex est finis: alter antequàm juretur, ut cogitet quisque an expediat ejusmodi formulâ uti, vel non: alter, postquàm in ea verba juratum est, ut intelligat quantum obligetur.

Sect. XI.

Egimus hactenus de Iuramento eo, quod fit signo sine verbis, & de eo quod fit verbis sine signo: sequitur Iuramentum ex utrisque conjunctis. Adhibentur autem *cum verbis signa*, ob majorem vel solennitatem actus, vel dignitatem personæ. *Quartum* ergò *Dubium* est de Juramento solenni: ubi *Casus primus* seu Quæstio prima est de ritibus & ceremoniis in solenni juramento adhibitis. De ritibus Gentilium multi multa scripsere; quæ nec est aliàs operæpretium, nec est præsentis instituti percensere. Annotavit præcipuos quosdam Alexander Neapolitanus, *lib.5.Genial.dier.c.*10. Sanctissima habebantur illa, quæ [a] *aras Deorum tangentes* conceptis verbis jurabant: Illis proxima, quibus [b] *Jovem* lapidem

Casus 39. [a] *Is, qui sic aram tenens juraret, nemo crederet.* Cic. pro Flacc. *Et ut mos Græcorum est, juranti causâ ad aras accederet.* Id. pro Balb.

[b] *Jovem lapidem inquit quod sanctissimum jusjurandi est habitu, paratus sum jurare.* A Gell. 1. Noct. Att. 21.

lapidem. Conceptis autem *verbis* jurare dicuntur, qui verba Juramenti præscripta recitant vel singuli, vel unus aliquis tantùm reliquis [c] *in ejus* præeuntis *verba* consensum suum [d] uno aut altero verbo signóve significantibus. Apud Veteres Hebræos duo præcipuè ritus in sacris literis memorantur. Quorum alter peculiaris fuit iis juramentis ἐπαναγκὲς quæ superiores pro authoritate suâ exigebant à suis inferioribus, ut mandata sua fideliter exequerentur. Cujus primum exemplum habetur *Gen.* 24, ubi *Abraham* ab Oeconomo suo Iuramentum exigens fidelitatis, de uxore filio suo deligendâ, jubet eum [e] *manum femori suo supponere.* Quod idem facere jussit [f] *Jacobus* jam moriturus Iosephum filium *Gen.* 47. cum ei curam demandavit sepulturæ suæ in terrâ Canaanitide. Quem ritum sive observarint *in signum fidei*, qua credebant in semen benedictum egressurum de femore Abrahæ: sive *in commemorationem fœderis* quod antè pactum erat cum Abrahâ cum circumcideretur: sive aliâ quacunque de causâ; non tamen legimus id ullo expresso Dei mandato niti, sed fuisse, quantum nobis quidem constare

[c] *In verba jurabas mea.* Horat Epod. 15. - *jurare in verba Magistri. Id.* 1 Epist. 1. —*Pavidus tribunus adjurat in quæ adactus est verba.* Liv. l. 7.

[d] *Præjurationes facere dicuntur qui ante alios conceptis verbis jurant, post quos in eadem verba jurantes tantummodò dicant. Idem in Me.* Festus.

[e] Gen. 24. 2. [f] Gen. 47. 29.

potest, liberæ omninò institutionis. Quò magis miremini illorum hominum perversam non sinè superstitione severitatem, qui ritus omnes in cultu Dei, decôris & ordinis gratiâ ab hominibus sinè expresso Dei mandato institutos damnant, ut execranda & in Ecclesiis Christianorum non ferenda idola. Alter populi Dei inter jurandum erat *elevatio manus dextræ cœlum versùs* adhibita & in Iuramentis ἑκουσίοις quæ quis sponte suscepit & non ex alterius imperio. Quem [g] ritum, sive ex Hebræorum imitatione, ut plurima alia, sive ductu quodam naturæ quasi Deum intuentes quem ὑπέτερα δώματα ναίειν crediderunt, plerarumque gentium populi observarunt. Hujus utique ut & superioris [h] primum exemplum habemus in Historia ipsius *Abrahæ Gen.* 14. sed & hoc nullo quod scimus speciali Dei mandato subnixum. Qui ritus nihilominùs ita posteà invaluit apud ejus posteros, ut per metonymiam adjuncti illa phrasis *levandi manum* pro ipso actu jurandi frequenter posita reperiatur, imò & vox ipsa יָמִין quæ propriè dextram significat, Hæbreis & Arabibus pro juramento non rarò accipiatur. Unde aliqui ipsorum interpretes illa verba

g *Suspiciens tenditque ad sidera dextram, Hæc eadem Æneæ, terram, mare, sidera juro.* Virgil. Æneid. 12.

h Gen. 14 22.

verba Pſ. 144. 8. & 11. de juramento intelligunt, *Quorum os loquitur vanitatem, & dextra eorum eſt dextra iniquitatis*, vel potiùs *mendacii* ſive *falſitatis*; id enim propriè ſignificant Hebræa ימין שקר Quin & ipſe Deus ubi ad modum humanum ἀνθρωποπαθῶς jurans inducitur, eo loquendi genere utitur: *Ego levo ad cœlum manum meam, & juro in dextra mea*, Deut. 32. 40, ad quem ritum & alibi in libris Propheticis utriuſque Teſtamenti non rarò alluſum. Quem proinde ritum iterùm jure miremini, in Chriſtianis Eccleſiis non tolerari modò, ſed & approbari ab ipſiſſimis illis viris, qui tamen alios veteris Teſtamenti ritus (cum ſint ejuſdem rationis omnes, aut liciti pariter, aut pariter illiciti,) à Chriſtianis uſurpari adeò non probant, ut ne tolerent quidem, ſed è cætibus ſacris penitùs exterminandos clamitent. Quod attinet ad ritus Chriſtianorum, ut reliquas priſcæ Eccleſiæ ceremonias varias, variéque pro locorum & temporum varietate obſervatas miſſas faciam: Vna ferè eſt quæ à priſco ſeculo ad nos uſquè derivata, etiamnùm in uſu eſt, ſc. *ut tactis ſacroſanctis Dei Evangeliis* in verba concepta juretur. Et hoc omne genus

Juramenti, in quo præter verba prolata, adhibetur etiam aliquis externus visibilis motus corporalis; ut tactus altarium, femoris, aut libri, projectio lapidis, levatio manus, & similia, dici solet *Juramentum Corporale*, Balsamoni σωμα-κὸν ὄρκον.

Sect. XII.

Casus 40 De his ritibus qui in solennibus Juramentis solent adhiberi, *Casus secundus*, sive Quæstio secunda est, An & quatenus addant vim aliquam obligationi Jurisjurandi; Quod est quærere, An Iuramentum *solenne & corporale fortiùs obliget* simplici: ita ut gravius sit perjurium violati solennis Iuramenti quam simplicis? Pro responsione dico primò, à Casuistis non modò Pontificiæ partis sed & Ecclesiarum Reformatarum concedi, Solennitatem actus aggravare peccatum in Iuramento, perinde ac in Voto: quum sit Iuramenti & Voti in plerisque, maximè in virtute obligandi consimilis ratio. [a] *Jurare corporaliter plus est quàm instrumento aut nuda voce*, inquit ex illis quidam: & alius, [b] *Quantò plùs crescunt solennitates, tantò majus est per-*

[a] Gothifr. ad l. 3. Cod
[b] si minor sc. major.

perjurium. Dico *secundò*, Etsi perjurium concedatur esse gravius, non tamen magis obligare solenne Iuramentum ex se & natura sua quàm simplex: quia obligatio Iuramenti *quatenus Iuramentum est*, (nam & obligat quatenus promissionem includit; sed inquam quatenus est Iuramentum) exurgit præcisè ex eo quòd Deus testis & vindex invocatur. Invocatur autem Deus testis & vindex, non minùs in Simplici Iuramento, quàm in Solenni & Corporali: nam illa invocatio fit præcisè per prolationem verborum, quæ eadem est in simplici & solenni; & non per aliquem motum corporalem aut signum concomitans, in quibus consistit Iuramenti solennitas. Dico ergò *tertiò*, quòd solennitas juramenti aggravet peccatum perjurii, id ex accidenti provenire; sed tamen necessariò & inseparabiliter, non autem contingenter: idque duplici ratione. *Primò, ob majorem deliberationem.* Ad hoc enim adhibetur externorum rituum solennitas, ut majorem incutiat interiori menti actus reverentiam, & religionis quasi sensum quendam; ut ita agens majori cum animi attentione & deliberatione versetur circa illum actum: & omne peccatum

cæteris paribus eò gravius est, quò fit contra actum voluntatis antecedaneum magis deliberatum. *Secundò*, solennis juramenti gravius est perjurium, *propter majus scandalum*: quia quò solenniùs aliquid fit, eò attentius & à plurbus observatur; & proinde si in eo peccetur, exemplum magis erit & notorium & pernicioſum. Dico *quartò*, cum in Iuramento quæ pars est cultûs Dei, expedire concedatur, ut ob majorem actûs reverentiam adhibeatur quædam *rituum* & ceremoniarum *solennitas*, atque etiam *præscripta verborum formula*; non videri dari posse justam aliquam rationem, cur ex aliis partibus publici cultûs utraque exulare cogatur, & *rituum* (inquam) mediocris *solennitas*, & *certa formula verborum*. Fateor mihi, etsi & apùd memetipsum cogitando, & abs aliis sciscitando, sæpiùs & seriò id quæsiverim, nunquam tamen hactenùs occurrisse idoneam discriminis rationem, cur non ista aut à juramento ut superstitioſa additamenta amoveri debeant, aut in reliquo Dei cultu ut utilia pietatis subsidia retineri possint. Qui potest capere, capiat: ego quidem non intelligo.

SECT.

Sect. XIII.

Reſtat *Quintum Dubium*, nullius ferè difficultatis, & pauciſſimis abſolvendum, de Juramento, ubi ſolennitatis aliqua pars ob dignitatem perſonæ omittitur. Ut quando *Principi*, *Satrapæ*, aut *Magnati* juramentum defertur munus aliquod honorarium ſuſcipienti, omiſſis ritibus ordinariis (ut *libri tactu*, *& oſculo* &c.) prælectis verbis in quæ jurandum eſt, admonetur tantùm ut promittat in verbo Principis, aut in verbo honoris ſui &c. ſe fideliter prædicta obſervaturum. Cui monitioni ſi admotâ pectori manu reſpondeat tantùm ſe id polliceri, Juramentum jam pro præſtito & peracto habetur. In hoc caſu dico breviter, juratum non minùs obligari in conſcientiâ, ad fideliter præſtandum ea quæ ſic pollicitus eſt, quàm ſi ſingula verba & ſyllabas ipſe ſuo ore pronunciaſſet, & reliqua ſolennia exactiſſimè peregiſſet. Atque hæc de Juramenti *Formâ externâ* dicta ſunto. Expectabatis forſitan, quod & mihi conſtitutum erat, ut hac prælectione complecterer & ea quæ ad *Internam formam* pertinent. Sed continet ea pars dubia quædam *Caſus* 41

quædam singularis & momenti & usus & indigna quæ in nimis arctum compingantur; illud præsertim, quonam sensu Juramentum debeat intelligi. Itaque ne aut vobis aliquam injuriam faciam nimia prolixitate, aut rei ipsi nimia brevitate; dabo operam ut proxima prælectione, cum *Finali causâ* (quæ nec multa continet dubia, nec multùm difficilia) unà etiam expediam ea quæ de *Internâ Formâ* superfunt dicenda.

Prælectio Sexta.

De Juramenti Formâ Internâ, & Causâ Finali.

Continens Casus Quindecim.

SUMMARIUM.

1. *Juramenti Forma interna, sive Interpretatio.*
2. *Ubi de sensu juramenti inter partes constat.*
3. 4. *An locum habeat Æquivocatio verbalis?*

5. 6. *aut*

5. 6. —*aut mentalis Reſervatio?*
7. *Juramentum non eludendum excogitato effugio.*
8. *Quo ſenſu Juramenta ſpontanea ſint intelligenda.*
9. 10. —*& quo ſenſu Delata.*
11. *Quatenus juramenti ſenſus pendeat ex ſcopo.*
12. *Juramentum ſub conditione.*
13. *De Juramenti intentione remotâ & proximâ.*
14. *Cum juratur res licita ob malũ finem.*
15. *An obligetur jurans non intendens jurare?*
16. *Juramentum urbanitatis gratia.*
17. *Cum quis dubius eſt juraverit, nec ne.*
18. *Jurans non intendens ſe obligare.*

Sect. I.

FOrmam Juramenti tractandam propoſuimus duplicem; Externam, & Internam. *Externa* ſignorum & verborum, quæ exteriore ſenſu percipiuntur, rationem continet: quam ſuperiore lectione abſolvimus. *Internam*, quæ in verborum ſenſu & interpretatione, quod eſt interioris mentis opus, conſiſtit, nunc aggre-

aggredimur. Verborum autem sensum hic intelligo, non *respectu formularum*, quibus aliquid jurari significatur; (de hac enim inter dignoscendi Juramenti κριτηρια, dum in externa forma versaremur, antè dictum est:) sed *respectu ipsius promissionis*, quæ jurejurando confirmatur, & in verbis continetur. Res sanè magni momenti, & multiplicis usus: utroque nomine digna omni vestra attentione. Etenim & magni interest pernosse quo sensu juraveris; quia pejeravit, qui quod promissum est non eo sensu perfecerit, quo promisit, aut promittere debuit: nec in solis Juramentis, sed & in Votis, Promissis, Fœderibus, Contractibus, aliisque conventionibus omnibus, in quibus bona fide agier oportet, omninò videndum ut promissio eo prorsus sensu quo facta est adimpleatur. Ad rem ergo. Juramenti verba, aut clara sint necesse est, aut ambigua.

Sect. II.

Casus 42 *Dubium primum* est de Obligatione Juramenti, cujus *verba clara* sunt, & habent sensum manifestum & indubitatum. Ubi quatuor occurrunt casus. *Primus*

mus est, cum verba Juramenti aut Promissionis ita sunt clara, sive *primò* ex propria sua & communi significatione; sive *secundò* ex recepto loquendi more alicujus gentis vel civitatis; sive *tertiò* ex mutuo consensu partium: ut de eorum sensu inter partes omninò constet. Exemplum *Primi:* Caius Titio, spondeo me fundum meum Tusculanum tibi daturum, si mihi infra mensem centum aureos dependeris. Exempla *Secundi:* Si Johannes cum Petro linguâ nostrâ vernaculâ sic contraheret; prò centum marcis quas tibi debeo, dabo tibi crâs de grege meo *centum* oves masculas, Anglicè **For an hundred markes an hundred wethers**: vel, Pro usu-fructu fundi tui solvam tibi quotannis tres *modios* frumenti, Anglicè **Three bushels of wheat.** Quorum in priori exemplo, etsi vocabulum illud **An hundred** sit ita ambiguum, ut nunc idem significet quod Latinis propriè est *Centum*, hoc est *quinquies viginti*, nunc majorem summam, sc. *sexies viginti*; tamen ex passim recepto per universum regnum Angliæ illius vocis usu, mens ita contrahentium sic esset manifesta, ut de sensu verborum nulla posset oriri lis: quandoquidem An hundred,

dier, cum de pecuniis sermo est, *Centum* sive *quinquies viginti*; cum de pecore, *sexies viginti* denotare, nemo est apud nos qui non intelligat. In posteriore item exemplo, illa vox **A Buthell** cum apud Meridionales Anglos ex usu communi *modium* Latinorum *unicum* significet, apud Septentrionales *binos modios*: usus locorum ambiguitatem ejus vocis ita definiret, ut utrovis loco contractus fieret, de sensu tamen verborum inter bonæ fidei viros nulla posset esse dissensio. Exemplum *tertii*: Caii agrum quendam è multis unum fundo suo vicinum Titius emere cupiens, de pretio cum eo aliquoties antè collocutus, ubi eum die quodam convenit, Dabin' mihi, inquit, *agrum tuum* eo quo dixi pretio? Dabo. Jura mihi te daturum. Juro. Etsi de eo agro qui Titii fundo vicinus est, peculiaris nulla facta sit mentio; certum est tamen ex antegressis sermonibus eundem illum agrum peculiarem intelligi. Et istiusmodi quidem Juramentum obligat jurantem ad præstandum bona fide id quod promisit eo sensu, in quem manifestum est, si abesset utrinq; omnis dolus malus, utrumque contrahentium consensisse. Fidem violaret Caius, si Titio alium

aliquem

aliquem agrum daret, & non eum de quo antè collocuti fuerant : & pactus an hundred wethers, ſi non niſi quinquies viginti tradiderit, promiſſi fidem non implevit.

Sect. III.

Caſus Secundus eſt de Juramento, ubi verba ſecundùm communem morem intelligendi ſatis exſe clara videntur; ſed jurans tamen non habens intentionem ſe obligandi in eo ſenſu quem verba apertè præ ſe ferunt, ſenſum alium quendam ſibi imaginatur, cujus verba ipſa propter alicujus dictionis aut phraſis ambiguitatem poſſunt eſſe aliquo modo capacia : quem celare cupit audientes, ita ut ipſe verba accipiat in alio ſenſu, quàm ab audientibus accipi putet aut cupiat. Hæc eſt illa, quam cum nonnullis Caſuiſtis & Scholaſticis Jeſuitæ potiſſimùm tuentur & exercent, *verbalis Æquivocatio*. Cujus exempla in juramentis Aſſertoriis ferè adducuntur : quia iſtiuſmodi æquivocationis ex ipſorum doctrinâ præcipuus uſus eſt, cum quis interrogatus à Judice non competente, vel non ſecundùm ordinem juris, vel habens aliàs cauſam *Caſus* 43

causam veritatem dissimulandi rationabilem, commutat apertum sensum verborum in alium minùs apertum, & ab eâ quâ de re agitur longiùs remotum, prout suis rationibus expedire videbitur. Ut si Ludovicus interrogatus an esset *Gallus*, juraret se non esse *gallum*, sc. gallinaceum: aut si servus cujuspiam interrogatus *essétne* herus intus, juraret *non esse*, id est non comedere: cum mens interrogantis utrobique sit satis aperta. Idem & in Juramento Promissorio contingere potest: ut siquis belli dux pactus cum hoste *decem dierum* inducias, castra ejus de nocte diriperet; quòd inter paciscendum dierum tantùm mentio facta fuisset, non item noctium. Historiam narrant *Livius* & alii de decem Romanis apud Hannibalem captivis, qui certis conditionibus postquam redituros se in ipsius castra juraverant ab eo dimissi sunt: [a] *quorum unus minimè Romani ingenii homo* (inquit ille, [b] *alii à duobus* id factum narrant) jurisjurandi solvendi causâ commenticio consilio regressus eodem die in hostium castra velut aliquid oblitus, ante noctem comites assequitur. Quæ ipsius fraudulenta calliditas tàm turpis existimata est, ut non modò contemptus vulgò [c] *discretusque*

[a] Liv. 3. dec 2.
[b] A Gell. 7. noct. Attic. 18.
[c] *Ut contempti vulgo dispretique sint.* A Gell. ubi supra emendante Lipsio, cum antè *discerpti* perperam legeretur. v. Lipsi. 1. Elect. 7.

tuq; sit, & à Censoribus omnium notarum damnis & ignominiis affectus; sed & à Senatu comprehendendus, & custodibus publicis datis ad Hannibalem deducendus judicaretur. Defendunt tamen acriter hanc æquivocationem Jesuitæ: ita ut Joh. Molanus professor Lovaniensis eædem *Johannis Huss*, contra fidem publicam de salvo conductu datam, eo nomine defendat, quòd *salvum veniendi*, non item *redeundi* veniam habuerit. Eant nunc Jesuitæ. & fidenter conquerantur magnam sibi injuriam fieri, quòd docere dicantur non esse fidem cum hæreticis servandam. Nam si istoc pacto servari possit fides: non est quòd de eâ, cum quibuscunque demum transigi contigerit, aut servandâ aut violandâ multum sint solliciti. Sed Jesuitismum hunc integris in eam rem editis libris refutarunt & fusè & solidè Reverendus in Christo Pater *Joh. Mortonus* Episcopus nunc Dunelmensis, *Henr. Masonus*, nostrorúmq; alii, ab iis qui pleniorem hujus rei tractationem desiderant consulendi. Statuendum est interim isto modo jurantem, & æquivocè jurando peccare; & tacitâ illâ æquivocatione non obstante obligari in conscientia ad promissum faciendum

ciendum in eo sensu quem verba ex se reddunt, & sunt apta ingenerare in mente audientium: ni sic fecerit, perjurio non vacare.

Sect. IV.

Rationes istius assertionis aliquot dudum attuli, confirmandæ primæ nostræ hypothesi: addo nunc alias, sed breviter. *Primò*, quia Juramentum debet simplicissimè & cum effectu intelligi; quæ summa est illius hypotheseos: cum qua simplicitate pugnat istud quæsitæ ambiguitatis artificium. *Secundò*, quia magna est prophanatio nominis divini, eum ut cordis inspectorem & testem invocare, in testimonium veritatis eorum verborum, quæ cum eo quod jurans in corde reconditum servat non concordant. Quod quid est aliud, quàm Deum qui nec illudere scit nec illudi, quantum in ipso est impostorem facere, & indignæ simulationis patronum? *Tertiò*, quia ejusmodi æquivocatio ipsi institutioni & naturæ Juramenti adversatur; cujus præcipuus usus est, ut sit [a] ἀντιλογίας πέρας, ut finem statuat litibus & controversiis, & ut de rebus alioqui incertis habeatur aliqua

[a] Heb. 6. 16

qua certitudo quantum expedit rebus humanis; cum sit jurisjurandi religio [b] *expediendarum litium maximum remedium.* Aſt æquivocatione tollitur omnis illa certitudo, quæ jurando quæritur: quæ enim poteſt eſſe certitudo illius reſponſionis, cujus ſententia incerta eſt? Nec expediuntur hac ratione lites, ſed augentur magis. *Quartò*, quia ſic jurans proximum ſuum decipit, & ſciens fallit: contra quàm exigitur à jurante ne [c] juret *in dolo*; & contra veterum formulam illam, *Si ſciens fallo. Quintò*, quia ut affirmatio & negatio in Aſſertorio, ſic eſt ſponſio in Promiſſorio Iuramento, cum contineat in ſe reſponſionem ad quæſtionem ſeu interrogationem à deferente propoſitam, niſi ſit congrua & apta propoſitæ interrogationi, mendacium eſt & non veritas. Nam ex interrogatione & reſponſione fit una quaſi propoſitio: quæ omnino falſa cenſenda eſt, ſi alio ſenſu quàm quo propoſita eſt interrogatio, reſponſio fiat. Neque verò multum adjuvat hac in re iſtius ſimulationis patronos *reſtrictio* illa quâ uti ſolent, ſc. non licere nobis paſſim hac æquivocatione uti; Sed ſolùm apud non-judicem, eúm-

[b] l. 1. ff. de jurejur.

[c] Pſ. 24 3.

que qui jus non habet exigendi juramentum ; vel qui sine justâ causâ nos adigit ad jurandum, aut rem indebitam petit, aut ex aliquâ simili causâ rationabili. Sed præterquam quòd *primò* ista ab eis gratis dicuntur, sine ulla aut Scripturæ aut veteris Ecclesiæ authoritate, vel etiam solidâ & evidenti ratione : nec tollitur *secundò*, sed nec minuitur istâ restrictione vis eorum argumentorum, quæ jam adduximus in contrarium : sciendum *tertiò*, etsi injusta vis concederetur impedire posse obligationem illam quæ homini fit, quia non est æquum ut ex actu injusto jus sibi quis acquirat, nullam tamen injuriam ab hominibus illatam justam nobis causam præbere posse injuriam faciendi Deo, tollendo sc. illam obligationem, quæ Deo fit ut cordium inspectori ; cui, ex omni juramento nostro propter nominis sui invocationem, jus accrescit. *Quartò*, denique, Jesuitica hæc doctrina improbis hominibus pro sua libidine, mentiendi & pejerandi licentiam facit: etiam illâ restrictione non obstante : quum eâ manente, adhuc tamen an expediat vel non expediat uti æquivocatione, penes ipsum jurantem solum sit tota judicandi potestas. Ideo

f. quis

ſiquis ad jurandum præter jus & fas adigatur: aut debet juramentum ſimpliciter recuſare; aut ipſum in eo ſenſu quo proponitur ſinè ulla ſimulatione vel æquivocatione admittere.

Sect. V.

Caſus tertius huic affinis eſt de mentali (ut vocant) *Reſervatione* quam eâdem prorſus ratione tuentur Jeſuitæ, & eâdem reſtrictione definiunt, qua & verbalem æquivocationem. Ut enim in illâ, ex detortis in alienum ſenſum verbis prolatis; ſic in iſtâ, ex aſſumento aliquo non exteriùs prolato, ſed intùs apud ſe in mente reſervato, jurans interrogantem ludificatur. Sic *Sacerdotem* aiunt ſi à Magiſtratu hæretico rogetur an ſit ſacerdos, reſpondere poſſe ſe non eſſe ſacerdotem; nempe Bacchi, aut Apollinis; et *uxorem adulteram*, ſi à marito Zelotypo de adulterio poſtuletur, jurare poſſe ſe adulterium non commiſiſſe, nempe ut ipſi dicat. Pariter & in promiſſorio Juramento, poſſe viatorem ob vitam redimendam jurare, latroni ſe certam pecuniæ ſummam daturum, cum tamen in animo habeat nullam ei dare: dummo- *Caſus* 44

do sic intelligat, *Dabo si debeam*, vel *Dabo si apud Magistratum petieris*. Sed ut iisdem fere fundamentis nititur, sic iisdem argumentis evertitur, mentalis hæc *reservatio*, quibus & illa *verbalis æquivocatio*. Tollit enim omnem inter homines fidem & certitudinem, Deum impostorem facit, eos quicum agitur decipit, jurisjurandi finem & usum pervertit, omne genus mendaciis & perjuriis latam fenestram aperit. Quia & *æquivocatione* illa tantò perniciosior est ista *Reservatio*, quantò huic quàm illi difficiliùs occurritur. Prævisa vel suspecta potest præcaveri *Æquivocatio*, ita explicando verba in quæ jurandum est, ut nulla subesse possit ambiguitas, nulla reliqua sit evadendi rimula. Ast ne *Reservationibus* hisce quis utatur, nulla prorsus arte vel providentiâ effeceris. Vertumnum hunc quo nodo sic obstrictum teneas, ut non mutatâ subinde formâ elabatur?

* Horat. 2. satyr 3.

—— * *mille adde catenas,*
Effugiet tamen hæc sceleratus vincula Proteus.

Juramentum apud nos *Fidelitatis*, eâ verborum accuratione & studio perscriptum, ut nullus cavillationi aut effugio

gio locus esse posse videatur; Iesuitæ tamen & sacrificuli, dum sibi quidlibet animo reservandi libertatem reservant, magnâ vultûs constantiâ præstare non verentur. Ipsissimam enim illam clausulam, quâ verbis conceptis spondent se omnia antedicta fideliter observaturos juxta tenorem verborum à se prolatorum, *& juxtà eorum verborum apertum & naturalem sensum & sententiam, sine ulla æquivocatione, aut mentali reservatione*; intelligunt interim cum alia reservatione, sc. quam tibi dicam.

Sect. VI.

Habent tamen paratam sibi hanc defensionem, quò se a perjurio liberent: nempe ex oratione *verbali & mentali* unam confici integram *orationem compositam*, in quâ totâ conjunctim acceptâ nulla sit falsitas. Ut exempli gratia, si sacrificulus verbis prolatis juret *se non esse sacrificulum*; adjectione illâ in animo reservatâ, sed non enunciatâ, *Ut tibi dicam*: oratio hæc tota, inquiunt, ex verbali & mentali composita si integrè sumatur, erit verâ; sc. *Non sum sacrificulus ut tibi dicam.* Nec videtur ratio

aliqua obstare, quin liberum cuique sit orationem suam si libuerit ex terminis vocalibus & mentalibus componere. Cur enim in Precatione, si quis illa tantùm verba *Panem nostrum quotidianum* ore protulerit, reliqua illa *Da nobis hodie* mente solùm cogitaverit; poterit illa integra oratio & licita esse, & Deo grata: non itidem licebit in juramento idipsum facere? Ut huic Iesuitarum argutiolæ plenè respondeatur, *primò* mirandum non animadvertere acutissimos disputandi artifices, hac defensione omnem judiciorum, promissionum, contractuumque humanorum fidem penitus labefactari. Quo enim utuntur argumento si quid haberet ponderis, evinceret sanè non minùs licere istiusmodi reservationibus uti apud legitimum judicem, & in re debitâ (quod tamen illi dicunt fieri non oportere) quàm apud judicem non competentem, aut in re indebitâ: quum *Oratio ex verbali & mentali composita*, sit omnino ejusdem utrobique aut veritatis aut falsitatis. Et hæc responsio sufficit *ad hominem*: sed *ad rem* ipsam dicendum *secundò*, Orationem ex verbali & mentali eo quo dictum est modo compositam admitti posse, ubi quis secum aliquid

quid ſolus commentatur, ut in privatâ *meditatione*; aut quando cum ſolo Deo res eſt, ut in *precatione* vel *gratiarum actione*: aſt ubi cum hominibus negotium eſt, ut in *Juramentis*, ubi ſic ferendum eſt teſtimonium ut ab aliis audiatur & intelligatur, mixtam ex verbali & mentali orationem nullatenùs eſſe admittendam. Hujus diſcriminis ratio manifeſta eſt: quia tàm notum unicuique eſt, quod ipſe intus in pectore ſuo occultum geſtat, quàm quod verbis palàm enunciat. Deo etiam cui nihil occultum eſt, vel abditiſſima cordium ſecreca [a] πνευματικὰ ſunt & perſpectiſſima. Ita ut ſecum meditantibus, vel Deum precantibus, quod ad veri & falſi rationem attinet, perinde eſt, ſive totum id quod in mente eſt enuncient, ſive partem tantùm, ſive nihil. Cæterùm apud homines, quibus cogitata cordium ignorari neceſſe eſt, niſi quatenùs ſermone, alióve externo indicio ſignificantur, orationis veritas & falſitas ex iis ſolis æſtimanda eſt, quæ audientibus aliquid teſtari poſſunt. Quod cum reſervationes illæ quæ in mente ſunt efficere nequeant, in dijudicandâ orationis veritate *verborum prolatorum* tantùm, non autem *reſervationum mentalium* ratio habenda eſt.

[a] Heb. 4. 13.

SECT.

Sect. VII.

Casus 45. *Casus Quartus* respicit post-factum. Nam ut antequàm juretur, & in ipso jurandi actu, oportet esse propositum adimplendi promissum *eo sensu quo propositum est*, sine aliquâ æquivocatione aut mentali reservatione: ita postquam juratum est, adsit oportet studium & conatus, ut idoneo tempore fideliter idipsum & *eodem sensu quo juratum est* adimpleatur sine aliqua evasione aut effugio. Atque ut unum perjurii genus est, inter jurandum detorquere verba in alium sensum, quàm concipiunt audientes: sic alterum perjurii genus est, ubi rectè juraveris, non sincerè agere, sed novo aliquo excogitato commento juramenti vim (salvis tamen verbis) declinare & eludere. [a] *Verbis jurisjurandi per varias artes mutantibus, quibus flagitii conscientia inerat*, inquit de quibusdam Tacitus. Lepidum recitat ex Herodoto [b] Stobæus de Archetimo quodam, qui apud Cydiam amicum nummos aliquot aureos deposuerat. Post aliquod tempus, Archetimo depositum repetenti, Cydias præ auri cupidine acceptum negat. Res ad

[a] Tacit. 4. histor.

[b] Strobæ. serm. 27.

ad Judices delata: instat actor, negat reus: par utrique confidentia, testes nulli. Placuit judicibus, quòd deessent aliæ probationes, jurejurando litem terminari. Dies examini dictus. Cydias intereà baculo ferulino scitè excavato nummos incluserat, simulans etiam adversam valetudinem. Die condicto adest, baculum, velut qui è recenti morbo vixdum satis convaluerat, manu gestans. Aris admovendus, Archetimo baculum tantisper tenendam porrigit, dum ipse jurisjurandi solennia perageret. Tradito baculo, tum demùm summa cum animi vultúsque constantiâ præstito juramento, fatetur se ab Archetimo aurum accepisse, sed restituisse fidentèr asserit. Archetimus & offensus damno, & hominis conjunctam cum summâ impudentiâ summam perfidiam indignatus, baculum à se projectum tàm vehementi ictu pavimento impegit, ut ferulâ confractâ, effusi nummi & Cydiæ fraudem, & totius rei veritatem patefecerint. Id Cydiæ factum ὀκ τέχνης πεπλασμένον ψεῦδος appellat historiæ scriptor, *ex arte concinnatum mendacium*: qui & idem observat Cydiæ κακὴν βίου καταστροφὴν, velut justam perfidiæ mercedem, *miserum*

vitæ

vitæ exitum. Extant id genus exempla in historiis & in vitâ quotidianâ complura unde pauca quædam quæ nobis ex usu sient colligo. *Primum,* Homines vel improbos aliquâ saltem Juramenti religione & conscientia duci : adeo ut quibus justi & honesti vel nulla vel perexigua ratio est, ex quodam tamen naturæ sensu juramento se putent ad datam firmatámque fidem exolvendam obligari. *Secundum,* pravis affectibus ni fortiter resistatur , periculum esse ne scintilla illa quæ in nobis reliqua est luminis naturalis, ita ab illis aut penitus extinguatur, aut saltem miserè obruatur, ut de perjurio arte aliquâ palliando magis,quàm sincerè evitando solliciti simus. *Tertium,* qui perjurii immunis esse cupit, juramenti à se suscipiendi verba singula, eorúmque sensum & vim diligenter expendere debere : ut si non debeat servari, ne quidem suscipiatur ; si fas sit susci pi, sine fraude & simulatione servetur. Impium est enim *rem sacram* præproperè *vorare :* & intempestivam,voto jam emisso, *ordiri inquisitionem.* Et hæc de primo dubio. Cujus summa est ; Juramenti verba ubi sunt ita ex se clara, ut de eorum sensu inter bonæ fidei viros nullum

nullum poſſit eſſe dubium, obligari Jurantem in eo ſenſu quem manifeſtè reddunt: nec fas eſſe ipſi, aut inter jurandum, aut poſtquam juraverit, ea verba, quæſitâ in compendium ſuum interpretatione aliò detorquere.

Sect. VIII.

Dubium Secundum, eſt, ubi de verborum ſenſu ambigitur. *Caſus* autem ſunt tres. *Primus* eſt, de *Juramentis Spontaneis*: ut in illis promiſſionibus, quæ fiunt ex mero motu propriæ voluntatis, ex animi quâdam liberalitate, & non ex debito aliquo juſtitiæ aut obſequii. Reſpondetur communiter & verè, iſtiuſmodi Juramenta eſſe ex ipſius jurantis mente accipienda: quia unuſquiſque ſui optimus interpres eſt. Exempli gratia; Siquis apud nos voto, juramento, aut promiſſione ſe obſtringeret dare alicui ptochotrophio aut pauperibus alicujus villæ quolibet menſe decem ſolidos: ſiquidem nobis *Menſis* nomen ambiguum eſt, ſi pauperes illi primam penſionem ſibi ex promiſſo deberi contenderent ad viceſimum octavum diem Ianuarii, & exinde deinceps reliquas viceſimo *Caſus* 46

cesimo octavo quoquo die, accipiendo *Mensem* pro quatuor septimanarum spacio, quæ est una ejus nominis significatio; ille contrà non deberi diceret ante ultimum diem Ianuarii, & sic deinceps, accipiendo *Mensem* pro duodecima ferè anni parte ut in Calendario in duodecim menses totus annus distribuitur, quæ est ejusdem vocis altera significatio: æquissimum est, ut vox ambigua ex ipsius potius quàm illorum mente accipiatur. Quia illa pensio non est eis debita ex justitia, & ante factam promissionem; sed ex charitate, & vi promissionis liberæ, non alicujus pactionis aut contractus. Et de hoc genere juramenti debent illa verba intelligi, quæ citantur in glossa Iuris Canonici, [a] *Patet quod Deus non accipit sic juramentum, sicut ille cui juratur, sed potiùs sicut qui jurat intelligit.* Sed ut hæc responsio rectiùs intelligatur, duo sunt observanda. Alterum, quòd hoc in spontaneis juramentis & promissionibus potissimùm obtinet, cum τῶν ἐξαλλῶν diversa sit ratio, ut mox dicetur. Alterum, jurantem in præsenti casu obligari ad promissum servandum eo sensu, quem ipse verbis suis, quo tempore juravit, aut bona fide intendebat,

[a] gloss. ad c. 22. qu. 5. c. 11.

bat, aut voluit ab audientibus intelligi: non autem in eo sensu quemcunque ipsi postea libuerit illis verbis affingere. Deus enim qui aspicit cor, non luditur verbis: [b] *Nec debet intentio verbis inservire, sed verba intentioni.*

[b] Gregor. 26. Moral. 7. & habetur 22. q. 5.

SECT. IX.

Casus Secundus est de Iuramentis & promissionibus [c] ἐπακτοῖς, id est eis quæ juranti ab alio deferuntur; sive quæ alius quispiam aliquo aut jure suo aut juris prætextu à jurante exigit. Qualia sunt ea imprimis, quæ à Rectoribus pro authoritate sua subditis imperantur, aut legibus sunt constituta: ut apud nos Iuramenta *Suprematus Regii* & *Fidelitatis*; & ea quæ ex statutis Academiæ ab eis exiguntur qui ad gradus promoventur, aliáque similia. Item ea quæ ex justâ conventione partium ab alterutro contrahentium postulantur: ut ea quæ in pactis, fæderibus, aliísque civilibus contractibus ad mutuam fidem confirmandam interveniunt. Pro responsione in hac casu dico, Istiusmodi juramenta regulariter intelligi debere in eo sensu, quem probabiliter judicari potest fuisse ab

Casus 47 [c] ἐπακτοῖς ὅρκος, ἐφ' ὃν ἕτερος ἄγει. οὐκ αὐθαίρετος. Hesyc. ὁ ἀλλαχόθεν ἐπιτερόμενος. Suid.

ab eo cui juratur intentum: ita ut jurans teneatur sub pœna perjurii implere quod promisit (si sit res licita & honesta secundum intentionem deferentis.) [b] *Verba intelliguntur secundùm mentem & intentionem ejus cui fit juramentum*, ait Jurisconsultus. Ratio est, quia eum ob finem hoc juramenti genus suscipitur, ut is cui juratur ex interpositâ fide habeat aliquam certitudinem, id quod sibi à jurante promissum est impletum iri: de promissione autem adimplenda nihilo certior esset, si verba ex mente jurantis, & non ex sua ipsius mente essent intelligenda. Alia enim ratio est Obligationis, ubi debitum fundatur in promissione: ubi verò promissio fundatur in debito, longè alia. Ipse Deus, qui nemini ex jure debitor est, ex promissionibus tamen suis gratuitis, facit se nobis debitorem: & qui Voto, Juramento, vel Promissione spontaneâ se obligat ad aliquem actum charitatis, contrahit ipso facto debitum. Sed quia hoc debitum non fundatur in jure ejus cui facta est promissio, sed promanat ex mero actu libero & gratuito ipsius promittentis: omninò æquum est, ut ipse sit mentis suæ interpres, cujâ potissimùm interest, quantum

[b] l. qui interrogatus. ff. de Inter. ex legit. *Rectissimè dici non ambigo, non secundùm verbum jurantis, sed secundùm expectationem ejus cui juratur quam novit ille qui jurat, fidē jurationis impleri.* Augustin. Epist. 224. *Expectationem eorū quibus juratur qui deceperit, non potest non esse perjurus.* Id Epist. 225.

quantum & quatenus & quo sensu intendebat se obligare. Ast ubi contra promissio ipsa fundatur in debito aliquo antecedente; debito sc. aut subjectionis & obsequii ex authoritate superioris, aut justitiæ & pacti ex conventione partium: quia is cui fit promissio jus habet eam exigendi, & ipsius maximè interest ut promissi fides servetur: ratio postulat ut ex ipsius potiùs mente & interpretatione, quàm ex promittentis sensu, de promissionis obligatione judicetur.

Sect. X.

Casus Tertius est, ubi deferens juramentum sensus ambigui, id tantum postulat ut in ea verba juretur; permittit interim jurantis ipsius arbitrio, quocunq; voluerit sensu juramenti verba intelligere. Dico, meritò suspectum esse debere latentis alicujus doli mali, & proinde recusandum esse viro pio & prudenti oblatum sub tali conditione juramentum: quod mihi videtur triplici de causâ improbandum. *Primò*, respectu ipsius Juramenti, in quo requiritur imprimis veritas: oratio autem indefiniti & ambigui sensus ante distinctio- *Casus* 48

nem factam non est propositio vera, imò ne propositio quidem; cum debeat propositio, ut ex ejus definitione vel pueris notum est, *verum vel falsum significare sine ambiguitate*. *Secundò* respectu ejus cui jurandum est: finis enim juramenti prius est, ut is cui juratur de re priùs incertâ habeat aliquam certitudinem: ex verbis autem incerti sensus quæ potest haberi certitudo? *Tertiò*, respectu ipsius jurantis: qui si juramentum sub eâ conditione præstet, aut proximo scandalum, aut sibi laqueum parat. Istiusmodi enim colluvio, ne cogitari quidem potest quò spectet aliò, nisi ut aut nostro exemplo alii ad idem juramentum suscipiendum (reluctante licèt conscientiâ) inducantur; quod est proximo scandalum præbere: aut ut aliud aliquid postea à nobis virtute illius juramenti faciendum exigatur, quod aut illicitum sit aut incommodum; quod est nobismetipsis laqueum inducere. Caveat itaque vir prudens, ut sibi his artibus imponi patiatur: alteriúsve cujusquam aut gratiam aut metum tanti ducat, ut escam devoret, cui subesse hamum certò sciat. Sanè ut inter jurandum omnia rectè fiant, expedit ut de verborum sensu inter omnes

omnes partes quarum interest liquidò constet: id quod *liquidò jurare* veteribus dictum est:

Scis tamen & liquido juratus
dicere posses.

Et ex veteri formulâ juraturo à deferente juramentum dici solitum est, *Quæ de re peto liquidò jures.*

Sect. XI.

Sed de his satis. Pergo ad *Dubium tertium*, quod est de sensu Juramenti quoad latitudinem sive extensionem ejus: hoc est, an & quatenus sensus verborum ex scopo metiendus est. *Casus primus* est, ubi Juramenti alicujus causa fuit particularis, verba tamen sunt generalia. Exempli gratia; Juramento *Suprematus Regii* causam dedit *usurpatio Papalis*, qui supremam in spiritualibus jurisdictionem in hoc regno sibi vendicabat: verbis tamen Juramenti ita asseritur suprematus regius, ut non Papa solùm, sed & universim omnes alii quicunque excludantur à supremâ potestate in hoc regno exercenda. Respondeo, tale juramentum obligare quoad verba ipsa in ultima sui latitudine. Ratio est, *Casus 49*

quia legis, licet ex particulari occasione latæ, intentio tamen est generalis, omnia ejusdem generis vel rationis incommoda in futurum impedire. Et proinde etsi in proœmio legis mentio sæpè fiat particularis illius mali quod causam dedit legi ferendæ; verba tamen illa quibus lex ipsa continetur plerumque sunt magis generalia: id quod consultò & datâ operâ factum est à Legum latoribus, ut & cætera quæ sunt consimilis rationis simul complecterentur. Ut ergo de sensu Legis, non *ex proœmio*, sed *ex corpore statuti* (ut loquuntur) responsa petunt Consulti juris: sic & Juramenti justâ interpretatione, non ex præmissa *recognitione*, aliâve ejus *præfatione*, sed ex ipso quasi *corpore Juramenti* judicium sumere oportet.

Sect. XII.

Casus 50 *Casus Secundus* est, quatenus Juramentum sit cum aliqua conditione intelligendum. Respondeo breviter. *Primò*, si verba contineant *conditionem expressam*, non obligari jurantem, nisi præstita prius conditione. Ut si Caius promittat Titio se cras daturum centum,

si

ſi Titius fundum ipſi hodie dederit: fundo non dato, non tenetur Caius promiſsione. *Secundò*, ſi conditio nulla ſit expreſſa, debere tamen intelligi omnes illas conditiones ſive exceptiones, quæ ſolent de jure & uſu communi ſubintelligi: nempe hoc vel illud faciam, *Si Deus permiſerit, Salvo jure alterius, Rebus in eodem ſtatu manentibus, Quoad potero & licebit, &c.* ut fuit in explicatione ſecundæ hypotheſeos fuſiùs antè dictum.

Sect. XIII.

Caſus tertius eſt de Intentione Remota & Proxima. Videtur enim ſatisfeciſſe juramento, qui fecerit id quod intenderat *intentione remotâ* & ut finem; etſi non faciat id quod verba ipſa ſonant, quæ ferè continent *intentionem proximam* ſolùm, ſive Mediorum. Exempli gratia, Si quis voto, juramento, vel promiſsione reciperet ſe pauperibus alicuius villæ daturum quolibet menſe decem ſolidos, nihil autem daret toto Ianuario aut Februario, ſed Martio demum menſe daret triginta ſolidos. Reſpondeo jurantem, ſi intenderat obligare ſe tantùm *Caſus* 51

ad substantiam rei, non autem ad ejus rei circumstantiam sive modum, non simpliciter obligari *ad illum modum faciendi*, quem verba insinuare videntur. Unde si in exemplo proposito totam trimestrem pensionem exhibuisset primo mense, sine dubio satisfeciisset promissioni. Potest tamen fieri, ut per accidens & ex consequenti obligetur & ad ipsum modum rei: quia unusquisque obligatur (cæteris paribus, & si nihil aliud impediat) eligere in dubiis id quod est tutius. Ut in exemplo jam allato certè tutius est pensionem eo modo quo promissa est solvere; id est singulis mensibus decem potiùs quàm tertio mense triginta. Tùm ob periculum repentinæ mortis & incertorum eventuum: tùm ad vitandum, qui vel ex neglecta circumstantia oriri possent, mentis scrupulos. Suaderem itáque homini pio, ut cujuslibet sui voti, juramenti, pacti, promissionisque fidem exolvere studeat, juxta verborum & intentionis suæ tenorem, quoad commodè fieri potest, etiam in levissimis circumstantiis: ne minutiora ista contemnendo, aut scrupulos sibi creet non necessarios, aut rebus gravioribus contemnendis paulatim & sensim assuescat. Cæterùm illud

illud unum utcunq; admonitos omnes velim, ut ſummam & coronidem totius hujus diſſertationis de Juramenti ſenſu & interpretatione, magnopere ut caveant, ne ſibi nimium hac in re indulgeant; neu benignâ nimis & laxa interpretatione, dum cupiditatibus ſuis plus æquo favent, Juramenti religionem minuant, & ſe perjurii periculo exponant. Atque hæc *de Formali Cauſâ* dicta ſufficiant.

Sect. XIV.

De *Finali Cauſâ* paucula reſtant dicenda. *Dubium Primum* eſt, cum promittitur res ex ſe licita, ſed aut malâ intentione, aut ob malum finem. Dicendum *primò*, ſimpliciter illicitum eſſe promittere aliquid quantumvis in ſe licitum, malo fine vel intentione. Ratio eſt, quia cùm quivis unus defectus in quolibet actu humano ſufficiat ad hoc, ut totus actus ſit malus, (*Bonum* enim *ex cauſâ integrâ eſt, malum ex partiali:*) tùm præcipuè defectus ex parte finis, ut qui in moralibus primas tenet partes; quò ferè putant id Chriſti dictum pertinere, [a] *Si oculus tuus fuerit nequam, & totum corpus tenebroſum erit.* Dicendum *ſecundò*, *Caſus* 52

[a] Mat. 6. 23

eundò, si quis aliquid alteri juraverit ob finem inhonestum, sine conditione tamen turpi ab alio præstanda; obligari ad faciendum promissum. Ut siquis fœminæ polliceretur se ei dono missurum rem aliquam preciosam, intendens apud se ipsam eo munere ad impudicos amores pellicere, nullâ tamen ei palàm propositâ inhonestâ conditione, teneretur promissionem implere: quòd si proponeret ei unà conditionem inhonestam, non teneretur promisso. Ratio utriusq; est, quia rem preciosam licitum est alteri dare: sed dare sub conditione turpi, illicitum. Dicendum tertiò, Quod promissum est sub conditione malâ, præstitâ conditione debere adimpleri, si res saltem sit licita. Ut siquis alteri pro adulterio, aut falso testimonio, aut alio quolibet inhonesto vel turpi officio pecuniæ summam promiserit: tenetur, ubi alter conditionem pactam præstiterit, promissis stare & pactam pecuniam dissolvere. Sic Thamari nurui sui obligatum se
Gen 38.20 b *Judas* rectè putavit, pactam scortationis mercedem hædum promissum mit-
23 tere. Ratio est, quia etsi pactum fuerit illicitum, tamen res pacta non est illicita: Ergo fieri non debuit, sed factum valet.

Et

Et ex antedictis satis claret, Juramentum illicitum de re licita posse obligare.

SECT. XV.

Dubium Secundum respicit jurantis intentionem. *Intentionem* dico, non eam quæ fertur objectivè *in materiam juramenti*, sive rem promissam; quâ quæritur, quid jurans intenderit promittere, & quo sensu, & ad quid se obligare: de hac enim intentione modò actum est, cum de Juramenti sensu & interpretatione disseruimus: sed *Intentionem* eam intelligo, quæ fertur objective *in ipsum actum jurandi*: quâ quæritur, an intenderit jurare, aut se obligare, vel non. De quâ multa disputant subtiliùs quàm utilius Scholastici. Quæ ex usu sient ad vitæ institutionem pleraque in pauca contraham. *Casus* itaque *primus* est, cum quis ex consuetudine quadam jurandi, incogitans verba profundit juratorias — καὶ ὅρκος ἐπ' ἄκροις ἀεὶ τοῖς χειλέσι. Dico *primò*, certum esse ejusmodi Jurationem esse grave peccatum. Non solùm *originaliter*, & ratione causæ; quia profluit ex habitu quodam pravo: sed etiam *formaliter*, & ratione ipsius actus; in quan-

Casus 53

quantum actus ex naturâ suâ religiosus temere fit, non in iudicio, & sine debitâ reverentiâ. Dico *secundò*, Juramentum illud, si fuit jurandi actus ex animi præcipitantiâ prorsus indeliberatus, non obligare : sed si adfuit aliqua animi deliberatio quantumvis exigua, aliquatenus obligare. Ratio utriusque membri assertionis est : quia ut actus aliquis humanus sit obligatorius, requiritur deliberatus animus ; & pro mensurâ deliberationis, assurgit etiam obligationis mensura.

Sect. XVI.

Casus 54 *Casus secundus*, cum quis honoris aut *urbanitatis gratiâ* (sic enim Casuistæ loquuntur) temerè jurat in re fortassis levi. Exempli gratiâ, si quis cum altero contendens, & honoris quasi prærogativam ei deferens, ut sæpè fit, juraret se non exiturum domo, non discubiturum ad mensam, non bibiturum ; nisi ille alter præiverit, aut prior discubuerit, aut præbiberit. Imò cum sæpissimè fiat, ut sic contendenti utrique idem juret ; si ejusmodi juramenta essent obligatoria, necesse esset è duobus alterum pejera-

pejerare: quia neceſſe eſt alterutrum id facere, quod uterque juravit ſe non facturum. Dico *primò* ut ſupra, Juramentum iſtiuſmodi eſſe temerarium, & peccato non carere, quia caret judicio. *Secundò*, eſſe tamen obligatorium ex ſui natura, niſi fortè fuerit actus omnino indeliberatus. Sed *tertiò*, obligationem illam aut impediri poſſe aut tolli; ita ut perjurus non ſit, qui ſecùs quàm juratum eſt fecerit. Nimirum poteſt *impediri* obligatio, ſi intelligatur cum tacita conditione ſive exceptione, hoc ſenſu; Si tibi placuerit, vel ſi res meo arbitrio permittatur, non ibo niſi tu præveris. Poteſt etiam *tolli*: quia cum proceſſerit ex reſpectu quodam ad honorem alterius, poteſt ille alter ſuo jure cedere, & tunc ceſſabit obligatio; uti (Deo volente) cum de vinculi ſolutione agam plenius oſtendam.

Sect. XVII.

Caſus Tertius, cum quis dubius eſt juraverit, necne, an teneatur Juramento? *Caſus 55*
Aliqui putant non obligari: ex illa regula Juris, *In dubiis melior eſt conditio poſſidentis.* Sed quum valeat illa regula in

in his tantùm, quæ ad commutativam Iustitiam pertinent; ut si Caii hæres dubitet an bona defuncti quæ ad ipsum ex testamento devenerunt bonè parta fuerint nècne: Alii, & fortasse rectiùs, putant obligari, nisi possit dubitationem deponere. Ratio, quia in dubiis eligendum quod tutiùs: & est certè tutius obligatum se putare, quàm non obligatum; quia ex illo errore exponit se ad summum non nisi temporali incommodo, ex hoc perjurii periculo.

Sect. XVIII.

Casu 56 *Casus Quartus:* cum quis volens jurare, non tamen intendit se obligare, an nihilominus obligetur? Scholasticorum & Casuistarum plurimi, præsertim qui ante Cajetanum fuerunt, negant obligari. Et quidem excusat se à perjurio Cydippe Ovidiana istiusmòdi defensione:

[a] *Quæ jurat mens est: nil conjuravimus illâ.*

[a] Ovid. in ep. Cydip.

At sanior est Cajetani sententia, & qui eum secuti sunt Scholasticorum, deliberatè jurantem, sive intendat se obligare, sive non, obligari tamen. Etenim & actus jurandi est ex se obligatorius, & proce-

sit

ceſsit ab animo deliberato: ergò neceſſariò ſequetur obligatio, niſi aliundè impediatur. Cum ergò obligatio ex jurejurando neceſſariò & naturaliter profluat, non eſt in poteſtate hominis eam impedire, vel ſummovere: nemo enim poteſt, poſitis rerum naturis, earum neceſſarios effectus impedire. Annon deberet omnibus ludibrium, qui cum manum & ſigillum ſyngraphæ obligatoriæ opponeret, profiteretur tamen ſe nullam habere intentionem ſemet obligandi? Imò illa intentionis ſuæ profeſsione non obſtante, annon facto ipſo obligaretur tamen? Obligatur pariter & qui jurat ipſo jurandi actu, quicquid aut intendit, aut ſe intendere profiteatur: quia intendens cauſam, intendere præſumitur & ejus cauſæ neceſſarium effectum.

Atque ita tandem difficilem hanc & diffuſam *de Juramenti Vinculo* diſſertationem, auſpice Dei bonitate, comite patientiâ veſtrâ, per quatuor Cauſarum genera deductam, ut potui, abſolvi: reliquam tractationis partem, quæ *de Vinculi Solutione* eſt, propediem (Deo annuence) unica prælectione complexurus.

Præ-

Prælectio Septima.

De Vinculi Juratorii Solutione; & de Jurisjurandi usu & abusu.

Continens Casus quinquè, & Conclusiones totidem.

SUMMARIUM.

1. *In promissorio Juramento quæ veritas requiratur.*
2. *Solutio vinculi quid sit.*
3. *Juramentum an sit dispensabile?*
4. *Potestas Papæ dispensandi in juramentis examinatur.*
5. *Juramentum an possit commutari?*
6. *Juramentum subditi prælatus potest irritum reddere.*
7. *Juramenti materiâ cessante, cessat & obligatio.*
8. *Relaxari potest juramentum ab eo cui factum est.*
9. *Non est illicitum jurare.*
10. *Jurandi in sermone quotidiano Cacoethes.*
11. *Non est jurandum sine necessitate.*

12. *De*

12. *De juramento ab aliis exigendo, Cautiones.*
13. *Juramentum dubitante conscientiâ non suscipiendum.*

Sect. I.

VInculi illius sive ligaminis, quod qui jurat ligat super animam suam, & de quo tàm multa hactenus diserimus, *Solutio* hodiernum pensum est, & totius propositæ tractationis novissima pars. De qua solutione, antequam ad species descendatur, duo sunt in genere observanda. *Observandum primò*; vinculi solutionem peculiarem esse juramento promissorio, in assertorio locum non habere. Omni Juramento, sive Assertorio, sive promissorio, debet inesse *Veritas*: Jer. 4. 2. sed cum hoc discrimine, quòd ad juramentum Assertorium unica sufficiat veritas de præsenti, cum in Promissorio duplex requiratur; una sc. de præsenti, altera de futuro. *Veritas de præsenti* respicit ipsum *actum jurandi*: & consistit in hoc, ut jurans quando jurat verum dicat; hoc est, ut mens sit congrua verbis, & ut habeat intentionem servandi id quod

quod promittit. Qui actus jurandi in Promissorio, quoad veritatem & falsitatem omnino convenit cum actu jurandi in Assertorio. Materia enim illius veritatis in utroque actu, cum sit *de præsenti*, transit in quandam quasi necessitatem immutabilem; in quantum Juramentum [b] quamprimum præstitum est, statim aut verum fuit aut falsum: quam veritatem aut falsitatem, ubi actus ille semel transierit, tàm impossibile est posse mutari, quàm impossibile est id quod factum est infectum fieri posse. *Obligativo* ergo illa, qua tenetur jurans de præsenti verum dicere, cadit super ipsum *actum jurandi*, estque illi actui inseparabiliter conjuncta; & proinde *solvi non potest*, nec à Juramento separari: & juramenti Assertorii præter istam de præsenti nulla est ulterior Obligatio, quia materia ejus est factum aliquod præteritum aut præsens. Sed in Promissorio juramento, cujus Materia est res de futuro præstanda, requiritur etiam *veritas* altera, *de futuro* &c. quæ respicit *Materiam Juramenti*: & consistit in hoc, ut jurans quod promisit efficiat esse verum; hoc est, ut adimpleat promissum. Cum igitur materia juramenti promissorii, nempe res de

[b] Vnde Gleanthes dixit unūquemque eo ipso tempore quo jurat aut ἐνορκεῖν aut ὄμνυειν. apud Stobæ. ser. 28.

de futuro præstanda, propter futurorum eventuum incertitudinem multiplici mutationi & varietati obnoxia sit: hinc fit, ut *Obligatio* quæ cadit super illam *Materiam*, & quâ tenetur jurans de futuro promissum adimplere, mutabilis sit & à juramento separabilis. Et hoc ipsum est, quod *vinculi solutionem* dicimus. Unde etiam sequitur id quod *secundo* loco *observandum* est; sc. solutionem vinculi in juramento promissorio non intelligi debere respectu Obligationis illius prioris, quæ nascitur *ex veritate de præsenti*, & est ei cum Juramento Assertorio communis: sed intelligi solum respectu obligationis posterioris, quæ nascitur *ex veritate de futuro*, & est ipsi propria & peculiaris. Hoc est, Omnis promissoriè jurans, ipso facto & vi ipsius actus jurandi, simpliciter & insolubiliter *obligatur de præsenti* bonâ fide & ex animo intendere id postea efficere quod promisit: sed postquam juratum est, multis de causis fieri potest ut *non obligetur de futuro* illud ad postea implendum quod antè promiserat & intenderat. Verbo sic, Perjurus est semper, qui [c] *non intendit* quod promittit: non est semper perjurus, qui [d] *non perficit* quod promisit.

[c] τὸ μὴ διανοεῖσθαι ἔχειν ἃ ὑπεσχέθη. Cleanth. apud Stob. serm. 28.

[d] *Non omnis, qui aliter facturus est quàm promittit, in dolo* jurat 22. qu. 2. cap animadvertendum.

P SECT.

Sect. II.

Ut autem licitè & sine perjurio alióve peccato non adimpleatur quod promissum est, ex horum altero contingere necesse est: vel quòd nulla ab initio fuerit obligatio, vel quòd ea postèa (*soluto vinculo*) sublata sit. Si res promissa erat cum juraretur aut *impossibilis*, aut *illicita*, Juramentum eâ de re præstitum nullam inducebat obligationem, neque indiget solutione, sed pœnitentiâ: quando quidem sic jurando etsi admissum sit grave peccatum, nullum tamen vinculum est contractum. Rei enim impossibilis, & rei item illicitæ nullam esse obligationem antè ostendimus. *Solutio* ergò *vinculi* supponit antecedentem obligationem; eámque postèa aliundè sic tolli significat aut saltem impediri, ut qui priùs juramenti vinculo ita constrictus tenebatur, ut non liceret ei sub pœna perjurii aliter facere quàm promiserat, ad promissum suum adimplendum jam non ultra teneatur. Itaque quod nunc agitur hoc est, ut certam rationem inveniamus, quâ is qui se juramenti vinculo obligavit ad aliquid faciendum, possit esse

ſecurus in conſcientiâ ſuâ ſe ab eo vinculo liberari, nec ad illud faciendum quod promiſit ultrà obligari. Cujus rei cum quinque omninò modi ſoleant aſſignari, ſinguli ſunt à nobis ſuo ordine examinandi.

Sect. III.

Primus Caſus eſt de Diſpenſabilitate Juramenti: An & quatenus Superioris diſpenſatio ejus obligationem tollere valeat? *Caſus §7*

Diſpenſatio autem, ut ea vox communiter accipitur, exemptionem ſignificat alicujus perſonæ à lege communi factam ex ſpeciali indulgentiâ ab habente authoritatem. Ut ſi quis legi alicui ſubditus, Principis beneficio ex ſpeciali gratiâ ab illius legis obedientiâ eximatur: & ut fieri quotidie videmus in Academiis, ubi ex rationabili cauſâ diſpenſationes ſolent concedi particularibus perſonis, ut liceat eis in aliquibus aliter quàm ſtatutum eſt facere. Fundatur autem *diſpenſationis jus* in *omnia* illa, quæ poſtulat ut de rigore legis nonnunquam aliquid remittatur, ut æquitati ſit locus. Cum enim leges neceſſe eſſet verbis generalibus ferri, & ad id reſpicere quod *communiter & plerumque* bo-

num & utile est publico; quod tamen sæpiùs contingere potest esse *prò hic & nunc* inutile vel saltem minùs bonum: æquum utique visum est, ut ubi observatio ejus quod lege sancitum est videtur esse alicui privatæ personæ valdè onerosa vel incommoda, & ex ejus omissione publico non multum incommodari, Princeps vel alius legitimus superior potestatem haberet determinandi legem in eo casu non videri servandam: & hoc est quod dicimus in lege dispensare. Quam autem potestatem habent *Principes seculares* dispensandi in legibus suis, eandem sibi arrogant *Pontifices Romani* dispensandi in votis & juramentis. Quorum in hoc genere audaciam, dum subditos Regum à fidelitate sua absolvunt, Principum contractus & fœdera rescindunt, Votorum & Juramentorum vel arctissima quæque vincula commutando, relaxando, dispensando, contraria jubendo, alióve artificio pro libitu & utilitate dissolvunt, utinam eorum nonnulli, qui rectissimè damnant, non pessimè imitarentur. Sed enim ut alii *de facto* exerceant, solus interim Papa vendicat sibi quasi *de jure* debitam hanc dispensandi in juramentis potestatem.

Con-

Conquesti sunt graviter hac de re, & in Papalium dispensationum abusus acriter invecti, etiam ante Lutherum multi, ad quorum scripta remitto istarum rerum studiosos; atque aliquot argumentis contendo Juramenti vinculum esse simpliciter indispensabile, ita ut nec Papa nec alius quisquam ullam habeat omnino potestatem cum eo dispensandi. *Primò*, quia obligatio Juramenti est de Jure divino naturali: Jus autem naturale non subest foro humano; quum Deus solus sit author & dominus naturæ, nec hactenus potuerit unquam ostendi, Deum ulli hominum generi aut ordini authoritatem concessisse dispensandi [b] *in his quæ sunt juris naturalis.* *Secundò*, quia concessâ hac dispensandi potestate, everteretur funditùs præcipuus juramenti finis, quæ est assecuratio (ut ita dicam) rei promissæ: nullam enim posset habere certitudinem is cui juratur impletum iri quod promissum est, si cum jurante posset dispensari ne impleret. *Tertiò* quia juramentum eodem ipso actu & in eodem instanti, quo jurandi inducit *obligationem* servandi promissionem, acquirit etiam simul ei cui juratur *jus* ad rem promissam: qui duo effectus Juramenti

[b] Et tamen de Papâ sic glossa, *Dico quod contra jus naturale potest dispensare.* ad 15. qu. 6 cap. authoritatem.

ita conjuncti sunt, ut posito altero vel sublato, alterum quoque necesse sit simul poni vel tolli. Si ergò supponeretur dispensatione tolli *obligationem* jurantis, sequeretur eâdem tolli quoquè *jus* ejus cui juratur. Et inde etiam ulteriùs sequeretur, dispensationem illam aut *inanem* esse aut *iniquam*: inanem & supervacaneam, si volente eo cui juratur fieret; si invito, iniquam & injustam. Illo enim volente, remitti potest obligatio (ut mox ostendam) etiam sine dispensatione: nolenti autem jus suum adimere, injuria est. *Quartò*, quia in Juramento promissorio non tantùm proximo fit obligatio, quatenus est *promissorium*; sed & Deo, quatenus est *Juramentum*. Ergò dato sed non concesso, prælatum habere potestatem tollendi obligationem, quâ homo obligatur homini respectu promissionis: præsumptio tamen esset non ferenda, si terra & cinis assumeret sibi potestatem tollendi authoritate suâ obligationem, quâ homo obligatur Deo ut testi & vindici. *Quintò* denique quia dispensatio humana est res *fori externi*: obligatio verò juramenti est intùs in conscientiâ, quæ uni Deo subest ut judici, & in quam homo non habet imperium.

Quisquis

Quiſquis ergò vendicat ſibi jus diſpenſandi in Juramento, aſſumit ſibi poteſtatem divinam, erigendo ſibi tribunal *in foro interno*, & exercendo dominium in hominum conſcientias. Et eſt ipſa diſpenſatio invalida, & de jure nulla: ſicut ſententia prolata à Judice in foro non ſuo, quia prolata eſt à non Judice, eſt ad omnem juris effectum invalida.

Sect. IIII.

Torquent hic ſe mirum in modum Diſpenſationum Patroni, ut primi argumenti (quod ſibimet unum objicere ſolent) vim declinare videantur. Sudant nimirum hoc ſaxum verſando, (tuendam enim ſibi vident utcunque Papæ hac ex parte authoritatem, ne culinæ ſuæ malè ſit), nec tamen proficiunt hilum: dum quo ſe ſolidè tueantur non habent, nec inter ipſos adhuc unquam convenire potuit, quo jure Papa hanc ſibi arroget diſpenſandi poteſtatem. Quod vel unum malæ defenſionis conſcientiam arguit. Quemadmodum enim in bello ſuſcipiendo, ſic & in exercenda poteſtate, cauſa quæ parùm conſtanter aſſignatur, facilè præſumitur eſſe parùm

Opin. 1. justa. Sunt imprimis qui potestatem hanc dispensandi in Juramentis & Votis, abillâ absolutâ & Oecumenicâ Papæ authoritate arcessunt, quâ *mundi dominus* est, & totius *Orbis Imperator*. Quia enim omnis jurans aut vovens est Papæ subditus: propterea inquiunt, in omni voto aut Juramento subintelligi debere illam conditionem, [a] *si Domino Papæ placuerit*. Unde sequitur, quamprimùm Papa significaverit (id quod dispensando facit) sibi non placere ut ratum sit quod juratum est, obligationem protinus cessare. Quæ sententia si obtineret, posset Papa pro libitu suo juramenta quævis rescindere, sive subesset justa aliqua causa, sive non. Rejectâ itaque hac crassiore sententiâ, alii, inque his moderni aliquot Jesuitæ, negant Pontificem dispensare posse in Juramentis, aut Regum contractus dissolvere, neque id ab eo fieri, *propriè* loquendo; tollendo sc. obligationem, aut (stante obligatione) ab ea eximendo privatam aliquam personam: sed dicunt eum dispensare *impropriè* tantùm; [b] declarando sc. Juramentum in eo casu non obligare, propter aliquod bonum quod impediretur, aut malum quod sequeretur, si Juramentum

[a] Richard in 4. distinct. 38. art. 9 v. Sayr. 6. clav. Reg. 11. num. 8.

Opin. 2.

[b] Bonavent Paludanus, Antoninus, &c. apud Sayr. ubi supra num. 9.

tum illud ſervaretur. Sed contrà, præterquàm quòd res ipſa clamat Papam hac in re poteſtatem exercere pluſquàm declaratoriam, aut (quod tantundem eſt) ſub declaratoriæ poteſtatis obtentu poſſe eum de fœderibus, Votis, Juramentis & Contractibus Regum & aliorum quorumcunque pro ſuo arbitrio ſtatuere; quum ſit ipſe in hoc caſu ſupremus ac ſolitarius Judex, cujus ſententiæ omninò ſtari oporteat ſinè aliqua appellatione; Vel *primò* apertè *cauſa juſta* eſt, cur non debeat res Juramento promiſſa præſtari, ut ſi ſit impoſſibilis, turpis, inhoneſta, vel quovis modo illicita: & tunc poteſt jurans propriâ authoritate, imò verò tenetur retractare quod juravit, non expectatâ Papæ vel alterius cujuſquam diſpenſatione: ubi enim nulla eſt obligatio, conſcientia libera eſt, nec diſpenſatione opus eſt: Vel *ſecundò*, Aut *nulla* apparet juſta *cauſa* cur non ſervetur fides juramento data: & tunc omninò ſervanda eſt; & peccat quiſquis diſpenſationem aut petit aut concedit; quia manet obligatio, quæ humanâ authoritate tolli nec poteſt nec debet: Vel denique *dubia res* eſt, nec ſatis conſtat propter aliquas difficultates ex utraque

quę parte utrùm jurans teneatur adimplere quod promisit: & tunc quidem utile erit viros divini juris peritos prudentes & pios consulere, & ex ipsorum sententiâ quid facto est usus statuere. Quâ in re, cùm peritiâ magis quàm potestate constet, cur potiores sint Papæ quàm alterius cujusquam partes non intelligo; nisi certum esset Papam cæteros pietate & prudentiâ anteire: quod non est credibile, certè non est necessarium.

Opin. 3. Alii *tertiò*, declaratoriâ hac dispensatione non contenti, ut quæ Pontificiâ potestatem nimiùm imminuat, responsionem excogitarunt miræ subtilitatis: nempe

[c] V. Sayr. num. 10 &c. prælati [c] dispensatione revera tolli Juramenti obligationem quæ est juris divini naturalis; non tamen propterea dicendum, prælatum dispensare in jure divino & naturali: Quia, inquiunt, lex illa naturæ divina est, ut juramentum quandiu vis ejus & obligatio manet servetur: & cum hac lege Prælatus non dispensat; sed per dispensationem suam tollit illam juramenti vim, quâ jurantem ante dispensationem verè obligavit. Sed hæc subtilitas si ad vivum resecetur, aut mera nugatio est & nihil dicit, aut implicat contradictionem: & eam etiam refellit

Jesuita

Jesuita[d] *Acborius*; qui tamen & ipse eo nomine [e] *Sayro monacho* vapulat. Sic isti Cadmei fratres, dum se mutuis ictibus conficiunt, nec certam defensionis suæ rationem afferre valent, causam quam tuendam susceperunt defendi non posse reipsâ confitentur. Concludo itaque nec Papæ, nec Principi, nec Synodo, nec Senatui, nec ulli Prælato vel Ecclesiastico vel seculari jus esse in fœderibus, contractibus, aut Juramentis dispensandi, aut quenquam à vinculo quo ante factam dispensationem obstrictus tenebatur absolvendi.

[d] Part. 1. Instit. lib. 6. cap. 1. dub. 4.
[e] Sayr. 6. cla. Reg. 11. num. 11.

SECT. V.

Isti de dispensatione quæstioni primæ, proxima est ei affinis *de juramenti commutatione* quæstio, sive *Casus secundus*. Est autem *Commutatio* (ut ipsum nomen indicat) nihil aliud quàm translatio obligationis ab unâ materiâ ad aliam; quæ sive major, sive minor, sive æquivalens, videtur esse aliquo respectu commodior. Differt autem *Commutatio* a Dispensatione quodammodo sicut *Species* à suo Genere, vel *Pars* à suo Toto. si enim sufficeret ad solvendum vinculum tàm

Casus 58

tàm una quàm altera: solveretur & vinculum *ex Toto* per Dispensationem, per Commutationem verò *ex parte* solùm. Summa Doctrinæ Casuistarum de Commutatione fere hæc est. *Primò*, posse privatum quemvis sua authoritate sine superioris dispensatione commutare votum aut Juramentum in id quod est *evidenter melius*. Quod confirmant exemplo ipsius Dei, qui promissa sua temporalia non semper implet ad literam, sed sæpè ea commutat in melius: & adducunt in hanc sententiam dictum Gregorii, Propositum aut promissum non infringit, qui in melius id commutat. *Secundò*, non posse commutari promissum in id quod est *evidenter pejus*, aut de quo dubium est an sit melius, sine authoritate superioris, qui habet legitimam potestatem in ea parte judicandi & determinandi. *Tertiò*, Commutatione omnino tolli obligationem præexistentem à materiâ priori; & induci de novo obligationem in materiâ diversâ. Sed tota ista doctrina falso nititur fundamento, *dispensabilitate* sc. Juramenti; quæ cum nulla sit, ut modò probavimus, ruat necesse est hæc ei superstructa *Commutatio*. Dico ergò breviter, non posse remitti

vel

vel ſolvi juramenti vinculum, aut ex toto per Diſpenſationem, aut ex parte per Commutationem ſine conſenſu omnium partium. Præcipuò autem requiritur conſenſus ejus cui juratur; quia ei jus acquiritur, quod ſine ipſius conſenſu non debet ei furripi. Exemplum autem à Deo ſumptum non eſt ſimile: quia *promiſſiones Dei*, ut ſunt omnes gratuitæ, ita temporales ſunt etiam conditionales, & intelligendæ cum exceptione crucis, & beneplaciti ſui, & utilitatis noſtræ. Nec vero eſt *Voti* & *Juramenti*, reſpectu commutationis, ratio per omnia ſimilis. *Votum* enim cum ſoli Deo nuncupetur, poterit fortaſſe voventi aliqua licentia concedi permutandi id ipſum in aliud quod ſit evidenter melius & Deo gratius; cum nulla fiat iſtâ permutatione injuria alicui tertiæ perſonæ; at in *Juramento*, quod homini factum eſt, fieret illi homini[a] *injuria*, ſi abſque ejus conſenſu & præter ipſius voluntatem in aliud commutaretur. Vt ſi Caius juratus ſolvere Titio decem libras, daret ei equum decem librarum pretio æſtimatum; non cenſendus eſſet ſatisfeciſſe Juramento. Iniquum enim, ut quis cogatur rem ſibi debitam commutare invitus. Neutro ergo

[a] *Nemo poteſt mutare conſilium in alterius injuriam.* l. 75 de diverſ. reg. Jur.

ergo istorum modorum solvi potest juramenti vinculum, aut obligatio tolli.

Sect. VI.

Casus 59 Sed posse videtur reliquis qui supersunt tribus modis: *Irritatione* sc. Superioris, *Cessatione* Materiæ, & *Relaxatione* Partis. *Casus* ergo *Tertius* est de solutione vinculi per Irritationem à Superiore factam. Significat autem *Irritatio* (sic enim, Barbarè licet, cum Casuistis loquendum est,) actum legitimi superioris, quo authoritate suâ irritum facit sive annullat juramentum à subdito sinè ipsius consensu præstitum. Rescindere enim posse legitimum superiorem vota & juramenta eorum qui sub ipsorum sunt potestate, & non sui juris, fusè docet [c] hoc ipso capite *Moses*: uti nos ubi de Causâ efficiente egimus [d] antè ostendimus. Ratio est, quia is qui alienæ potestati subest, non est sui juris, non habet potestatem se obligandi in iis rebus in quibus subest, nisi ex voluntate superioris cui subest: & proinde non debet aliquo actu suo inducere sibi obligationem sinè illius consensu, vel expresso, vel

[c] Num. 30.
[d] Prælect. 4. num. 5.

rationabiliter præsumpto. *Jura* enim *Prælatorum* in subditos, ex lege Dei immotâ & æternâ, perpetua sunt. *Officia* insuper *Subditorum* erga prælatos, obsequiique jus & subjectionis, ex eâdem perpetuâ lege, perpetua sunt & indispensabiliter obligatoria. Quæ obligatio antecedens (ex tertiâ nostrâ hypothesi) impedit effectum Juramenti subsequentis, ne possit obligare: semper enim *obligatio prior præjudicat posteriori*; & irritum facit omnem actum inductivum novæ obligationis sibi contrariæ. Dicendum ergo in hoc casu *primò*, non debere subditum in iis rebus in quibus alteri subest jurare se facturum quidquam, absque præsumpto saltem superioris sui consensu. *Secundò* si juraverit & res sit licita, obligari ad faciendum quamdiu non videtur id esse contra voluntatem, dignitatem, aut utilitatem superioris. *Tertiò*, superiorem, si expresso consensu suo, sive antecedente sive subsequente, promissionem subditi semel confirmaverit, * non posse eandem postea irritam facere, aut obligationem ejus tollere. *Quartò*, si superior quamprimùm rem resciverit, statim, dissensum suum palàm & peremptorie subdito significaverit, prohi-

* *Quod semel placuit, amplius displicere non potest.* 21. reg. jur. in 6.

prohibueritque id in quod juratum est fieri; cessare continuò obligationem illam Juramenti transitoriam; & subditum vi obligationis officii, quæ permanens est & perpetua, teneri contrà quàm juraverat facere. Vnde siquis alienæ potestati subditus, puta domini aut patris aut principis vel sponte suâ, vel vi & metu adactus, vel dolo aut exemplo alieno inductus, aliquod fortè Juramentum præstaret, in quod dominum, patrem aut Principem si adesset non fuisse consensurum crederet; jurando peccavit contra officium debitum, & omnino tenetur illud juramentum ut officio suo contrarium, non servare. Stet ergò solvi vinculum Juramenti ex irritatione legitimi superioris.

Sect. VII.

Casus 60 *Casus quartus* est de solutione vinculi *per cessationem materiæ*, aut mutationem aliquam notabilem factam circa causam Juramenti principalem. Tunc enim cessasse materiam censendum est, cum rerum status inter tempus jurandi & tempus adimplendi ita immutatus est, ut si quo tempore jurabatur præviderí

deri potuiſſet is qui poſtea inſecutus eſt rerum ſtatus, non omnino juratum fuiſſet. Reſpondetur breviter, ceſſante Juramenti, Voti, aut promiſſionis materiâ, ceſſare ſimul ejuſdem & *obligationem*: quemadmodum in naturalibus & artificialibus, deficiente materiâ, deficere neceſſe eſt & actionem agentis. Nec enim poteſt ignis urere, ſi deſit materia combuſtibilis: nec faber, ni adſint ligna, ſcamnum facere. Si quis ergo miles juret obſequium belli Imperatori: finito demum bello, cum ipſe deſierit eſſe imperator, non ultrà tenetur ex juramento obſequium ei præſtare. Et ſi pater aliquis juraret, ſe teſtamentum in quo filium inſtituiſſet hæredem nunquam mutaturum: comperto tamen poſtea filium hæredem inſtitutum patri venenum miſcuiſſe, pater non ultrà tenetur juramento, ſed eo non obſtante poterit mutato teſtamento alium hæredem inſtituere. Idem dicendum eſt, cum quis juravit ſtatuta alicujus Collegii ſive communitatis ſibi prælecta obſervare: ſi poſtea contigerit ea ſtatuta revocari vel abrogari, jurans abſolvitur à vinculo illius Juramenti. Ratio eſt, quia radice obligationis ſublatâ,

tollitur unà pullulans inde obligatio: fuit autem *Materia* illa quæ causam dedit jurationi, radix ejus obligationis quæ ex illa juratione insecuta est. Juramentum enim [a] *sequitur naturam & conditionem actus cui adjungitur*, id est Materiæ circa quam versatur, *sicut accessorium sequitur naturam sui principalis* [b]: & quæ accessorium locum obtinent, inquiunt jurisconsulti, extinguuntur, cum principales res perempræ fuerint.

[a] 42. reg. Jur in Sexto.

[b] 1. ff. de pecul. legat.

SECT. VIII.

Casus 61 *Casus ultimus* est, de solutione vinculi *per Relaxationem Partis*, ejus sc. cui juratum est: ut si Caius Titio aliquid promiserit, an remittente Titio obligationem, Caius promissi religione exolutus sit? Ubi imprimis observandum hunc loquendi modum *Remittere Juramentum*, & alium ei consimilem, *Juramenti gratiam facere*, apud bonos authores non uno semper sensu accipi. Sumuntur enim interdum cum relatione *ad juramentum præstandum*; & sic is dicitur alteri remittere juramentum, vel juramenti gratiam facere, qui cum alter ille paratus est jurare, contentus voluntate non postulat ab eo Juramentum, sed in jurato credit, vel aliâ quacunque de causa

tausa jusjurandum ab eo à quo exigendi jus habet, non exigit. Plerunque tamen sumuntur cum relatione *ad juramentum præstitum*: & sic is dicitur alteri remittere vel gratiam facere, qui ei id quod promissum est condonat, nec rem virtute juramenti debitam cum exigendi jus habeat, exigit. Sic de Tiberio Suetonius, [a] *Equiti Romano jurisjurandi gratiam fecit ut uxorem in stupro generi compertam dimitteret, quam se antea nunquam repudiaturum juraverat.* Et Impp. Antoninus & Verus rescripserunt [b] *gratiam se facere jurisjurandi ei qui juraverat se ordini non interfuturum, & postea Duumvir creatus est.* Et hæc est illa remissio sive gratia Juramenti, quam *Relaxationem* vocant Casuistæ. De qua dico *primùm*, Relaxationem istam in Juramentis, fœderibus, Pactis, aliisque Contractibus humanis locum habere, non item in Votis. Ratio discriminis est, quia Vota Deo fiunt ut parti: ab homine autem ea sola relaxari fas est, quæ homini facta sunt. Dico *secundò*, si juretur in gratiam alterius, id est per respectum ad honorem, obsequium, utilitatem, aliúdve ejus bonum vel commodum; juramentum non obligare, nisi is in cujus

[a] Sueton. in Tiber. cap. 35.

[b] l. 38. ff. ad municipal.

gratiam juratur, id gratum ratúmque habuerit. Sicut juris noſtratis interpretatione, non obligat Caium ad ſolvendum Titio centum chirographum, etſi Caii manu ſubſcriptum, ſigillóque firmatum; niſi id Caius Titio tradiderit, Titiuſque aut alius ejus nomine & vice ſic traditum acceperit. Dico *tertiò*, Juramentum ſic præſtitum, ſi is cui juratur ratum habuerit & velit ſervari, non poſſe [c] ab aliâ quâcunque tertiâ perſonâ relaxari. Ratio eſt, quia nemo poteſt jus alteri acquiſitum, niſi ipſe conſenſerit, adimere. Vnde ſequitur quod antè diximus, per diſpenſationem tertiæ perſonæ non tolli obligationem juramenti, abſque conſenſu partium. Dico *quartò*, ſi is cui juratum eſt remiſerit jusjurandum & nolit ſervari; jurantem obligatione protenùs ſolvi, nec in conſcientia teneri id facere quod ſe antè facturum juraverat. Ergò Caius Titio juratus ſolvere centum, ſi poſtea Titius ei debitum remiſerit, non ultrà tenetur juramento. Ratio eſt, quia poteſt quilibet ſuo jure cedere, & rem ſibi debitam condonare. Debito autem ſoluto, [d] ceſſare ipſo facto obligationem neceſſe eſt; cum terminus obligationis ſit debiti ſolutio, ut

[c] *Non debet alii nocere, quod inter alios actum eſt.* l. 10. ff de Jurejur.

[d] *Tollitur omnis obligatio ſolutione ejus quod debetur.* l. 1. Inſtit. quibus modis toll. oblig.

ex

ex obligationis definitione patuit, ſicut apud nos, ex ipſâ formulâ ſyngraphæ obligatoriæ conſtat, ſolutâ pecuniâ obligationem ſolvi. Si dicas debitum hic non ſolvi, quia promiſſum non impletur: Reſpondeo, ad omnem juris effectum perindè eſſe ſive realiter impleatur, ſive ab eo cujâ intereſt pro impleto habeatur. Ratio eſt, quia *acceptatio* ejus cujâ intereſt, eſt interpretativè *acceptio rei*: atque ita, ceſſante quaſi materiâ, ceſſat obligatio, eâdem ferè ratione quâ in proximo antecedente caſu dictum eſt. Et hoc ipſum eſt quod [c] *Acceptilationem* Juriſ-Conſulti vocant, per quam (*civilem* licèt *ſolutionem*, & non veram) non minùs tamen obligationem tolli docent, quàm per veram ſolutionem. Si iterum dicas, ut relaxatione tolli poſſit obligatio homini facta, videri tamen obligationem Deo factam manere: ſicut [f] antè reſponſum eſt in caſu Juramenti metu extorti: Reſpondeo, ex relaxato eo quo jam dictum eſt modo vinculo nullam fieri Deo injuriam, ſicut fit in violatione Juramenti coacti: quia promiſſio facta præciſe in favorem alterius, in Deum dirigitur ſolùm ut teſtem promiſſionis homini factæ, & vindicem violatæ

[c] *Eſt acceptilatio imaginaria ſolutio.* ibid v. tit. de Acceptil. ff. 46 5 & l. 1. Inſtit. 3. 30.

ejus fidei quæ alteri astringitur: quam fidem cum non violarit, sed promissioni satisfecerit, omni prorsus obligatione solutus est, & apud Deum & apud hominem. Dico *quintò*, solutionem vinculi quæ fit per relaxationem partis, eousque extendi quò parti relaxanti placuerit; ut si Caius Titio juraverit solvere centum, Titius autem ei postea quinquaginta remiserit; solvitur obligatio g *ex parte tantùm* non ex toto. Tollitur sc. vinculum quoad quinquaginta remissos, manet quoad quinquaginta non remissos. Rursùm, si Caius Titio juraverit solvere centum infrà viginti dies, Titius autem videns Caium non posse constituto die sine aliquo suo incommodo pecuniam solvere, concedat ei adhuc viginti dies alios: Relaxatio hæc quæ fit per dilationem sive prorogationem temporis, eatenùs solvit Juramenti vinculum, ut non teneatur pecunias solvere prout initio juraverat intra dies viginti; tenetur tamen, idque ex primi juramenti vinculo intra dies quadraginta easdem solvere. Dico *sextò*, Relaxationem partis valere ad vinculum juramenti solvendum, quantum ipsius interest; non tamen valere in præjudicium tertiæ personæ,

g *In parte debiti accepti latio fieri potest.* l. 1. Initit. §. 30.

re. Ratio est, quia potest quilibet per actum suum de jure proprio quantum vult remittere; Sed non potest quisquam de alieno jure quicquam demere, ipso vel inconsulto vel invito. Debet itaque unusquisque sic cedere jure suo, ut salvum sit interim alteri cuique jus suum. Sic *Abraham* de bonis jure belli acquisitis post reportatam de quatuor Regibus victoriam *Gen.* 14. [h] jure suo cessit, cum suam prædæ partem Regi Sodomorum universam condonavit; reservatâ tamen tribus Ducibus belli sociis quæ eis obtigisset justâ portione. Vnde Caius juratus solvere Titio & Iulio centum, si Titius ei suam partem debiti condonet, solutus est Iuramenti vinculo quoad illam partem quæ Titio debebatur; manet tamen obligatio quoad partem Iulio debitam. Ex eodem fundamento fit, ut *relaxatio partium* ex consensu nihil efficiat in *contractu Sponsaliorum:* Quia ibi non utilitas tantùm hominis spectatur, sed & institutum Dei: cui magna fieret injuria, si contractus ille etsi ex communi contrahentium consensu violaretur: Quia virtus illa & efficacia quam habet hæc de quâ nunc agitur relaxatio ad tollendam obligationem, supponit actum illum qui obliga-

[h] Gen. 14. 22 — 24

obligationem induxerat, non ſpectaviſſe ad aliud aliquid, præter bonum & commodum partis relaxantis tantùm. Si alterius cujuſquam interſit ex aliquo ſuo jure Obligationem non ſolvi, Obligatio non ſolvitur.

Sect. IX.

Eorum igitur quæ de *vinculi Juramentorii ſolutione* hactenùs dicta ſunt, breviter hæc ſumma eſt, Nec *diſpenſatione* alicujus ſuperioris, nec ulla *commutatione* ſolvi poſſe Iuramenti vinculum, quin ut jurans adhuc in conſcientiâ ſuâ obligatus maneat, adimplere id quod promiſit: Sed poſſe tamen id vinculum aut *reſcindi* & irritum reddi authoritate ſuperioris legitimam poteſtatem habentis, aut deficiente materiâ ceſſare, aut ab eo cui promiſſio facta eſt *relaxari*, ita ut obligandi vim penitùs amittat. Abſolutâ jam tandem (Deo auſpice) pro modulo tenuitatis meæ, quâ potui brevitate, perſpicuitate, fide, promiſſâ cum hoc publicæ profeſſionis munus auſpicarer tractatione: Coronidis loco, monita quædam pauca, velut *Corollaria*, quæ nobis ad vitæ conſcientiæque inſtitutionem

nem ex usu esse poterunt, *de Juramentorum usu & abusu*, attexenda duxi. Idque non per modum paræneseos, ut solent Oratores sacri in concionibus ad populum, sed memores nos in Scholâ docere, non Ecclesiâ, per theses quasdam sive Conclusiones Practicas, breviter propositas & dilucidè explicatas.

Sect. X.

Conclusio Prima, et est contra Anabaptistas & Socinianos. *Juramenti usus est licitus*. Probatur *primò*, ex usu veteris Testamenti. Jurabant pii [a] Patriarchæ: jure-jurando terminari controversias instituit in lege [b] *Moses*: conditiones in jurando observandas præscripserunt [c] Prophetæ. Neque potest reddi justa aliqua ratio, cur piis sub veteri Testamento jurare licuerit, fidelibus sub novo non item liceat; cum non pertinuisse jusjurandum ad legem Ceremoniarum per Christum abrogandam, & ex ejus *fine* patet, cujus est perpetuus usus; & ex *formâ*, quæ nihil videtur habere cum typo commune. *Secundò*, ab exemplis [d] Dei, [e] Angelorum, [f] Apostolorum: quorum illi ἀνθρωποπαθῶς, hi historicè & κτι-

[a] Gen. 14. 22. & 26. 31. & 31. 53.
[b] Exod. 22. 11
[c] Jerem. 4. 2
[d] Gen. 22. 16. Psalm. 140. 3. Heb 6, & 7.
[e] Dan. 12. 7 Apoc. 10. 6
[f] Rom. 1. 9. & 9. 1.

ῥητόν

πίστ in sacrâ Scripturâ sæpè jurantes inducuntur. *Tertiò*, a consuetudine omnium populorum: qui ductu luminis naturæ ad fidem firmandam in civilis societatis commoditatem jurisjurandi religionem adhibendam censuerunt: quo nullum potest esse Legis naturalis indicium certius. *Quartò*, a fine Juramenti; quæ est confirmatio fidei in rebus dubiis, ubi aliæ probationes deficiunt. Qui finis cum sit necessarius ad tollendas & terminandas lites; media ad illum finem necessaria, necesse est ut sint saltem licita. *Quintò*, à naturâ Juramenti, nihil in se continentis quod sit intrinsecè malum. Neque enim malum est *Actus religiosus*; neque malum est *Rei dubiæ confirmatio*; neque malum est *divini testimonii advocatio*: ex quibus quasi membris integratur Juramenti essentialis definitio.

Sect. XI.

Conclusio secunda. *Juramenti usus in sermone quotidiano non est licitus.* Probatur *primò*, à natura juramenti. Quia actus omnis religiosus, cum sit pars cultûs Dei, debet præstari cum debitâ reverentiâ, & cum aliquâ animi cùm præpara-

paratione tùm attentione : quæ omnia abeſſe neceſſe eſt, cum temerè adhibentur & ſinè judicio, vel incautis & incogitantibus excidunt verba juratoria. *Secundò*, à fine Juramenti, quæ eſt rei dubiæ confirmatio. Quum in ſermone quotidiano de rebus ferè levibus colloquia ſerantur, quæ aut non ſunt dubia, aut non tanti ut egeant religioſa confirmatione. Aut ſi tanti eſſent, non multò confirmatior eſſet fides apud eos quicum agitur, ex [c] ejus hominis juramento, qui temerè & [d] multùm jurat : cujus ferè ea eſt apud plurimos exiſtimatio, ut ei vel injurato credatur, ſi putetur vera dixiſſe ; vel jurato non credatur, ſi putetur falſa. *Tertiò*, à cauſâ unde promanant ejuſmodi juramenta. Quæ vel eſt vitioſus habitus, ex longo uſu & peſſimâ conſuetudine contractus ; cujuſmodi habitus cordis prophani, & tantum non athei, fructus & indicium eſt : vel effrænis aliqua animi perturbatio, velut impotentis iræ, aut intemperantis lætitiæ ; quibus dum calent animi, facilè deſpumant in contumeliam Dei. Quò mihi videntur quaſi peculiariter reſpicere verba illa Jacobi cap. 5. verſ. 12. *Ante omnia*, inquit, *nolite jurare, neque per cælum,*

[c] Τὸν ἀνδρὸς ὅρκοι πίστις, ἀλλ' ὅρκων ἀνὴρ. Æſchyl. apud Stob. ſer. 27.

[d] ὀμνύειν Philo.

lum, neque per terram, &c. Hortatus nempe erat fideles ad ferendum patienter injurias versibus aliquot immediatè præcedentibus: & versu sequente docet quibus se rebus exercere deceat hominem Christianum, sive doleat, sive lætetur. Locus sanè dignus, in quo explicando docti viri sese exerceant, & cujus scopus & vis ex verborum serie, aliquantò quàm ab Interpretibus factum est, accuratiùs investigetur. Poterit fortassis obitet in hanc rem aliquid compendii afferri ex ista qua licunque verborum, (ut mihi sonare videtur) paraphrasi: " Ponite vobis ante ocu-
" los veterum prophetarum & piorũ ex-
" empla. Si quid mali patimini, eorum se-
" quimini patientiã. Si illud assequi non
" potestis, οὐ πάντως δὲ, at illud saltem,
" quod nisi negligentissimi esse velitis
" facillimè caveri potest, ante omnia ca-
" vete, ne aut doloris nimiùm impatien-
" tes, aut econtra nimiùm effusi in læti-
" tiam, temerè jurando aliquid faciatis
" Christiano nomine indignum, & in Dei
" majestatem contumeliosum. Quin
" continete vosmet sive commotiores si-
" ve hilares intra debitos modestiæ fines,
" nec cælum terræ miscete, nec omnia
" clamoribus & jurationibus implete:

" sed

"sed tranquillo animo si quid affirman-
"dum sit, nudè & simpliciter affirmate;
"si quid negandum, nudè & simpliciter
"negate. At si vos porrò stimulet acri-
"or ex utravis parte animi impetus, non
"ferentis se intrà pectoris anguſtias
"concludi, sed aliquâ exire gestientis:
"vestræ erit prudentiæ, animi illum ar-
"dorem in honorem Dei convertere.
"Quâ tandem arte quæritis? dicam.
"*Angitur animi quis vestrûm?* non ex
"impatientiâ prorumpat statim in ju-
"ramenta & blasphemias, quod irâ æ-
"stuantibus proclive est: sed oret po-
"tiùs & precetur Deum, ut quoad illa
"mala auferantur, det sibi patientiam.
"E contrà. *Animo quis est læto & hilari?*
"ne sic quidem in juramenta, qui Bac-
"chantium mos est, ora solvat: sed hym-
"nos potiùs & Psalmos in laudem Dei
"moduletur, qui tàm lætos ipsi dies con-
"cessit. Si quis Apostoli verba simplici-
ùs intelligi malit, utatur suo judicio. Ex-
posui tantùm quod mihi videtur non
improbabile: nemini legem dico. Sed
ut redeam ad institutum cursum, si ta-
men digressus sum: illud interim cer-
tum est Jacobi verba jurandi illud caco-
ethes, quod apud omnes & summæ &
abjectissimæ sortis homines passim jam-

diu inveteravit, omninò damnare. Multas implerem paginas, si quæ in piorũ Patrum & veterum ex omni gente Doctorũ Hebræorum, Græcorum, Latinorũ, imò & hominum etiam Ethnicorum scriptis adversùs hanc impiam consuetudinem occurrunt, in unum congererem. Accipite é plurimis unum & alterum. Ex Hebræis sapientissimum virum Siracidem [c] —— *Ne assuesce os tuum ad jurandum.* —— *Sicut servus continuò verberatus non caret livore, sic qui Dei nomen crebrò in os suum assumit, non erit purus à peccato. Et vir πολύορκος implebitur iniquitate.* E Græcis Eusebium philosophum Gentilem, [f] *Multi*, inquit, *hortantur homines τὸ ὄμνυειν εἶναι*, id est, *ut verum jurent: ego autem existimo ἐκ τοῦ ἀρχῆθεν μηδ' ὅλως ὀμνύναι, ut ne quidem omninò facilè jurent.* E Latinis Augustinum, [g] *Jurationem cave quantum potes. Melius quippe nec verum jurare —— non quia peccatum est verum jurare, sed quia gravissimum est falsum jurare: quò citiùs cadit, qui jurare consuevit.* Et alibi [h], *falsa juratio exitiosa: etiam vera periculosa.* Sed quid opus est aliunde testimoniis, quum prohibita sit quotidiana hæc & non necessaria

[c] Sirac. 23. 9. —— 14.

[f] Apud Stobæ. serm. 37.

[g] Lib 1. de serm. dom. in mont.

[h] In Psalm

faria juratio, ita ut vix aliud quidquam in sacris literis disertiùs; & ab ipso Christo, [i] μὴ ὅλως, *Ego autem dico vobis, Ne jurate omninò*; & ab ejus Apostolo B. Jacobo loco jam citato, [k] πρὸ πάντων, *Ante omnia ne jurate.*

[i] Matth. 5. 34
[k] Jac. 5. 12.

Sect. XII.

Conclusio tertia. *Nisi ex causâ justâ gravi & necessariâ non est jurandum.* Est Juramentum ex eo rerum genere, quæ nec *per se* sunt *mala* quales sunt actus furti, homicidii, sacrilegii, perjurii, & omnium vitiorum; nec *per se expetenda*, quales sunt actus charitatis, justitiæ, obedientiæ & omnium virtutum: sed quæ eò tantùm [l] *bona* sunt *quia necessaria*, ex hypothesi sc. finis, nec expetendæ nisi in ordine ad illum finem; qualia sunt omnia illa quæ ordinata sunt ad subveniendum alicui defectui, ut Medicina. Ut enim *pharmacum* non propter se repertum est sed propter sanitatem, nec ullus esset ejus usus, nisi essent humana corpora morbis obnoxia, ([m] *Honora medicum propter necessitatem:*) sic *Juramentum* institutum est ad fidem inter homines firmandam; nec ullus esset ejus usus, si non

[l] *Non in bonis, id est per se expetendis, sed in necessariis juratione habendam.* Augustin. 1. de serm. 30.
[m] Sirac. 38. 1.

non esset gens humana ignorantiæ & perfidiæ heu nimis obnoxium : quo fortasse spectant illa Christi verba [a] ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστιν. Ergo sicut vitandus est medicinæ usus, ubi ad vitæ conservationem & valetudinem tuendam non videtur esse quodammodo necessaria : sic & Juramentum vitandum, ubi conservandæ humanæ societatis [b] *necessitas*, veritatis manifestatio, & fidei confirmatio, non videntur ipsius usum aliquo modo efflagitare. Salutare monitum est illud Epicteti (ut illius Stoici omnia) ὅρκον παραιτητέον, εἰ ἀπὸ οἵου τ' εἶς ἅπαν· εἰ δὲ μή, ἐν τῷ ἐφικτῷ. *Jusjurandum devita, si possibile est, omnino : si non, saltem quantum potes.* Sancta res est Juramentum : sed quò sanctior, eò periculosior, si indebitè adhibeatur. Sicut pharmacum, quò majoris est efficaciæ & virtutis, eò magis corpori nocet, si temerè & imperitè sumatur. *Juramenti assertorii* in Rep. necessarius usus est : in publicis præsertim judiciis, ad veritatem eruendam circa facta particularia ; quò pertinent juramenta testium, calumniæ, purgationis, &c. Extra judicium & in rebus privatis usus ejus rarior est : potest tamen quandoque esse necessarius ; ubi sc. multùm interest,

[a] Math. 5. 37.

[b] *In totum jurare, nisi ubi necesse est, gravi viro Parum convenit.* Quintil. 9 instit. 2. in Enchirid.

tereſt, ut ei quod aſſertoriè dicitur fides habeatur, & aſſerenti niſi juret non crederetur. *Juramenti Promiſſorii* in udiciis uſus nullus: at extra judicium plurimus, cùm publicus tum privatus. *Publicus* imprimis ad continendum ſubditos in fidelitate ſua erga Principes; ad firmandum fœdera & contractus Regum & Rerumpublicarum: ad ſervandum leges & ſtatuta, & conſequenter honorem, ordinem, & pacem Collegiorum & Societatum; ad publica munera fideliter adminiſtranda; atque id genus alia. Ad privatos etiam contractus confirmandos, ut de præſtatione rei inter emptorem & venditorem; de ſolvendo debito; de depoſito reddendo; de mutuo, commodo, fidei commiſſo, &c. juramentum à Veteribus frequentiſſimè adhibitum eſt. Sed in negotiis privatis pleriſque aliæ iniri poſſunt rationes, minore cum conſcientiæ ſcrupulo, & fortaſſis efficaciores ad cavendam improborum hominum perfidiam, quàm ſunt Juramenta: ut per pignora, fidejuſſores, chirographa, teſtes & alia quæ inducant obligationem in foro externo. Et ubi iſta commode adhiberi poſſunt, omnino ſatius eſſet à juramen-

tis abstinere: ne aut frequenter & levi de causâ jurando, res sacerrima ex nimis familiari usu abeat in contemptum; aut dum multa juramus, labamur quandoque in perjurium. Rectè Augustinus, *Nemo novit nisi qui expertus est, quàm sit difficile consuetudinem jurandi extinguere, & non temerè facere, quod aliquando facere necessitas cogit.*

Sect. XIII.

Conclusio Quarta. *Grave peccatum est Juramentum ab alio indebitè exigere.* Exigit autem indebitè, *Primò* qui cogit aliquem Juramentum præstare, quod non est aut legibus scriptis sancitum; aut moribus (id est, usu) receptum, & longi temporis Præscriptione sinè intermissione vel contradictione stabilitum. *Secundò*, qui exigit ab alio juramentum quod apertè repugnat, vel ex eo sensu quem verba præ se ferunt, secundùm communem usum loquendi, videtur repugnare alicui juramento ab eo priùs legitimè & licitè præstito. *Tertiò*, qui jurare cogit in rem illicitam, quæ sc. est contrà officium Deo, aut superioribus debitum, contrà leges Regni, contrà bonos

nos mores, aut aliàs inhonesta & quæ servari non debeat. *Quartò*, qui Juramentum defert ambigui sensûs, aut quoquo modo captiosum: quò conscientiæ, vitæ, libertati, aut fortunis proximi sui laqueum injiciat. *Quintò*, qui sinè necessitate, aut metu cogit, aut authoritate impellit, aut consilio, exemplo, dolo malo, alióve artificio aut ratione inducit alium ad jurandum, quem scit juraturum contrà conscientiæ suæ judicium. Utinam meminerint omnes qui in magnâ potestate, conscientiæ, famæ, nomini suo quàm fœdum & indelebilem characterem inusserit *Jeroboamus filius Nebat*, quòd populum Israeliticum pellexerit ad peccandum: & quantoperè gravem Dei iram in se provocent, qui potestate suâ quam Deus unicuique dedit ad constructionem & non à ruinam, abutantur in perniciem aliorum.

Sect. XIIII.

Conclusio Quinta. *Juramentum oblatum, reluctante vel dubitante conscientiâ non est suscipiendum.* Probatur *Primò*; quia [a] *quod non est ex fide peccatum est.* *Secundò*, quia jurandum est [b] *in judicio*

[a] Rom. 14. 23.

[b] Jerem. 4. 2.

cio: quod certè is non facit, qui contra conſcientiæ ſuæ judicium facit. *Tertiò*, quia id neceſſe eſt fieri alicujus temporalis commodi intuitu aut ad evitandum aliquod damnum, aut ad conſequendum aliquod lucrum, aut ad conciliandum alicujus hominis gratiam, aut quid ſimile. Quàm autem indignum eſt homine Chriſtiano, Deum mundo, cælum cæno, animam corpori, gaudium æternum lucro temporali, ſpem vitæ futuræ præſenti otio, internam pacem externæ poſthabere! *Quartò*, quia ſic jurans perjurii (graviſſimi peccati) periculo ſe evidenter exponit. Qui enim ſpe metúve alicujus temporalis commodi vel incommodi induci poteſt ut juraret quod non debuit, hunc vix credibile eſt non poſſe pari ſpe metúve induci ne adimpleat quod juravit. Perjurium autem vel ipſis etiam Ethnicis inter graviſſima illa crimina eſt habitum, quæ credebantur Deorum immortalium iram non in reos tantùm, ſed & in poſteros ipſorum, imò & in univerſas gentes accerſere. Quo magis nobis metuendum eſt, qui Deum illum verum & unum colimus, qui ſolenniter edixit ſe non habiturum inſontem quiſquis nomen ipſius in vanum aſ-

ſu-

sumeret: nedum quacunque oculos obvertimus tàm uberem & luxuriantem undiquè Juramentorum & perjuriorum segetem, albescentemque jamdiu ad messem conspicimus; Deus justissimus judex, ad tàm perfidam & profanam gentem penitùs excindendam, peracutam judiciorum falcem celerrimè immittat. Iratum sensimus jamdiu clementissimum Patrem, & læsam infinitiès victamque (si fas dicere) peccatis nostris infinitam Dei patientiam in furorem versam. Non facile est dicere, ob quæ potissimùm peccata, ubi omnia sunt summa. Sed profectò qui seriò cogitaverit, ex quo nos Deus propriore flagello percutere cœpit, de his gravissimis jurandi pejerandique peccatis quàm non doluimus, imò potiùs quàm immensum increverit, hinc infrænata & impunita jurandi & blasphemandi licentia, illinc pejerandi sub Religionis obtentu fœda hypocrisis: vix fieri potest quin ut ei in mentem subinde veniat illud Jeremiæ Prophetæ, *A juramentis terra luget.*

Quæ cum ita sint, viri, patres & fratres, exorandi sumus qui adsumus omnes, & quotquot usquam sunt hominum, qui paci cùm publicæ Regni & Ecclesiæ,

tùm privatæ cordis & conſcientiæ ſuæ benè cupiunt: ut contemptum nominis divini & fidei violatæ crimen ipſi imprimis ſedulò caveamus, juramenta non neceſſaria omnino fugiamus, ab aliis indebitè delata conſtanter recuſemus, à nobis debitè ritèque præſtita fideliter expleamus; deinde ut peccandi licentiam & in aliis quoquè quantum in nobis eſt ſtrenuè cõérceamus; Deum denique Opt. Max. aſſiduè precemur, ut flagello ejus edocti admonitique & ſub potenti ejus manu humiliati, ad ipſius miſericordiam confugiamus, juſtitiam agnoſcamus, gratiam implorẽmus, in peccatorum noſtrorum remiſſionem, vitæ emendationem, & animarum ſalutem, per & propter merita domini noſtri Ieſu Chriſti. Cui cum Patre & Spiritu Tri-uni Omnipotenti Deo ſit regnum, potentia & gloria in Secula Seculorum. Amen.

FINIS.

ERRATA.

PAg. 7. §. 4. lin. 21. *qui* creaturam. *lege* qula creaturam, *p.* 10. *l.* 2. *certa*, *le.* certæ, *p.* 17 *l.* 14. sed *ut*, *le.* sed &, in marg. ἐλληπτιτῶς *lege* ἐλλειπτικῶς, ἐνίοτε μὲν *lege* ἐνίοτε μὴ, *p.* 19. *l.* 7. *interno* le. externo, *p.* 28. *l.* 16. non *est* *le.* non esset, *p.* 29. *l.* 24. *non aliquo* le. non sinè aliquo, Ibid. *l.* 25. *diligentior* le. deligentior. *p.* 32. §. 3. *l.* 3. *quod actum* *le.* quod ad actum, *p* 33. *l.* 6. (למרמה *le.* וְלֹא־יָמִר) *p.* 34. *l.* 3. *coactive* le. coactíve, *p.* 36. §. 5. *l.* 21. ex *se* le. ex spe, *p.* 37 §. 6. *l.* 1. *Et* naturâ *le.* ex naturâ, *p* 50. *l.* 23. & dicitur *le.* ut dicitur *p.* 55. *l.* 13, in *quo* le. in quod, *p.* 56. *l.* 9. *Ista* sunt *ille* le. Istæ sunt illæ, *p.* 66. *l.* 1. *ablata* le. oblata, *p* 69. *l* 14. *præceptis* le. tabulis, *p.* 79. *l.* 20. juret se *non* dele *non*, *p.* 82. *l.* 7. *tentationis* le. tentationi, *p.* 88. *l.* 3. συνανακειμένους *le.* συνανακειμένους, *p.* 89. *l.* 7. δεσμῷ *le.* θεσμῷ, *p.* 89. l. 12. *si* nota *le.* sibi nota, *p.* 91. *l.* 4. *gatum fuerit* le. getur, *p.* 91. *l.* 14. *exactò* le. exacte, *p.* 94. *l.* 9. *pactum* cum *le.* pactus cum, *p.* 96. *l.* 21 *juramento* le. juramentum, Ib. in mar. pone *Casus* 17 *p* 99. *l.* 20. *conformia* le. conformes, *p.* 101. *l.* 22. *animo* le. animi, *p.* 104. in marg. pone *Casus* 22. *p.* 109. *l.* 10. *ambigetur* *le.* ambigitur, *p.* 116. *l.* 5. *personalem* le. spiritualem, *p.* 126. *l* 3. *ut* le &. *p.* 144. *in marg.* ἦ ὃ le. ἦ ὦ, *p.* 146. *l.* 18. *feceret* le. fecit, 150. §. 5. *l.* 3. Juro mihi *le.* Jura mihi.